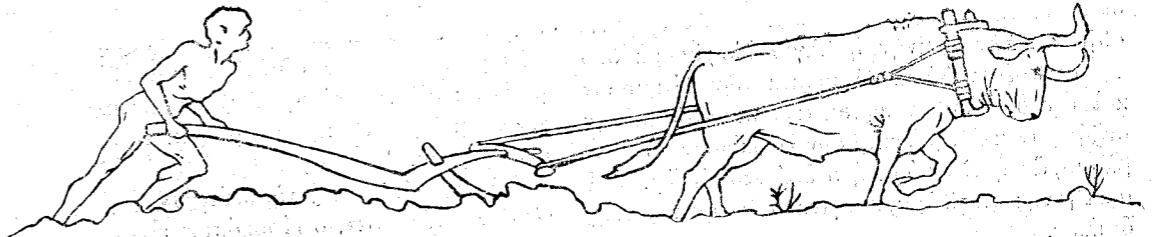

Η ΑΓΙΑ ΆΝΝΑ, Η ΠΑΡΘΕΝΟΣ ΚΑΙ Ο ΙΗΣΟΥΣ
ΠΑΙΔΙΟΝ — ΥΠΟ ΛΕΟΝΑΡΔΟΥ ΔΑ ΒΙΝΤΣΙ

ΠΑΝΔΩΝΙΔΑ

ΕΤΟΣ Ζ' 30 ΣΕ-
ΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 1907

Η ΘΕΟΔΩΡΑ ΤΟΥ ΣΑΡΔΟΥ ΚΑΙ Η ΘΕΟΔΩΡΑ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

Η λιθον τέλους τὸ θεατρικὸν παράρτημα τῆς «Illustration», τὸ περιέχον τὴν «Θεοδώραν» τοῦ Σαρδού, καὶ ἡμπορεῖ καθένας πλέον νὰ διαβάσῃ τὸ πολύκροτον αὐτὸ δρᾶμα, τὸ ὄποιον ἔκαμε τόσον θόρυβον καὶ τὸ δρόποιον ἐνδιαφέρει ιδιαιτέρως ἡμᾶς τοὺς Ἕλληνας, ἀφοῦ ἀναφέρεται εἰς μίαν ἀπὸ τὰς μεγαλειτέρας ἐποχὰς τοῦ βυζαντίου μας βίουν. Διότι πρὸ τῆς δημοσιεύσεως τοῦ θεατρικοῦ αὐτοῦ παραρτήματος, τὴν «Θεοδώραν» τοῦ Σαρδού ἐγνώριζαν μόνον δοι τὴν εἶδαν εἰς τὸ Παρίσι. Ἀπὸ τὸ 1884 ὅταν ἐπαίχθη πρώτην φορὰν τὸ δρᾶμα αὐτό, ὁ Σαρδού τὸ διετήρησε χειρόγραφον. Μία ἔκδοσις γερμανικὴ φαίνεται διτὶ διφείλεται εἰς κάποιον στενογράφον δὲ ὄποιος τὴν ἔκλεπτε σιγὰ σιγὰ στενογράφικὰ ἀπὸ κάθε παράστασιν. Εἰς αὐτοῦ τοῦ εἶδους τὰς ἐκδόσεις δὲν ἡμποροῦμεν νὰ ἔχωμεν πεποίησιν.

Τώρα λοιπὸν ἔχομεν ἐμπρός μας τὸ κείμενον ποὺ ἔγραψεν ὁ Σαρδού, αὐθεντικὸν καὶ γνήσιον, ἀνεγνωρισμένον ἀπὸ τὸν ἴδιον συγγραφέα. Καὶ τὸ κείμενον αὐτὸ διεχομέν τὴν ὑποχρέωσιν νὰ τὸ ἔξετάσωμεν μὲ προσοχήν, νὰ τὸ ἀναλύσωμεν εἰς τὰ ίστορικά του σημεῖα, ἀφοῦ δὲ μὲν Σαρδού ὁ ἴδιος τὸ ὑπεστήριξε μὲ ζῆλον ὃς ίστορικῶς ἀκριβές, ἡμεῖς δὲ εἰμεδα "Ἐλληνες καὶ τὸ δρᾶμα ἀναφέρεται — δπως εἴπα ἡδη, — εἰς μίαν ἀπὸ τὰς μᾶλλον ἐνδιαφερούσας ἐποχὰς τοῦ βυζαντίου μας βίουν. Γνωρίζω διτὶ ἡ δεξιώσις αὐτὴ ἐνδὸς Ἐλληνος, δὲ ὄποιος μάλιστα δὲν εἶναι ίστορικός, νὰ ἐπικρίνῃ ἔνα συγγραφικὸν δγκον δπως εἶναι ὁ Σαρδού, θὰ προκαλέσῃ τὴν ἀνατολὴν εἰρωνικῶν μειδιάματων εἰς ἔλληνικὰ χεῖλη. Άλλὰ μὲ τὰ μειδιά-

ματα δὲν λύονται αἱ ἀπορίαι καὶ καθένας ἡμπορεῖ νὰ κάμη τὸ καθηκόν του κατὰ τὰς δυνάμεις του. Ἐδῶ εἶναι ἄλλως τε αἱ βιβλιοθήκαι, οἱ βιζαντίνοι χρόνογράφοι, οἱ νεώτεροι ίστορικοι ἀριτικοί, ἐδῶ εἶναι ἡ Ρόδος, ἐδῶ καὶ τὸ πήδημα.

***

Ο Σαρδού εἶναι ἀπὸ τοὺς θριάμβευτὰς τῆς γαλλικῆς σκηνῆς. Τὰ ἔργα του, εἰς τὰ ὅποια ἀποκυρισταλλόνεται ἡ τελειότης τῆς σκηνικῆς τέχνης, τὸν ἐγέμισαν δόξαν καὶ χοήματά. Κανεὶς δὲν ἡμπορεῖ καλλιτερά ἀπ' αὐτὸν νὰ κάμη τὸ ἀρχιτεκτονικὸν σχέδιον ἐνδὸς δράματος καὶ νὰ οἰκοδομήσῃ ἔπειτα ἐπάνω εἰς τὴν σκηνήν. Τὰς ὑποθέσεις του τὰς ἐπηρεγόπου τὰς ευθοήκε προχείρους. Τὴν «Πατρίδα» ἀπὸ τὴν φλαμανδικήν ίστοριαν, τὴν «Φεδώραν» ἀπὸ τὴν φωσικήν, τὴν «Τόσκαν» τὴν ἐδανείσιδη ἀπὸ τὴν Ιταλίαν, τὴν «Κυρδίαν δὲν μὲ μέλει» ἀπὸ τὴν ἐποχὴν τοῦ Ναπολέοντος.

Ἐπὶ τέλους μᾶς ἔκαμε τὴν τιμὴν γὰ πάρη καὶ μίαν ὑπόθεσιν ἀπὸ τὴν βυζαντινήν μας ίστοριαν καὶ ἔγραψεν αὐτὴν τὴν θορυβώδη καὶ πολύκροτον «Θεοδώραν». Η παράστασις τοῦ δράματος αὐτοῦ προεπάλεσε ἀπερίγραπτον ἐνδιαφέρον. Ο Σαρδού, ἀριστοτέχνης τῆς σκηνῆς ἀλλὰ καὶ ἀριστοτέχνης τῆς φεκλάμας, εἰδοποίησεν διτὶ — τίποτε δλιγάτερον — ἀποκαλύπτει εἰς τὸν κόσμον μὲ τὸ δρᾶμα του τὸ ἄγνωστον καὶ μυστηριῶδες Βυζάντιον. Τρομερὰ ἔξοδα διετέθησαν διὰ τὴν σκηνοθεσίαν, καὶ ἡ Σάρα Μπερνάρδη ἐπανέλαβε μὲ διπλάσιον θόρυβον τὸ ἔργον πρὸ πέντε ἑτῶν. Σχεδιασταὶ ἐστάλησαν εἰς τὰ Μουσεῖα διὰ νὰ πάρουν ἀντίγραφα στολῶν

καὶ κειμηλίων, πρᾶγμα τὸ δόποιον δὲν ἔμποδίσει εἰς τὴν πρώτην παράστασιν νὰ ἔμφανισθῇ εἰς τὴν σκήνην ἡ Ἱερά Σοφία μὲ δύο . . . μιναρέδες. «Ολαι αἱ κυρίαι τῶν Παρισίων καὶ σχεδὸν ὅλοι οἱ κύριοι, ἀφησαν κάθε ἄλλην συζῆτησιν καὶ προσεπάθουν νὰ λύσουν τὸ πρόβλημα, ἀν ἡ Θεοδώρα ἥτο ἐνάρετος ἢ ὅχ. «Ἡ ἀρετὴ τῆς Θεοδώρας» ἔγινε σύνθημα κοινῆς διμιλίας.

Καὶ ὁ τύπος ἀπηχῶν τὸ γενικὸν ἐνδιαφέρον
ῆνοιξε ἀτελειώτους στήλας συζητήσεως. Ὁ Δαρ-
σεὶλ ἐπέκρινε δριμύτατα τὴν σκηνοθεσίαν εἰς
τὴν «Ἐφημερίδα τῶν καλῶν τεχνῶν». Ὁ Ἀ-
βάριος κατέκρινε τὰς χρωματιστὰς
γραφείου τοῦ Ἰουστινιανοῦ. Ὁ Κλαρετί ξέτρεψε
τὴν συζήτησιν πρὸς τὴν ἀγνόητα τῆς Θεοδώ-
ρας. Ὁ Ντίλι ξέπειναξε κυριολεκτικῶς τὸ ἔργον.
Οἱ χρονογράφοι εὐρῷκαν ἀφορμὴν νὰ δεῖξουν
τὸ γαλλικόν των πτεῦμα «κατί τι ποὺ. ἐπιδει-
κνύεται διαρκῶς χωρὶς νὰ ζητῆται» ὅπως εἰ-
πεν ὁ Ταΐν.

Καὶ ὁ Σαρδοὺ ἀπήντησε. Ὁ Ναπολέων τῆς δραματικῆς τέχνης,—ὅπως τὸν ὄνομάζουν οἱ Γάλλοι—δὲν ἔθεωρε ἀρκετὴν τὴν δραματικὴν ἐπιτυχίαν τοῦ ἔργου του. Ἡθέλε καὶ ἐπιτυχίαν ἴστορικήν. Διὰ τὸ πηροῦν τῆς Θεοδώρας ἐκαμε δλόκηδον συζήτησιν. Τὰ τζάματα τοῦ γραφείου τοῦ Ἰουστινιανοῦ τὰ ἔξηγησε πειστικῶτατα. Τὴν εὐθύνην τῶν δύω μιναρέδων τῆς Ἀγίας Σοφίας τὴν ἔρριψεν εἰς τὸν σκηνογράφον. Καὶ ἐπὶ τέλους ὑπεστήθη ἵξε τὸν χαρακτηρισμὸν τῶν προσώπων, ἀπαντῶν εἰς τὴν κριτικὴν μὲ τὰς πληροφορίας τοῦ Προκοπίου. Ὁ Προκόπιος ὑπῆρξεν ἡ μόνη πηγὴ ἀπὸ τὴν δοπίαν ἐπῆρε τὸ δρᾶμα του ὁ Σαρδού. Διότι πηγὴ δραμάτων εἶναι πραγματικῶς ὁ Προκόπιος. Ἰστορικὸς μόνον δὲν εἶναι. Καὶ ἐδῶ ἀκριβῶς τὴν ἔπαθε ὁ Ναπολέων τῆς δραματικῆς τέχνης. Εἶναι μοιραῖον φαίνεται διὰ κάθε Ναπολέοντα γὰρ ὑπάρχοντα ἔνα Βατεολώ.

***

Ἡ κριτικὴ ἴστορία ἔδυσκοιλεύθη ὡς τώρα
καὶ θὰ δυσκολευθῇ πολὺ εἰς τὸ μέλλον, νὰ λύσῃ
τὸ μυστήριον τοῦ Ἱανοῦ αὐτοῦ τῆς χρονογρα-
φίας, τοῦ διπροσώπου συγχραφέως δύω βι-
βλίων, τῶν δύοιων τὸ ἔνα λιβανίζει τὸν Ἰου-
στινιανὸν καὶ τὴν Θεοδώραν καὶ τὸ ἄλλο δὲν ἀ-
φίνει ρυπαρότητα τὴν δύοιαν νὰ μὴ φίψῃ ἐ-

οὶ πάντες τὸν θεόν τον διαβόλον φοβούσθησαν διὰ τὴν πρώτην φοβίαν τὰ ἔσοδα αὐτοῦ.

μεινεν ἐκστατικός. Ὁλαι αἱ ἔξηγήσεις τοῦ μυ-
στηρίου εἴναι ὑποθετικάι, καὶ ὁ Προκόπιος ἀ-
φίνων τὸν μάταιον αὐτὸν κόσμον καὶ τὸν λί-
βελλον κατὰ τῶν εὐεργετῶν του αὐτοχρατόρων,
ἐπῆρε μαζῆ του καὶ τὸ μυστικὸν τῆς διπρο-
σωπίας του.

”Οπως δήποτε είς τὸ δεύτερον βιβλίον του,
εἰς τ' «'Ανέκδοτα», δ Προκόπιος εἶναι δ τελειό-
τερος πρόδρομος τοῦ σημερινοῦ κιτρίνου τύπου.
Δὲν ὑπάρχει διάδοσις σκοτεινὴ καὶ μυστηριώ-
δης, δὲν ὑπάρχει σπάνδαλον μυστικὸν καὶ γαρ-
γαλιστικόν, δὲν ὑπάρχει φλυαρία τῆς 'Αγορᾶς
καὶ τοῦ Ἰπποδρόμου, ἡ δποία νὰ μὴ συνελέ-
χῃ μὲ στοργὴν καὶ νὰ μὴ πειρελήφθῃ εἰς τὸ
βιβλίον αὐτό. Χίλια τριακόσια χρόνια πρὸ τῶν
'Αμερικανῶν δημοσιογράφων τοῦ «Κιτρίνου
τύπου» δ Προκόπιος ἤνοιξε τὸν δρόμον εἰς τὴν
ἔντυπον συκοφαντίαν, τὴν ἐπιπολαιότητα, τὴν
μοχθηρίαν, τὴν ἐκβίασιν. Τὸ Βυζάντιον ἀλλάζει
ὅψιν εἰς τὰς σελίδας τοῦ βιβλίου αὐτοῦ, τὸ δ-
ποίον μένει μνημεῖον μοχθηρίας καὶ ἀσυνε-
δησίας, ἀπολύτως ἀνεξηγίτον.

Εύτυχῶς ἀπέναντι τῆς φυλλάδας αὐτῆς τοῦ Προκοπίου ὑπάρχει ἡ λογικὴ σειρὰ τῶν γεγονότων, ἡ ἔξελιξις τῶν συμβάντων καὶ αἱ πληροφορίαι τῶν ἄλλων ἰστορικῶν. Εἰς τὰ θέλγητα τῶν σκανδάλων καὶ εἰς τὴν ἔλξιν τῆς κακογλωσσίας ἀντετάχθη ἡ σοβαρὰ χρονογραφία, οἵ Έκκλησιαστικοὶ συγγραφεῖς, αἱ πληροφορίαι τῶν ἀλήθινῶν καὶ πραγματικῶν γεγονότων. Οἱ Προκόπιος μένει πάντοτε αἴνιγμα, ἀλλὰ δὲν εἶναι πλέον σπηγή, καὶ δῆλοι δύσι σήμερον βυθίζονται εἰς τὴν μελέτην τοῦ ἔκτου αἰῶνος μ. Χ. ζητοῦν ἀλλοῦ τὴν ἀκρίβειαν καὶ τὴν ἀλήθειαν καὶ διαβάζουν τὰ «Ἀνέκδοτα» τοῦ Προκοπίου δύπως διαβάζει κανεὶς ἔνα μυθιστόρημα.

Διὰ τὴν ἀληθινὴν Θεοδώραν μᾶς ἔμειναν τὰ χειρόγραφα τοῦ μοναχοῦ Θεοδώρου, θείου τῆς Θεοδώρας, οἱ Βίοι τῶν Ἀγίων τῶν δποίων συγγραφεὺς εἶναι δὲ Ἰωάννης ἐπίσκοπος Ἐφέσου, ἀποσπάσματα τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἴστορίας τοῦ Ἰδίου, τὸ χρονικὸν τοῦ Ζαχαρίᾳ τῆς Μιτυλήνης, ἡ βιογραφία τοῦ Πατριάρχου Σεβήρου καὶ τοῦ Ἰακώβου Βαραδέου, ἄλλα ἀκόμη ἔργα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης καὶ τέλος δὲ πρῶτος Προκόπιος, ἐργόμενος εἰς τρομερὰν ἀντίθεσιν μὲ τὸν δεύτερον Προκόπιον.

Ἐπὶ τῇ βάσει τῶν πληροφοριῶν ἐκείνων δέ Ντίλ, εἰς τὸν δῆμον δοφεύλουμεν τὰς ὑπερόχους μονογραφίας περὶ τοῦ Ἰουστινιανοῦ καὶ τῆς Θεοδώρας, χαρακτηρίζει τὴν αὐτοκοάτειραν ὡς «μεγάλην αὐτοκοάτειραν, ἵνα δῆμοι κατέλαβε πα-

φατλεύρως τοῦ Ἰουστινιανοῦ θέσιν σημαντικήν, καὶ ἡτις συχνὰ ἔπαιξε ἀποφασιστικὸν μέρος εἰς τὴν διοίκησιν τῶν κοινῶν, γυναικαὶ ὑπερόχου πνεύματος, σπανίας διάνοιας, ἐνεργητικῆς θελήσεως, πλᾶσμα ὑπερήφανον καὶ δεσποτικόν, βίαιον καὶ ἐμπαθές, χαρακτῆρος πολυπλόκου καὶ συχνὰ ἀνεξηγήτου, ἀλλὰ πάντοτε ἀπείρως θελκτικόν».

Βεβαίως αυτή δὲν εἶναι ή Θεοδώρα τὴν ὄποιαν μᾶς παρουσιάζει εἰς τὴν σκηνὴν ὁ Σαρ-
δού. Ἐκεῖνος ἔμεινεν εἰς τὸν Προκόπιον. Ἡ
ἔργασία ἡτο εὐκολωτέρα καὶ περισσότερον ἐν-
διαφέρουσα. Ἀδιάφορον ἀν ἀμφισβητηται σή-
μερον ἀκόμη καὶ τὸ ὅτι ὁ Προκόπιος εἶναι
συγγραφεὺς τοῦ περιφήμου αὐτοῦ λιβέλλου.

* *

Αφοῦ ἄπαξ ὁ Σαρδοὺ ἐπῆρεν τὸν κατήφορον τοῦ Προκοπίου, δὲν ἐσταμάτησε. Καὶ ὅφειλομεν καὶ ἡμεῖς νὰ ὅμολογήσωμεν ὅτι ᾧτο δύσκολον νὰ σταματήσῃ.

Πραγματικῶς μία γυναικά ἡ ὅποια ἔξεκίνησε ἀπὸ τὸν ἵπποδρομὸν ὡς κόρη ἐνὸς ἀρκτοτρόφου, ἐγύρισε τὸν κόσμον ὡς ἀστὴρ τοῦ θιάσου, ἀφῆκε εἰς δύω τρία μέρη καρποὺς περαστικῶν ἐρώτων, ἔπλεξε τεχνικῶτατον εἰδύλλιον μὲ τὸν Ἰουστινιανόν, ἔγινεν αὐτοκράτειρα τοῦ μεγαλητέρου τότε κράτους τοῦ κόσμου, ὑψώσε εἰς τὸν θρόνον δλα τῆς τὰ πάθη, τὴν φιλαργυρίαν καὶ τὸ φιλέκδικον, ἡμιφισβήτει ἐραστὰς πρὸς τὰς ἀκολούθους τῆς, ἐγύριζε τὴν νύκτα εἰς τοὺς δρόμους τῆς Κωνσταντινουπόλεως εἰς ἄγραν στιγμαίων ἐρώτων, ἔξηφαντίζεν ἀνθρώπους, μετεχειρίζετο φύλτρα καὶ ἐπὶ τέλους ἐπνίγετο ἀπὸ ἕνα δῆμιον τῶν ἀνακτόρων, μία τέτοια γυναικά εἶναι πραγματικῶς εῦρημα διὰ τὸ θέατρον. Δυστυχῶς δμως δὲν εἶναι καὶ ἡ πραγματικὴ Θεοδώρα αὐτή. Ἡ φαντασία τοῦ Προκοπίου καὶ ἡ φαντασία τοῦ Σαρδού τὴν ἐγέννησαν διὰ τὴν σκηνήν. Διὰ τὴν ἴστορίαν αὐτή ἡ Θεοδώρα εἶναι μία ἄλλη Θεοδώρα, μὴ ἔχουσα σχέσιν μὲ τὴν ἴδικήν μας. Εἶναι ἡ Θεοδώρα τοῦ βυζαντινοῦ χρονικοῦ — τοῦ δποίου δπως εἴπα ἀμφισβητεῖται καὶ ἡ πατρότης — εἶναι ἡ Θεοδώρα τῶν λατίνων παππάδων, εἶναι ἡ Θεοδώρα τοῦ Βαρονίου, εἶναι κάθε ἄλλη Θεοδώρα, ἄλλὰ δὲν εἶναι ἡ αὐτοκράτειρα τὴν δποίαν ἔνας μεγάλος ἥγεμὼν είχε σύζυγον καὶ σύμβουλον καὶ γύμφην Ἡγερίαν εἰς τὸ πλάγιο του.

Τὸ δρᾶμα τοῦ Σαρδοὺ ἀρχίζει ἀπὸ τὴν σκηνὴν εἰς τὴν δύσιν ἐμφανίζεται εἰς τ' Ἀνάκτορα ὁ φράγκος πρεσβευτὴς Καριμπέρος, ἀπε-

ταταλένος τοῦ βασιλέως Χιλδεβέρ, οὗνοῦ τοῦ Κλόβις. Ὁ γάλλος δραματικὸς ἐνδιαφέρετο πολὺ νὰ κινήσῃ εὐθὺς ἐξ ὀρχῆς τὴν προσοχὴν τοῦ γαλλικοῦ του ἀκροατηρίου. Καὶ δὲν ἥμποροῦσε βέβαια νὰ τὸ κινήσῃ καλλίτερα παρὰ εἰσάγων ἀμέσως εἰς τὴν σκηνὴν ἕνα γάλλον εὐπατρίδην, ἔρχομενον εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ Βυζαντίου, διὰ νὰ τὸν ἀμφισβητήσουν ὅλαι πλέον αἱ γυναῖκες τῶν ἀνακτόρων ἀπὸ τὴν Ἀντωνίναν ὃς τὴν Θεοδώραν. Ὁ Σαρδούν δικαιολογούμενος λέγει ὅτι εἰς τὸ α'. κεφάλαιον τοῦ Προκοπίου ἡ Θεοδώρα φαίνεται κλέπτουσα ἀπὸ τὴν Ἀντωνίναν τὸν ἔραστήν της Θεοδόσιον. «Οσοι ἐδιάβασαν ὅχι τὸ πρῶτον ἄλλ' ὅλα τὰ κεφάλαια τοῦ Προκοπίου, δὲν ηὔραν τὴν πληροφορίαν αὐτῆν. Τὸν Ἀρεόβινδον ἀπόδιδει ὁ Προκόπιος εἰς τὴν Θεοδώραν. Ἀλλὰ καὶ δ' αὐτὸν ὁ ἀχαλίνωτος αὐτὸς ὑβριστὴς τῆς αὐτοκρατείρας δὲν ἀναλαμβάνει καμμίαν εὐθύνην. «Ως φασιν» λέγει ἀκόμη καὶ ὁ Προκόπιος.

Καὶ ἀκολουθεῖ ἡ περιπέτεια τοῦ Βελισσαρίου, ἀμφισβητούμενη καὶ αὐτὴ σήμερον ἐπὶ τῇ βάσει τῶν αὐθεντικώτερών πηγῶν. Δὲν φαινεται νὰ είναι ἀληθὲς τὸ γραφὲν ὅτι ὁ αὐτοκράτωρ ἔτυφλώθη καὶ ἐγύριζεν εἰς τοὺς δρόμους ζητῶν τὸν δῆμον τῶν διαβατῶν. Καὶ εἰς αὐτὸν τὸ σημεῖον φαίνεται ὅτι εἰργάσθη μᾶλλον ἡ παραδόσις παρὰ ἡ ἀλήθεια, καὶ τὸ μεσαιωνικὸν αὐτὸν μυθιστόρημα περιστέλλεται πλέον εἰς τὰς διαστάσεις μυθιστορήματος. Εἶναι ἀληθὲς ὅτι ὁ Σαρδονὸν δὲν φθάνει μέχοι τῆς τυφλώσεως. Ἀπλῶς παρουσιάζει τὸν Βελισσάριον εἰς μίαν σκηνὴν ἐκτάκτου ταπεινώσεως. "Ας εἴμεθα εὐχαριστημένοι ὅτι περιωρίσθη ὡς ἔκει. Μὲ πληροφορίας ὡς τοῦ Προοικίου καὶ τῶν Λατίνων ἡμιποροῦσε νὰ προχωρήσῃ καὶ ἐμέων πάσια κάτιο.

Μία περιγραφή τοῦ Βυζαντίου, ἐπικινδύνου μυστηριώδους, ἀκατοικήτου τὴν νύκτα, ὅπου εἰς κάθε δρόμον καὶ εἰς κάθε γωνίαν ὁ διαβάτης ἥδυνατο νὰ ληστευθῇ ἢ νὰ φονευθῇ χάριν διασκεδάσεως, ἀνήκει καθ' ὅλοκληραν εἰς τὸν Προκόπιον. Ἀς ἀφῆσωμεν εἰς τὴν Ψυχήν του τὴν ἀκοίβειαν αὐτοῦ τοῦ ἀμερικανικοῦ ρεπορτάρου. Καὶ εἰς τὴν ἐποχήν μας ἔχομεν αὐτοῦ του εἰς διανομήν τοὺς προκομένους Προκοπίους.

10

Τὸ δρᾶμα ἔξακολουθεῖ ἐλκυστικὸν καὶ ἐνδιαφέρον μὲ τὴν Ἑλεῖν καὶ τὰ θέλγητρα τὰ δποῖ γνωρίζει νὰ μεταχειρίζεται ὁ Σαρδού, μέγας κε

ριστής τῶν ἀπροόπτων καὶ τῶν σκηνικῶν ταχδαπτυλουργῶν.

Ἡ Θεοδώρα μόνη μὲ τὴν Ἀντωνίναν καὶ μὲ δύο δούλους, πεζὴ πηγαίνει εἰς τὸν Ἱππόδρομον καὶ γίνεται διάλογος μὲ τὴν Αἴγυπτίαν μάγισσαν Θάμυριν, διάλογος φανταστικὸς καὶ παραμνθώδης, μὴ δικαιολογῶν κανένα ἀπὸ τοὺς χαρακτηρισμοὺς τῆς Θεοδώρας, τοὺς ἀναφερομένους εἰς τὸ βιβλίον τοῦ Ντίλ. Ἀλλος μελετητὴς τῆς ἴστορίας τῆς Θεοδώρας δὲ Debidour παρατηρεῖ δικαιώτατα καὶ τὸ ἔξῆς. Εἰς τὴν στάσιν τοῦ Νίκα, οἱ Πράσινοι ἐπιτίθενται βιαιότατα κατὰ τοῦ Ἰουστινιανοῦ καὶ δὲ Θεοφάνης δὲ ποίος ἐκράτησε μὲ στενογραφικὴν ἀκρίβειαν τὸν διάλογον μᾶς πληροφορεῖ δτὶ εἰς μίαν στιγμὴν οἵ ἀντίθετοι τοῦ αὐτοκράτυρος τοῦ ἐκσφενδονίζουν φράσιν τραχυτάτην.

— Ἔπιορκεῖς, γάιδαρε!

Ἐὰν δὲ η Θεοδώρα ἡτο δὲ η Θεοδώρα αὐτῇ, η Μεσσαλίνα ἡ τριγυρίζουσα εἰς τοὺς δρόμους τοῦ Βυζαντίου πρὸς ἄγραν ἐραστῶν, η Θεοδώρα ἡ καταφεύγουσα εἰς φύλτρα διὰ νὰ ἐλκύσῃ ἐκείνους πρὸς τοὺς δποίους τὴν ἔφερε τὸ πάθος τῆς, ταπεινότατον σαρκικὸν πάθος, θὰ τῆς ἐφείδοντο οἱ ἀνθρώποι ἐκεῖνοι οἱ ἐπιρρίπτοντες πρωτοφανῶς βαρεῖαν ὑβριν κατὰ πρόσωπον τοῦ αὐτοκράτορος;

Ο Σαρδοὺ ἔχοιεισθη ἔνα ἔρωτα διὰ νὰ συνδέσῃ τὰ πρόσωπα καὶ τὰς περιστάσεις τοῦ δράματος του. Καὶ εἰσάγει φανταστικὸν Ἀνδρέαν νεαρὸν Ἀθηναῖον, μεταβαίνοντα εἰς τὸ Βυζάντιον νὰ ζητήσῃ κάποιαν κληρονομίαν καὶ με ρικὰς περιπετείας. Πρέπει νὰ διμολογήσωμεν δτὶ δὲ Ἀνδρέας εἶναι πραγματικὸς σκηνικὸν εὐρημα. Δρᾶμα τὸ δποίον θὰ μετεχειρίζετο τὸν νεαρὸν Ἀθηναῖον, δχι ἀπλῶς ὡς ἐραστήν, ὡς ρομαντικὸν νεανίσκον τρέχοντα εἰς ἀναζήτησιν εἰδυλλίου, ἀλλ’ ὡς σύμβολον τῶν παλαιῶν ἰδεῶν καὶ τῶν παλαιῶν αἰσθημάτων, τὰ δποῖα ἔζούσαν ἀκόμη εἰς τὰς Ἀθήνας, ἀπέναντι νέων θρησκευτικῶν, πολιτικῶν καὶ κοινωνικῶν δρῶν οἱ δποίοι ἐγεννῶντο εἰς τὸ Βυζάντιον καὶ ἔξηπλώνοντο ἀπ’ αὐτὸν εἰς ὅλον τὸν ἐλληνικὸν κόσμον, θὰ ἦτο ἵκανόν νὰ μᾶς δώσῃ μίαν παράστασιν τῆς ἐλληνικῆς ψυχῆς κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκεί-

νην. Ἀλλὰ διὰ νὰ τὸ κατορθώσῃ αὐτό, τὸ δρᾶμα ἐπρεπε νὰ εἶναι ἐσωτερικώτερον καὶ — ἀς εἴπωμεν τὴν λέξιν, — φυλοσοφικώτερον. Καὶ τὸ μελοδραματικὸν ἔργον τοῦ Σαρδού δὲν ἔχει καμίαν σχέσιν μὲ αὐτὰ τὰ πράγματα. Ὁ γάλλος δραματικὸς ἥθελεν ἀπλῶς ἔργον τὸ δποίον νὰ ἀρέσῃ μὲ τὴν ρομαντικήν του ὑπόθεσιν, νὰ θέλεῃ μὲ τὸν ἔρωτά του, ἐντελῶς ρομαντικὸν ἔρωτα, νὰ καταπλήξῃ μὲ τὴν σκηνοθεσίαν του, νὰ κινήσῃ τὴν περιέργειαν καὶ τὸ ἐνδιαφέρον μὲ τὴν ἀποκάλυψιν ἐνὸς μυστηριώδους καὶ τραγικοῦ Βυζαντίου, τόσον συμφώνου μὲ τὴν ἰδέαν τὴν δποίαν ἔδωκαν περὶ αὐτοῦ οἱ λατῖνοι χρονογάφοι.

Καὶ διὰ νὰ ἐπιτύχῃ εἰς δλα αὐτὰ δ Σαρδοὺ ἐνεθρονίσθη εἰς τὸν Προκόπιον, ἐτσαλαπάτησε τὴν ἴστορίαν, δὲν ἥθελησε κάνε νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν ἐσωτερικὴν ἰδέαν ἐνὸς νέου ἀναγεννωμένου πολιτισμοῦ, δὲ ποίος βεβαίως εἶχε τὰ τρωτά του, τρωτὰ ἀναπόφευκτα εἰς κάθε νέαν μεταβολὴν ἰδεῶν καὶ συστημάτων, κάποτε δὲ καὶ εἰς κάθε παλαιὸν καθεστώς. Τὸ δρᾶμα του ἀπομένει πάντοτε ἔργον σκηνικὸν ἐπιτυχές, ἀτέχον δμως τόσον τῆς πραγματικότητος, δσον ἀπέχει χρονικῶς καὶ τροπικῶς δ ὑπανάτος τῆς Θεοδώρας τῆς ἴστορίας, ἀπὸ τὸν ὑπάντατον τὸν δποίον τῆς διδεῖ δ γάλλος συγγραφεύς.

Οι ξένοι, ἐκείνοι οἱ δποίοι ἀκόμη εἰς τὸ Βυζάντιον βλέποντες ἔξ ἐνστίκτου κάποιον ἔχθρὸν ἀντιταχθέντα εἰς τὰς ἰδιάς των βλέψεις καὶ εἰς τὰ ἰδιά των σχέδια, ἔχουν πάντοτε τὸ δικαίωμα νὰ κακομεταχειρίζωνται μίαν γυναικα ἡ δποία δὲν ἦτο δπος θέλουν νὰ τὴν παραστήσουν. Μόλις ἐσχάτως μερικοὶ ἀπ’ αὐτούς, οἱ περισσότερον φωτισμένοι, ἔξητησαν νὰ ἔκειναρίσουν τὴν ἴστορίαν ἀπὸ τὰ παραμύθια, καὶ νὰ μᾶς δώσουν τὴν ἀληθινὴν Θεοδώραν τῆς πραγματικότητος.

Ἡμεῖς οἱ Ἑλληνες, τώρα μόλις ἀρχίσαντες ν’ ἀπαλλάττωμεν τὴν βυζαντινὴν ἴστορίαν ἀπὸ τὰ αἴσχη ποὺ τῆς ἐφόρτωσεν ἡ μισαλλοδοξία τῶν Φράγκων, ἔχομεν καθῆκον ἐθνισμοῦ καὶ ἀξιωπρεπείας νὰ ἔργασθῶμεν διὰ τὴν ἀποκατάστοσιν τῆς μεγάλης αὐτῆς ἀδικηθείσης. Ἡ Θεοδώρα περιμένει.

Γ. Β. ΤΣΟΚΟΠΟΥΛΟΣ

ΠΡΟΜΗΘΕΥΣ ΛΥΟΜΕΝΟΣ

— ΕΚ ΤΗΣ ΤΕΤΑΡΤΗΣ ΠΡΑΞΕΩΣ —

ΧΟΡΟΣ ΩΡΩΝ

Ἐσεῖς ἀπὸ ποῦ ἔρχεστε
Γοργὰ κι' ἀγριεμένα,
Ποὺ σάνδαλό σας ἔχετε
Τὴν ἀστραπὴν στὰ πόδια,
Κ' εἰν' ἀπαλὰ καὶ γρήγορα
Σὰ σκέψη τὰ φτερά σας,
Κ' εἰν' ἔρωτας τὰ μάτια σας
Χωρὶς μπροστά τον πέπλο ;

ΧΟΡΟΣ ΠΝΕΥΜΑΤΩΝ

Ἐμεῖς ἔρχόμαστ' ἀπ' τὸν νοῦ
Τὸ ἀνθρώπινον τοῦ γένους,
Πού, τώρα μόλις, μάρρος
Ἡτον, τυφλὸς κι' ἀκόλαστος,
Καὶ τώρ ἀπὸ συγκίνησι
Ἄγνη, ὠκεανός,
Εἰν' ἔνας οὐρανὸς
Οπον μεγάλη κ' ἥρεμη
Τὴν κίνησί τον ἔχει.

Απ' τὴν βαθειὰ τὴν ἄβυσο
Ποὺ εἶνε δλο ἔκστασι
Καὶ δλο εὔνυχία,
Κ' εἶνε παλάτι κρύσταλο
Η καθεμιὰ σπηλιά της.
Απὸ τοὺς πύργους τ' οὐρανοῦ
Ποὺ κάθοντ' δσους ἔστεψε
Ο Λογισμὸς μὲ στέμμα,
Καὶ τὸ χορό σας θεωροῦν,
Εὐτυχισμένες Ωρες.

Απ' τὴς ἀφώτιστες γωνιές
Ποὺ τὴς ἐπλέξαν χάδια
Κι' δπον σᾶς πιάνοντες ἔρασται
Απ' τὰ χυτὰ μαλλιά σας.
Απ' τὰ γαλάζια τὰ νησιά
Ποὺ η Σοφία η γλυκειά
Μὲ τὸ χαμόγελό της,
Κρατάει τὰ καράβια σας
μὲ δόλους, σὰς Σειρῆνα.

Απ' τὴς ψηλὲς τῆς ἐκκλησιές,
Οποὺ στημένες στὸ αὐτὸν

Τ 'Ανθρώπου, καὶ τὸ μάτι,
Στὴ Γλυπτική, στὴν Ποίησι
Ἀπλώνον τὴ σκεπή τους.
Ἀπὸ τὰ μονομονοίσματα
Π' ἀφίνονν ἡ ἀσφράγιστες
Πηγές, ποὺ στὴ δροσιά τους
Τὰ Δαιδαλένια της φτερὰ
Ἡ 'Επιστήμη λούζει.

Χρόνια καὶ πάλι χρόνια,
Μέσα σὲ δάκρυν, σ' αἷμα,
Μέσ' τὸν πυκνὸ τὸν "Αδη
Ποὺ μίση τὸν ἐπλάθανε
Καὶ φόβοι καὶ ἐλπίδες :
Διαβαίναμε κ' ἐφεύγαμε,
Καὶ σὲ νησάκια λίγα
Τῆς εὐτυχίας τ' ἀνδη
Ἐφύρωνταν, καὶ κάλυκα
Ν' ἀνοίξουν δὲν ἐπρόφεταν,
Κ' εὐθὺς ἐμαραινόταν.

Μὰ τώρα τὴ γαλήνη
Γὰ σάνδαλο στὰ πόδια μας
Ολόγυρα φοροῦμε,
Καὶ βάλσαμο, σὰ μὰ βροχή,
Δροσίζει τὰ φτερά μας.
Καὶ πέρ ἀπὸ τὰ μάτια μας
Ο ἔρως δ ἀνθρώπινος
Προβάλλει, κ' η ματιά του
Τὸ κάθε τι ποὺ τὸ θωρεῖ
Παράδεισο τὸ κάνει.

ΧΟΡΟΣ ΩΡΩΝ ΚΑΙ ΠΝΕΥΜΑΤΩΝ

Υφαίνε τότε τὸ πανί¹
Τοῦ μυστικοῦ σου μέτρον.
Απὸ τὰ βάθη τ' οὐρανοῦ
Κι' ἀπὸ τῆς γῆς τὴς ἀκρες
Ω! Πνεύματα τῆς ἡδονῆς
Καὶ τῆς χαρᾶς, ἐλατε
Φαιδρὸ χορὸ καὶ μονσικὴ
Χορτάστε σὰν τὸ κῦμα
Οποὺ χυμῷ ἀκράτητο
Απὸ ποτάμια μόνια
Καὶ χύνεται σ' ὠκεανὸν
Αἴγλης καὶ ἀρμονίας.

Ο ΗΛΙΟΘΩΡΗΤΟΣ

Μιὰ φορά καὶ ἔναν καιρὸν ἦταν ἔνας γέρος καὶ μιὰ γοητὴ καὶ δὲν εἶχεν παιδιά. Ἀξαφνα ἀκούει τὴν γοητὴν ἔνα βράδυ: «Μάνα!» Κυττάει, δὲ βλέπει τίποτα. Πάλε ἀκούει: «Μάνα!» τίποτα.

Ταῦλο βράδυ πάλε ἀκούει τὴν φωνή: «Μάνα!». Κυττάει ἀπάνω στὰ κεράμιδια, βλέπει ἔνα θεόρατο φεῖδι, ποῦ ἐτρόμαξε, καὶ ἀκούει καὶ τῆς λέει: «Πήγαινε νὰ πῆς τοῦ βασιλῆα, νὰ μοῦ δώκῃ τὴν δυχατέρα του γυναικα, εἰδεμὴ θὰν τὸν φάω· καὶ ἄν δὲν πᾶς νὰν τὸ πῆς, θὰ σὲ φάω καὶ σένα».

Τρομασμένη ἡ γοητὴ, πηγαίνει τὴν αὐγὴν στοῦ βασιλῆα καὶ τοῦ λέει τῶς καὶ τῶς. Ο βασιλῆας ἔγελασε καὶ τῆς λέει: «Ἄν ἐρθῃ μὲ σαράντα ἀμάξια μὲ τζοβαΐρικά καὶ ἔνα δλόχυσσο γιὰ τὴν βασιλοπούλα, τότε τοῦ τὴν δίνω γυναικα». Ἐτσι ἐπῆγε ἡ γοητὴ στὸ σπῆτη τῆς καὶ τὸ βράδυ ἀκούει πάλε τὸ θεόρατο φεῖδι καὶ τῆς λέει: «Μάνα, πήγες; — Ἐπῆγα, παιδάκι μου. — Καὶ τί σου εἶπε; — Νὰ πᾶς μὲ σαράντα ἀμάξια, οὖλα φορτωμένα τζοβαΐρικά, καὶ ἔνα δλόχυσσο γιὰ τὴν βασιλοπούλα, καὶ ἐτσι θὰ σ' τὴ δώκῃ γυναικα».

Τὴν αὐγὴν βλέπει ὁ κόσμος σαράντα ἀμάξια καὶ πηγαίνουνε στοῦ βασιλῆα, καὶ στὸ μπροστινό, τολόχυσσο, ἥτανε μέσα κουλουριασμένο τὸ θεόρατο φεῖδι καὶ εἶχε δέξω τὸ κεφάλι του, καὶ ἡ γοητὴ ἀπὸ πίσω σ' ἄλλο ἀμάξι. Βλέποντας ὁ βασιλῆας αὐτὸν τὸ πρᾶμμα, ἀποκάη καὶ δὲν εἶχε τί νὰ πῆ, γιατὶ ποτὲ δὲν τῷλπιζε νὰ γίνη ὅτι εἶπε. Τέλος ἀποφάσισε νὰ δώκῃ τὴν κόρη του, γιατὶ φοβότανε καὶ τὸ δράκοντα ἐκεῖνον.

Ἐτσι ἐπῆρε τὸ θεόρατο φεῖδι τὴν βασιλοπούλα καὶ τὴν ἐπῆγε στὰ παλάτια του, καὶ ἐκεῖ εἶχε καὶ τὴ γοητὴ μὲ τὸ γέρο, τοὺς γονιούς του, καὶ ἐκεῖναν κοκκορίκο, ποῦ τοῦ ἐκανει οὖλες τῆς δουλειές.

Τὸ βράδυ, ἀντὶς φεῖδι, βλέπει ὁ βασιλοπούλα ἔναν ὠραιότατο νέο, ποῦ ἔλαμπε σὰν τὸν ἥλιο· ἀλλὰ τῆς εἶπε δὲν νέος — τὸ φεῖδι — νὰ μήν κοτήσῃ καὶ εἰπῆ σὲ κανέναν τὸ μυστικό, γιατὶ εὐτὸς ὁποῦ ἥθελε τὸ εἰπῆ, θὰν τὸν χάσῃ. «Καλά» εἶπεν ὁ βασιλοπούλα. Ἀλλὰ στῆς τοεὶς ἡμέρες, ποῦ εἶχε τραπέζι καὶ χορὸ στὸ παλάτι ὁ πατέρας της, τὴν ἐκάλεσε καὶ αὐτὴ μὲ τὸ γαμπρό του — τὸ φεῖδι. Μὰ ἀντὶς νὰ πάγι ὡς φεῖδι ἐκεῖνος, ἐπῆγε δπως ἥτανε, ἥλιοθώρητος νέος, μὰ εἶπε στὴ γυναικα του πάλι νὰ μήν τύχῃ καὶ τὸν μαρτυρήσῃ, ὅτι εἶνε αὐτὸς ἀνδρας της, ἀλλὰ ὅτι, ὡς φεῖδι ποῦ ἥτανε,

ἐμεινε στὸ παλάτι του. «Καλά», εἶπεν ἡ βασιλοπούλα. Ἐτσι ἐπῆγαινε στοῦ βασιλῆα, τὸν πατέρα της. Καὶ ὅντας ἀρχισ' ὁ χορὸς καὶ ἔχόρευαν οἱ νέοι μὲ τῆς νέες, καθὼς καὶ ἡ βασιλοπούλα, καὶ ἐβλέπαν οὖλοι ἐκεῖνον τὸν ἥλιοθώρητο νέο, τὸν ἔξηλευαν καὶ ἐλεγαν ἡ νέες μιὰ τὴν ἄλλη: «Τοῦτος ὁ νηὸς ἔμοιαζε τῆς βασιλοπούλας καὶ δχι τὸ φεῖδι, ποῦ πῆρε».

Ἀπὸ στόμα σὲ στόμα τὸ ψί, ψί, ψί, ποῦ ἐγινότανε ἀναμεταξὺ στῆς νέες, ἔφτασε ἵσαμε ταῦτια μιᾶς κοπέλλας ποῦ εἶχε περισσότερο θάρος μὲ τὴ βασιλοπούλα, καὶ τῆς λέει: «Ἄχ! κρῆμα στὰ νειᾶτα σου! αὐτὸς ὁ νέος σοῦ ἐπερεπε νὰν τὸν πάρης ἄντρα, καὶ δχι τὸ φεῖδι ποῦ πῆρε». Ἡ βασιλοπούλα ἀπὸ τὴ χαρὰ τῆς ἀλησμόνηκε τὴν παραγγελία τοῦ φειδιοῦ καὶ τὴν ὑπόσχεσί της νὰ μὴ φανερώσῃ τὸ μυστικὸ — «ἡ κοῦρβα κάνει νὰ κρυψτῇ, μὰ ἡ χαρὰ δὲν τὴν ἀφίνει» — καὶ τὸ μαρτύρησε, πῶς ἐκεῖνος ἥταν δ ἄντρας τῆς καὶ δτι δὲ φανερώνεται τὴν ἡμέρα ἔτσι, ἀλλὰ εἶνε φεῖδι. Λὲν εἶχεν δμως τελειώσει τὸ λόγο της καὶ μεμιᾶς ἔγιν' ἄφαντος ὁ ἥλιοθώρητος νέος.

Τότε ἀρχισε νὰ κλαίῃ ὁ βασιλοπούλα καὶ νὰ χρυπιέται μετανοίνει, γιατὶ δὲν ἐμπόρεσε νὰ φυλάξῃ τὸ μυστικό, μὰ τοῦ κάκου οὖλα ἐμεινεν ἔρημη ἀπὸ ἄντρα — καὶ τέτοιον ἄντρα. Ἐτσι ἐξήτησε χρήματα ἀπὸ τὸν πατέρα της καὶ ἔν' ἀλογο καὶ ἔναν υπερέτη νὰ πάγι δπου ἰδοῦν τὰ μάτια της, μήν τάχα καὶ εύρῃ τὸν ἄντρα της. Καὶ πάει, καὶ πάει σ' ἔνα μακρινὸ δρόμο, καὶ ἐκεῖ συλλογιώταν νὰ κτίσῃ ἔνα ξενοδοχεῖο, καὶ κάθε στρατολάτης νὰ τρώῃ χάρισμα καὶ νὰ κοιμᾶται, ἀλλὰ νὰ διηγέται τί εἶδε καὶ τί ἀκούσει στὴ ζωὴ του, μήπως μ' αὐτὸν τὸν τρόπο μπορέσῃ καὶ μάθῃ γιὰ τὸν καλό της. Ἐτσι καὶ ἐκαμε. Καὶ ἀπὸ τὸ ξενοδοχεῖο αὐτὸν πολλοὶ ἐπέρασαν, ἀλλὰ τίποτα ἀπὸ κανέναν δὲν ἐμπόρεσε νὰ μάθῃ.

Μιὰ ἀπὸ τῆς πολλὲς ἡμέρες, ἔνας στραβὸς καὶ ἔνας κουτσός ἐπῆγαιναν σ' ἐκεῖνον τὸ δρόμο. «Ο κουτσός ἐδίψασε καὶ παραμέρισε ἀπὸ τὸ δρόμο νὰ πῆ νερὸ σὲ μιὰ βρύση, ποῦ εἶδε παραπέρα. Ἐκεῖ βλέπει μ' ἀπορία του ἔνα κοκκοράκι καὶ ἐπῆγαινε δυὸ ἀσκιὰ νερὸ φορτωμένο. Ἐστάθη περιέργος νὰ ἰδῃ ποῦ τὸ πηγαίνει καὶ τὸ παρακολούθησε ἀπὸ πίσω ἀπὸ πίσω, ὕστε δποῦ τὸ εἶδε καὶ ἐμπήκε μέσα σ' ἔναν πύργον δλοστρόγυλο, ψηλὸ-ψηλό. Ἐκεῖ ἐμπήκε καὶ αὐτός, καὶ ἐπειδής ἐβράδυασεν, ἐμεινε νὰ ξενυχτήσῃ

ἐκεῖ κρυμμένος σὲ μιὰν ἄκρη τοῦ πύργου. Τὴν νύχτα εἶδε καὶ ἡρθαν τρεῖς νέοι ποῦ ἔλαμπαν σὰν τὸν ἥλιο καὶ ἐκάθησαν νὰ φάνε, καὶ ὑστερὸ ἀπὸ τὸ φαητό τους πίνοντας ἐλεγαν: «Εἰς ὑγείαν τῆς γυναικας μου τῆς κακῆς», δὲν εἶνας. «Εἰς ὑγείαν τῆς γυναικας μου τῆς τρελλῆς», δὲν εἶλος. «Εἰς ὑγείαν τῆς γυναικας μου τῆς ἀνόητης», δὲν εἶτος, «ποῦ δὲν μπόρεσε νὰ φυλάξῃ οὔτε μιὰ μέρα τὸ μυστικό μου». Κ' ὑστερα:

«Κλαῖτε, ντουλάπια,
«Κλαῖτε, πανεθύρια,
«Τὴν ἐρημιά μας».

Τὴν αὐγὴν ὁ κουτσός, ἀφοῦ ἔφαγε καὶ ἀλλὰ καὶ ἐγιόμισε τὸ σακκοῦλι του ἀπὸ τὰ περισσόμεμπα τοῦ τραπεζιοῦ τῶν νέων ἐκεινῶν, ἔξακολούθησε τὸ δρόμο του καὶ ἡρθε τὸ σύντροφό του, ποῦ τὸν ἐπεριμενε καὶ ἥταν ἀπολπισμένος πῶς δὲ θὰν τὸν ξανάβλεπε. Καὶ ἀφοῦ τοῦ ἔδωκε καὶ ἔφαγε καὶ αὐτός, ἔξακολούθησαν τὴν δοιτορία τους καὶ ἔφτασαν σ' ἐκεῖνο τὸ ξενοδοχεῖο, ποῦ τὸ εἶχεν ὁ βασιλοπούλα. Ἐκεῖ ἐμπήκαν νὰ ξενυχτήσουν, καὶ ἀφοῦ φάγαν καὶ ἐκοιμήθηκαν, τὸ πρωὶ ποῦ ἐστηκάθηκαν νὰ φύγουν τοὺς ἔζητας τὰ ἔξοδα ὁ υπερέτης ἀλλὰ ἐκεῖνοι εἶπαν δτι δὲν εἶχαν νὰ πληρώσουν, γιατὶ ἡσαν φτωχοὶ ζητιάνοι. Μὰ ὅντας τοὺς εἶδε ὁ βασιλοπούλα, ἐμάλωσε τὸν υπερέτη, γιατὶ νὰν τοὺς γυρέψῃ τὰ ἔξοδα, καὶ τοὺς παρακάλεσε νὰν τῆς εἶποῦν δτι εἶδαν καὶ δτι ἀκούσαν στὴ ζωὴ τους. Τότε ὁ κουτσός τῆς λέει: «Ἐμεῖς τί νὰ ξέρωμε νὰ σοῦ ποῦμε, κυρά, φτωχοὶ ζητιάνοι ποῦ εἶμαστε; Μόνον ἔχτες ποῦ ἐρχόμαστε στὸ δρόμο εἶδας γὰρ ἔνα πολὺ περίεργο πρᾶμμα, ποῦ μ' ἔκαμε νὰ χάσω τὸ νοῦ μου. Κεὶ ποῦ πῆγα νὰ πῶ νερὸ σὲ μιὰ βρύση, εἶδα ἔναν κοκκοράκο, τόσο δά, καὶ ἐπῆγαινε φορτωμένος δυὸ μεγάλα ἀσκιὰ νερό, καὶ σὰν εἶδα κείνο τὸ θάμμα, τὸν ἐπῆρα καταπόδα καὶ ἐπῆγα καὶ ἐμπήκα μαζῆ του σ' ἔναν πύργο δλοστρόγυλο, θεόρατο. Ἐκεῖ μέσα ἐμειναν νὰ ξενυχτήσωνται βλέπω τὸ βράδυ καὶ ἐχούνταν τρεῖς νέοι ἥλιοθώρητοι, καὶ ὅντας ἔκατσαν καὶ ἐτρωγαν καὶ ἐπιναν, ἔλεγεν δένας: «Εἰς ὑγείαν τῆς γυναικας μου τῆς κακῆς»· δὲν εἶλος: «Εἰς ὑγείαν τῆς γυναικας μου τῆς τρελλῆς»· καὶ δὲν εἶτος: «Εἰς ὑγείαν τῆς γυναικας μου τῆς ἀνόητης, ποῦ δὲν ἐμπόρεσε οὔτε μιὰ μέρα νὰ φυλάξῃ τὸ μυστικό μου». Καὶ οὐλοένα ἐλέγανε:

«Κλαῖτε, ντουλάπια,
«Κλαῖτε, πανεθύρια,
«Τὴν ἐρημιά μας».

«Κλαῖτε, ντουλάπια,
«Κλαῖτε, πανεθύρια,
«Τὴν ἐρημιά μας».

— Μπᾶ!, φωνάζει ἀξαφνα ἡ βασιλοπούλα, ἡ τύχη μου σᾶς ἀπόστειλε νὰ ὄρθητε νὰ μὲ σῶστε. Ἐλάτε νὰ πάμε μαζῆ σ' αὐτὸν τὸν πύργο, καὶ ἔγω νὰ σᾶς χαρίσω τὸ ξενοδοχεῖο μ' δτι ἔχει μέσα».

— Ετσι ἐκίνησαν οἱ τρεῖς τους καὶ ἐπῆγαν μιὰ καὶ δυὸ καὶ στὸν πύργο.

— Αμα ἔφτασαν ἐκεῖ καὶ εἶδ' ὁ κοκκοράκος τὴν βασιλοπούλα, τὴ δέχεται μὲ κλαύματα, τὴν ἀνεβάζει ἀπάνω στὸν πύργο καὶ τῆς λέει: «Ο ἀφέντης μου εἶνε δῶ καὶ οὐλ' ἡμέρα λυπάται καὶ χλίβεται, γιατὶ δὲν ἐφύλαξες τὸ μυστικό του. Μὰ ὅταν σὲ ἰδῃ ἀξαφνα καὶ τὸν ἀγκαλιάσῃς, δὲ θὰ μπορέσῃ νὰ σοῦ φύγῃ. Εγώ δὲ σὲ δόδηγήσω πῶς νὰ κάμης».

— Τότε ὁ βασιλοπούλα εἶπε τοῦ κουτσοῦ νὰ πάρῃ στὸ ξενοδοχεῖο καὶ νὰν τῆς στείλῃ τὸν υπερέτη της.

— Ετσι, τῆς λέει ὁ κοκκοράκος νὰ κρυφτῇ μέσα σ' ἔνα ντουλάπι, καὶ ὅταν θὰ πῆ δὲν ἀντρας της καὶ θὰ λέῃ:

«Κλαῖτε, ντουλάπια,
«Κλαῖτε, πανεθύρια,
«Τὴν ἐρημιά μας».

— Τότε σὺ νὰ γελάσῃς δυνατά, ὕστε νὰ θυμώσῃ γιὰ νὰ σηκωθῇ νὰ στάσῃ τὸ ντουλάπι, καὶ ἐκεῖνος της λέει: «Ἐμεῖς τί νὰ ξέρωμε νὰ σοῦ ποῦμε, καὶ ἀφοῦ φάγαν καὶ ἐκοιμήθηκαν ποῦ εἶμαστε; Μόνον ἔχτες ποῦ ἐρχόμαστε στὸ δρόμο εἶδας γὰρ ἔνα πολὺ περίεργο πρᾶμμα, ποῦ μ' ἔκαμε νὰ χάσω τὸ νοῦ μου. Κεὶ ποῦ πῆγα νὰ πῶ νερὸ σὲ μιὰ βρύση, εἶδα ἔναν κοκκοράκο, τόσο δά, καὶ ἐπῆγαινε φορτωμένος δυὸ μεγάλα ἀσκιὰ νερό, καὶ σὰν εἶδα κείνο τὸ θάμμα, τὸν ἐπῆρα καταπόδα καὶ ἐπῆγα καὶ ἐμπήκα μαζῆ του σ' ἔναν πύργο δλοστρόγυλο, θεόρατο. Εκεῖ μέσα ἐμειναν νὰ ξενυχτήσωνται βλέπω τὸ βράδυ καὶ ἐχούνταν τρεῖς νέοι ἥλιοθώρητοι, καὶ ὅντας ἔκατσαν καὶ ἐτρωγαν καὶ ἐπιναν, ἔλεγεν δένας: «Εἰς ὑγείαν τῆς γυναικας μου τῆς κακῆς»· δὲν εἶτος: «Εἰς ὑγείαν τῆς γυναικας μου τῆς τρελλῆς»· καὶ δὲν εἶτος: «Εἰς ὑγείαν τῆς γυναικας μου τῆς ἀνόητης, ποῦ δὲν ἐμπόρεσε οὔτε μιὰ μέρα νὰ φυλάξῃ τὸ μυστικό μου». Καὶ οὐλοένα ἐλέγανε:

— Κ' ἔτσι ἐπῆγεν ὁ ἥλιοθώρητος νέος καὶ ἡ βασιλοπούλα πάλε στὰ παλάτια τους καὶ στὸ βασιλῆα τὸν πατέρα τους, καὶ ἐκατσαν ἐκεῖνοι καὶ καλά καὶ μεῖς καλλίτερα. [Απὸ τὸνέκδοτα «Δημόδη Σύλλεκτα»]
I. Γ. ΘΕΟΔΩΡΟΠΟΥΛΟΣ

ΦΥΣΙΟΓΝΩΜΙΑΙ ΦΙΛΕΛΛΗΝΩΝ

Dr GEORG GRIENKE

Δ^r ΓΡΙΕΝΚΕ

Είς ἐκ τῶν μᾶλλον διακερδμένων καὶ ἀκραι-
φνῶν φίλων τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων καὶ
τοῦ ἑλληνισμοῦ ἐν γένει εἶναι δὲ ἐκ τῶν νεωτέ-
ρων διπλωματικῶν ὑπαλλήλων τῆς Γερμανίας
κ. Γεώργιος Γρῆνκε, ὃντας πρόξενος ἐν Κό-
ρινθῳ τῇ πλησίον τῶν πρωσικῶν συνόρων ρω-
σικῇ πολίχνῃ. Ο κ. Γρῆνκε κατὰ τὴν διάρκειαν
τῶν ἀκαδημειῶν αὐτοῦ σπουδῶν παρηκολού-
θει τὰ μαθήματα τῆς νεοελληνικῆς τοῦ ἀειμνή-
στον Μισοσάκη ἐν τῷ Σεμιναρίῳ τῶν ἀνατολι-
κῶν γλωσσῶν τοῦ Πανεπιστημίου Βερολίνου,
ἡγάπησε δὲ τόσον τὴν ἡμετέραν γλῶσσαν, ὥστε
κατέρθωσεν ἐντὸς διλίγον τὰ γράφη καὶ διμιῆ-
αντὴν εὐχερῶς.

Μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τῶν νομικῶν τοῦ
σπουδῶν δὲ κ. Γρῆνκε, ὑπηρετήσας ἐπὶ τινα
χρόνον ἐν τῷ δημαρχείῳ τοῦ Wilmersdorf
καὶ εἰτα ἐν τῷ ὑπουργείῳ τῶν ἔξωτερικῶν, με-
τειέθη δὲ ὑποπόρευος εἰς Κωνσταντινούπο-
λιν, ἔνθα τῷ ἀνετέθη ἐπὶ διλίγοντας μῆνας ἡ πρό-
εδρία τοῦ γερμανικοῦ προξενικοῦ δικαιοτηρίου.
Ἐν τῇ βασιλευόνη εὗρε λαμπρὰν εὐκαιρίαν τὰ
ἀναπιῆττα τῆς γνώσεις αὐτοῦ εἰς τὴν ἑλληνικήν,
λαμβάνων μαθήματα παρὰ τοῦ διακερδμένου
φιλολόγου τοῦ Βυζαντίου κ. Πανταζίδου καὶ
καλλιεργῶν σχέσεις μετὰ λογίων Ἑλλήνων τοῦ
Πέραν. Πᾶν τὸ ἑλληνικὸν εἴλκε τὴν προσοχήν,
τὸ ἐνδιαφέρον καὶ τὴν ἐνθερμούντος ποστήριξιν
τοῦ κ. Γρῆνκε "Ητο πάντοτε πρόθυμος ἀρ-

γός τῶν διμογενῶν φιλανθρωπικῶν σωματείων,
τακτικὸς ἐπισκέπτης τοῦ ἑλληνικοῦ θέάτρου, τῶν
ἑλληνικῶν συναυλιῶν, διαλέξεων καὶ ἐπιστημονικῶν
καὶ ἀνακοινώσεων τοῦ Ἑλληνι-
κοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου, ιούντιος διατελεῖ ἐκτοτε
ἀντεπιστέλλον μέλος. Ο κ. Γρῆνκε, διστις ἴδιαιτέρων
τρέφει ἐκτίμησιν πρὸς τὸ ἄτομον τοῦ Οἰκουμενι-
κοῦ Πατριάρχου Ἰωακείμ, δια τὰς μεγάλας ἐκκλησιαστικὰς ἔσορτας
τῆς δρθοδοξίας. Τὸ Πάσχα τοῦ 1905 εἶχε δι-
οργανώσει συστηματικὴν προπαγάνδαν μεταξὺ^ν
τῶν ἀνωτέρων κύκλων τῆς γερμανικῆς παροι-
κίας, ἔγινε δὲ ἀφορμὴ δύως πολλὰ ἐπίλεκτα
αὐτῆς μέλη, ἐν οἷς καὶ διειπορεύεται πρόξενος, δι-
πλωματικοὶ ὑπάλληλοι, δια τῆς ἰσχύων ἐν Βυ-
ζαντίῳ ἀνταποκριτής τῆς «Ἐφημ. τῆς Φραγκ-
φονδρῆς» κ. Ζαΐτζ καὶ ἄλλοι, παραστῶσι διὰ
πρώτην φοράν εἰς τὴν τελετὴν τῆς δευτέρας ἀ-
νασιάσεως ἐν τοῖς Πατριαρχείοις καὶ ἀποκομί-
σωσι ἐν τοῦ μεγαλοπρεποῦς καὶ ἐπιβλητικοῦ ἐ-
κείνου συνόλου τὰς ἀρίστας τῶν ἐντυπώσεων.

Ο κ. Γρῆνκε μᾶς προξενεῖ τὴν χαρὰν γὰρ
εἶναι μέχρι τοιούτου βαθμοῦ ἀκραιφνῆς φίλως
μας, ὥστε νὰ ενδιάσῃ δικαιολογητικὸς λόγος
καὶ δι' αὐτὰ τὰ ἑθνικά μας ἐλαττώματα, καὶ γὰρ
δυσαρεστήται περισσότερον ἀπὸ ἡμᾶς διάσκις ἀ-
κούει νὰ κατηγοροῦν οἱ μεγάλοι οἱ ἔγοι τὴν
μικρὰν Ἑλλάδαν.

Μίαν ἡμέραν, ἐνθυμοῦμαι, εἰς ἐν ἀπὸ τὰ
ἔξοχικὰ ἐντευκτήρια τῶν Θεραπείων τοῦ Βοσπό-
ρου, δύον τὸ διεθνὲς *high life* ἐπιδίδεται συνή-
θως εἰς τὰς γυμναστικὰς τέρψεις τοῦ *laWN*
tENNIS, συνωμιλοῦμεν μετὰ τῆς κ. von H...
Pachas κήρας ἀνωτέρου Γερμανοῦ. ἀπο-
θανόντος ἐν τούρκικῇ ὑπηρεσίᾳ. Ἡ κυρία
αὐτῆς, εἰς ἣν μόλις πρὸ διλίγων λεπτῶν εἶχον
συστηθῆ, ἐκλαδοῦσα με, φάνεται, δια τῆς Γερμανού,
ἥχοισεν ἐν τῇ ρύμῃ τοῦ λόγου ν' ἀπαγγέλλῃ δο-
μύταιον κατηγορητήριον κατὰ τῶν Ἑλλήνων καὶ
ἰδίᾳ κατὰ τῆς γλώσσης των, τὴν δοπίαν, χωρὶς
ἄλλως τε νὰ γνωρίζῃ, ἔχαρακτήρισεν δια τὴν
συνονθύλευμα ἵτανταν καὶ τοντοκικῶν λέ-
ξεων. Ἐγὼ μὲν σιωπήν ἀπάθειαν καὶ μὲ κά-
πιας σατανικὸν μειδίαμα εἰς τὰ χεῖλη παρηκο-
λούθουν τὰς ἐκδηλώσεις τῶν αἰσθημάτων τῆς

προκατειλημμένης Γερμανίδος, διε δ κ. Γρῆνκε,
μὴ δυνάμενος πλέον νὰ κρατηθῇ, στρέφεται πρὸς
ἔμε καὶ μοῦ λέγει μὲ τόνον μὴ στερούμενον
ποιᾶς τυνος μορφῆς.

— Μὰ ἀπορῶ πῶς ἀνέχεσαι νὰ κατηγοροῦν
καὶ αὐτὸν τὸν τρόπον τὴν ὁραίαν μητρικήν σου
γλῶσσαν . . . καὶ μὲ ζῆλον ἐνθερμοῦν ἀντικρούει
ἀντ' ἐμοῦ ἔνα πρὸς ἕνα τὸν ἰσχυρισμὸν τῆς ἐν
λόγῳ κυρίας, τῆς δοπίας δύναται νὰ φαντασθῇ τις
τὴν ἐκπληξίαν καὶ στενοχωρίαν πρὸ τῆς ἀπροσ-
δοκήτου ἀποκαλύψεως. Προσεπάθησε φυσικῷ
τῷ λόγῳ νὰ δικαιολογηθῇ δπως - δπως λέγοντα,
πολὺ δικαίως, δι τὸν δηνύνατο νὰ ἔχῃ σαφῆ
κρίσιν περὶ τῆς ἑλληνικῆς, δην δὲν ἐγνώριζε παρὰ
ἐκ τῶν διλίγων φράσεων, δι τὸν δηνόντας ἀπὸ τὰς
δηνητερίας τῆς καὶ ἀπὸ τὸν πλανοδίους πωλη-
τὰς τῶν τριβόδων.

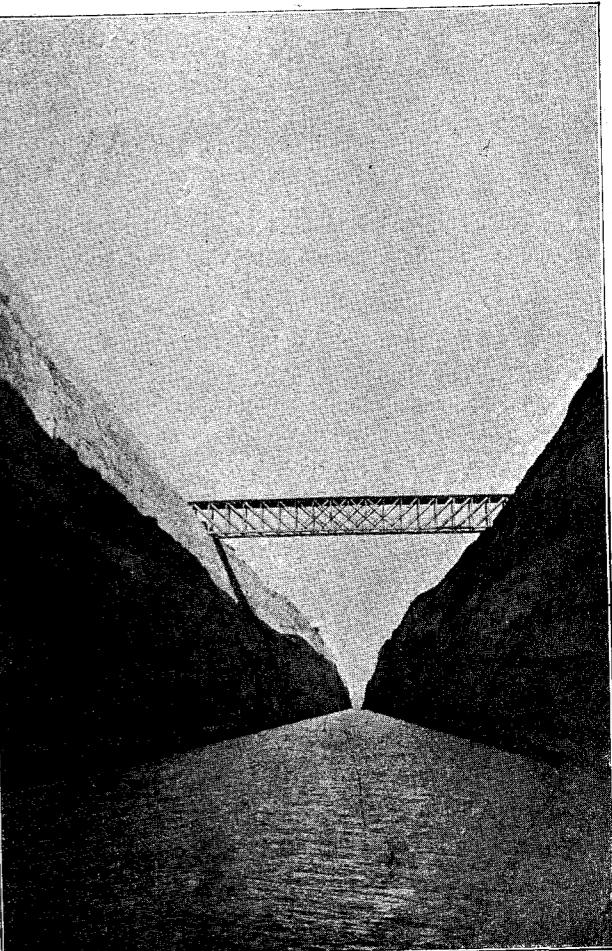
Ο ζωηρότερος πόθος τοῦ κ. Γρῆνκε
ητο νὰ μείνῃ ἐν Κωνσταντινούπολει ἢ νὰ
μετατεθῇ εἰς τὰς Αθήνας ἢ εἰς τὴν Κρή-
την, διὰ νὰ ενδιάσκεται πάντοτε εἰς ἑλλη-
νικὰ κέντρα. Ἡ εὐχὴ του αὐτῆς δὲν ἔξε-
πληρώθη δυστυχῶς, τούντινον ἡγανά-
θη κατὰ τὰ τελεταῖα ἔτη νὰ ουμερισθῇ
καὶ αὐτὸς τὴν τύχην διλων ἐκείνων τῶν
φιλοτίμων συναδέλφων του, οἵτινες δὲν
ἔσχον τὴν ἀμφιέσολον τιμὴν νὰ διακρίω-
σον εἰς τὸν πλάδον τοῦ οἰκογενειακοῦ
των δένδρου κανένα δρόπαγα ἱππότην τοῦ
Μεσαίωνος. Οι εἰς διὰ τὰ ζητήματα διὰ
τὸν πρακτικὸν καὶ θετικόν των τοῦν δια-
κρινόμενοι Γερμανοί εἰς τὸ ζήτημα τῆς
ἐκλογῆς τῶν διπλωματικῶν αὐτῶν δηλα-
λήλων ενδιάσκονται πολὺ δηνόσω θέτοντες
δια conditio sine qua non την εὐγέ-
νειαν τῆς καταγωγῆς καὶ μῆλαμβάνοντες
ὑπὸ δηνοὶ οἱ εἰδομοῦντες εὐγενείας
ἥθους, πνεύματος καὶ μορφώσεως δύναν-
ται νὰ παράσχωσι πολὺ περισσοτέρας ἐκ-
δουλεύσεις εἰς τὴν κραταιάν αὐτοκρατορίαν
ἢ οἱ ἔκφυλοι ἐκ διαδοχῆς κάτοχοι ἐνδὸς
τίτλου κόμητος ἢ βαρόνου.

Ο κ. Γρῆνκε ἔχομάτισε κατὰ τὰ τε-
λευταῖα ἔτη δηνοπόρευος ἐν Πετρουπόλει
καὶ εἰτα ἐν Κόρινθῳ, διέμενεν ἐπὶ τινα
χρόνον ἐν τῷ ὑπουργείῳ τῶν ἔξωτερικῶν,
ἔσχάτως μετετέθη δηνούντος εἰς Νεάπο-
λιν καὶ ἐκεῖθεν αὐθῆς εἰς Κόρινθον. Άλλα
καὶ μαρτάν τῶν ἑλληνικῶν χωρῶν δια-
τηρεῖ ἀκμαῖα τὰ φιλελληνικά του αἰσθη-
μάτα, μετ' ἴδιαιτέρας πάντοτε εὐχαριστή-
σεως ἀλληλογραφῶν ἑλληνιστὶ μετά τινων

έλλήνων φίλων. Παρακολουθεῖ μετ' ἐνδιαφέροντος
τὴν φιλολογικήν μας κίνησιν, παρακολουθεῖ μετ' ἐνδιαφέροντος
τὸν συγγραφέαν συχνά υπὸ τῶν «μαλλιαρῶν» διὰ τῆς
ἀποστολῆς τοῦ «Νουμᾶ», τῶν «Γραμματικάδων»
τῆς φωμαίκας γλώσσας καὶ τῶν τοιούτων μεγα-
λοφυῶν πονημάτων, διὰ τῶν δηνοίων οἱ κύριοι
οὗτοι συστηματικῶς ἀπό τυνος ἐξηλθον πρὸς
ἄγον ἔνων δηπάδων.

Φυσιογνωμίαι, οἵας δ κ. Κρῆνκε καὶ δ κ.
Γρῆνκε, ἀποτελοῦσι δημολογούμενως εὐγενῆ ἔξαι-
ρεσιν καθ' ἧν ἐποχὴν τοῦτο μὲν ἔνεκα ἀσυγ-
γόνωστων θετικῶν σφαλμάτων, τοῦτο δὲ ἔνεκα
τῆς ἐπιρρατήσεως τῶν ὑλικῶν συμφερόντων,
αἱ πρὸς τὴν Ἑλλάδα συμπάθεια τῶν ἐπε-
ριφέρειας μειοῦνται δημηφόραι. Διὰ τὰ εἰλικρινῆ των
αἰσθημάτων δηλητισμὸς εἶναι εὐγνώμων εἰς τὸν
εὐγενεῖς έξερον.

ΒΟΡΕΙΟΣ

ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΤΑΞΙΔΙΑ — Η ΔΙΟΡΓΕ ΤΗΣ ΚΟΡΙΝΘΟΥ

Ο ΑΡΧΙΤΕΚΤΩΝ ΜΑΡΘΑΣ*

ΔΡΑΜΑ ΣΕ ΜΕΡΗ ΤΡΙΑ

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ

Η Σκηνή σ' ἔνα νησί τῶν Σποράδων

Γραφεῖο ἔξοχικον οπιοῦ. Φῶς πολὺ καὶ δροσερό. Ἐπίπλωσις σεμνή, φιλόκαλη. Λιή. Ἐπιπλα ἀπὸ ωχρὸν ἀστύρωτο χύλο καὶ γάδα. Ὄλιγες εἰκόνες, ἀντιγραφα μεγάλων ζωγράφων, στοὺς τοίχους. Μεγάλο γραφεῖο σχεδίσεων μὲ πολλὰ χαράκα καὶ λίγα εἰδῆ γραφικῆς. Ἐμπρὸς τὸ γραφεῖο μεγάλη πολυθρόνα ψάλνη τῆς Μαδέρας. Στὸν τοίχο ἀριστερὰ κανυκὲς ἐπίσης γάδινος. Τρεῖς μεγάλες ὑδρεῖς στὸ βάθος ἀνοιγούνται σὲ βεράντα, ποὺ βλέπει πρὸς τὴν θάλασσα. Ἀποψίς γαλανὴ οὐρανοῦ καὶ θάλασσας. Δύο θύρες δεξιά. Πίσω στὴ γωνία. Σὲ ἔπιπλα, παραπτώματα, σκεύη ἐπικρατεῖ ἀνοιχτὸν χρῶμα. Στέκεται ἀπὸ τὶς τρεῖς ἀνοιχτὲς θύρες τῆς βεράντας. Ατμοφορᾶρα εὐτυχίας.

ΣΚΗΝΗ ΠΡΩΤΗ

Παῦλος, ἀργότερα Θεῖος Λουκᾶς.

Ο Παῦλος κάθεται μπροστά στὸ γραφεῖο του, διαβάζει ἔνα γράμμα, ἔπειτα τὸ σχῆμα καὶ πετῷ τὰ κομάτια μπροστά του ἀπάνω στὸ γραφεῖο.

ΠΑΥΛΟΣ — "Ἄσ χαδῇ κάθεται ἵχνος ἀπὸ αὐτὸ τὸ χαρτὶ σήμερα. Μόνο ἡ χαρὰ ἔχει δικαιώματα σ' αὐτὸ τὸ σπίτι τὴ στιγμὴν αὐτὴν ποὺ τὸ ὀραῖον ὄντειρο κλείνει τὸν πρῶτον του χρόνο... [Σὲ λίγο]. "Ονειρο! Τί σημαίνει ἀν ἔγῳ ἔνπνησα ἔνα πρωΐ τόσο σκληρὸν στὴν πραγματικότητα; "Η Μίνα δὲν ἔνπνησε. Τὸ δύνειρο δὲν ἔσβυσε οὔτε μιὰ στιγμή. Καὶ μέσα στὴν πραγματικότητα μὲ ἀδήγησε κ' ἐμένα, ἔξακολούθησε νὰ μ' ὅδηγῃ τὸ χέρι μιᾶς ὀνειρευμένης. Ἐγὼ γέμισα ὀλους τοὺς πόρους της ἀπὸ εὐτυχία καὶ ὅλη τὴν ψυχή της ἀπὸ φῶς. "Ἐτοι ἡ ψυχή της ἔπηρε κατὶ τὸ τὴν θεότητα. "Ἐγινε ὄραιότερη... Μήπως αὐτὸς δὲν εἶνε ὁ προορισμός; [Σὲ λίγο]. "Η δυστυχία ἀτιμάζει, ἔξευτελίζει. Ναί, ναὶ ἡ δυστυχία ἀσχημίζει καὶ τοὺς δυνατότερους. Δὲν τὴν ἀφῆκα νὰ πλησιάσῃ κοντά της. "Εφθασα ἔγκαιρως. Ἐκείνη ἡ νύχτα ἥταν κρίσιμη νύχτα. Η ἀλλή μέρα θὰ ἔμεροντε στὸ περιγιάλι τοῦ Φαλήρου γεμάτη ἀπὸ ἀσχημία. "Ἐνα σπίτι ἥτον ἔτοιμο νὰ γκρεμισθῇ καὶ ἡ Μίνα ἥτανε κάτω ἀπὸ τὴ στέγη του. Μέσα ἀπὸ τὰ ἔρειπια του ἡ Μίνα θὰ ἔβγαινε πληγωμένη, ἀσχημισμένη. Θὰ ἔβγαινε ταπεινωμένη. Δὲν ἔπρεπε νὰ μείνῃ. "Εφθασα ἔγκαιρως. "Ήτανε τὸ

ῶραιότερο ἔργο μου. Τὸ ἔργο ποὺ ὠμόρφηνε τὴ ζωὴ μου. [Σὲ λίγο]. Καὶ τώρα, ἀν ἔνπνω ἔγῳ στὴν πραγματικότητα ἔνπνω σὰ φρουρὸς ἐνὸς δονείρου. Καὶ γρηγορῶ στὴν θέσι μου. [Ἀναστενάζει]. Ἐκείνη δὲν θὰ ἔνπνησῃ. Ο ἔχθρός δὲν θὰ τὴν ἀγγίσῃ μὲ τὰ βάναυσα δάχτυλά του. Εἰμ' ἔγῳ ἐμπρὸς καὶ δέχομαι τὰ κτυπήματά του. [Σκέπτεται] Αὐτὰ τὰ παιλόχαρτα ἐδῶ [ἀνακατεύεται σχισμένα κομμάτια τῆς ἐπιστολῆς]. αὐτὸ τὸ χτύπημα ἀκόμα τῆς Μοίρας στὸ ἔργο ποὺ ἐπλασα μὲ τὰ χέρια μου. Τί θλιψίς ἀλήθεια! 'Εργασία μιᾶς ζωῆς. Μιᾶς ψυχῆς ἔργον. 'Αγρυπνίες ἔρωτικὲς ἐνὸς πνεύματος. "Ολα γκρεμισμένα στὴ στιγμὴ ποὺ περιμένει κανένας τὸ στεφάνωμα. Γκρεμισμένο τὸ οἰκοδόμημα, ποὺ ἔβαψα τὰ θεμέλιά του μὲ σπονδὲς αἴματος. "Ἐνα γράμμα καὶ δυὸ βρόβαρα λόγια ἀπὸ τὸ λεξικὸ τῶν ἐμπόρων. Καὶ τὸ οἰκοδόμημα γκρεμισμένο, ίσως γιὰ πάντα. [Μαζεύει τὰ χάρτια καὶ τὰ πετῷ μέσα στὸ κολάθι]. Πηγαίνετε, πηγαίνετε γιὰ πάντα, πένθιμοι ἀγγελιοφόροι. [Ἀνοίγει ἔνα μεγάλο σχεδιάγραμμα ἀπάνω στὸ γραφεῖο του]. Οἱ σεμνὲς ίονικές κολόνες, τὰ φωτεινὰ προπύλαια, αἱ μετόπαι, τὰ ἀετώματα, ὅλα γκρεμισμένα καταγῆς. [Τυλίγει μ' ἔνα στεναγμὸν τὸ σχεδιάγραμμα, ἀνοίγει τὸ μεγάλο συρτάρι ἐμπρὸς του καὶ τὸ τοποθετεῖ στὸ βάθος]. "Ἄσ χαδῇ, ἄσ χαδῇ κάθεται ἵχνος ἀπὸ μπροστά μου. Σήμερα μόνο ἡ χαρὰ ἔχει δικαιώματα ἐδῶ μέσα. Τώρα ἔνα ἄλλο οἰκοδόμημα ὑψώνεται στὸ φῶς. "Ο οἰκοδόμος θὰ βρῇ τὴ δύναμι νὰ κτίσῃ τὸ παλάτι του χωρὶς πέτρες καὶ χωρὶς πηλό. [Εὐθυμεῖ].

Ἀκούονται βήματα στὸν διάδορο. Ο Παῦλος κυττάζει πρὸς τὴν ἀριστερὴν.

Ο καῦμένος δι θεῖος. Βηματίζει ἀπάνω - κάτω, δόλο βηματίζει καὶ δόλο σκέπτεται. Τί εὐγενικὴ ψυχὴ καὶ τί ἀθώα. "Ομως κυνηγῷ κι' αὐτὸς μιὰ οὐτοπία... Ο κόσμος γελᾷ μαζί του. Τὸ ἴδιο θὰ γελοῦσαν γιὰ ἔναν Ἀρχιμῆδη. Ο δυστυχισμένος. Καὶ δύμως μὲ συγκινεῖ περιστόρεο μὲ τὸ μάταιον ἔργο του. Μήπως ἡ Μοίρα δὲν ἔχει τὰ ἴδια δπλα γιὰ τὸν ἀστειότερο καὶ γιὰ τὸν σοβαρότερο; [Πρὸς τὴ θύρα]. "Ε! θεῖο Λουκᾶ, τί κάνεις αὐτοῦ; Δὲν ἔρχεσαι μέσα;

Ο Θ. ΛΟΥΚΑΣ [Εἰσερχόμενος δειλά]. — "Ἐκανα τὸν περίπατό μου ἐδῶ στὸν διάδορο. Δὲν ἥ-

θελα νὰ σ' ἔνοχλήσω. Κάθομαι καὶ συλλογίζομαι μοναχός μου.

ΠΑΥΛΟΣ — "Ο καῦμένος δι θεῖος! "Ισως στενοχωρεῖσαι ἐδῶ στὴν ἐρημιά; Κάθισε θεῖε, κάθισε.

Ο Θ. ΛΟΥΚΑΣ [Κάθεται]. — Κάθετε ἄλλο! Κάθετε ἄλλο! Εἶμαι τόσο εὐτυχισμένος ἐδῶ. Μοιράζομαι καὶ ἔγῳ τὴν εὐτυχία σας.

ΠΑΥΛΟΣ [σκεπτικός]. — Αὐτὸ ἥτανε τὸνειρό μου, θεῖε. Νὰ τὴν κάμω εὐτυχισμένη. Καὶ πιστεύω πῶς εἶνε. "Ω, ναί. Εἶνε εὐτυχισμένη δι Μίνα... θεῖε Λουκᾶ.

Ο Θ. ΛΟΥΚΑΣ — Τὸ καῦμένο τὸ κορίτσι. "Άν τοι ἔχεις τὴν εὐτυχία σε, την εὐτυχία σε. "Άν εἶσαι η μητέρα της νὰ τὴν ἔβλεπε. Τὴν ἐκύτταξα τώρα στὸ περιβόλι ποὺ μᾶζενε λουλούδια, ἀγκαλιές ἀπὸ χρυσάνθεμα. Ψιθυρίζει κάποιο εὐθυμο τραγουδάκι. Κ' ἔκοβε καὶ ἔκοβε. Θαρροῦσες πῶς εἶνε ἡ ἐνσάρκωσις τῆς χαρᾶς.

ΠΑΥΛΟΣ [Χαϊδεύτικά]. — Τί παιδί ἀλήθεια ποὺ εἶνε. Μαζεύει λουλούδια γιὰ τὴ γιορτή μας. Γιὰ τὴν ἐπέτειο τῶν γάμων μας. "Ένας χρόνος πέρασε, θεῖε Λουκᾶ. "Η σημερινὴ ἡμέρα εἶνε μιὰ ἐπίσημη ἡμέρα τῆς εὐτυχίας μας.

Ο Θ. ΛΟΥΚΑΣ — Πόσο χαίρομαι, ἀν ἥξερες, ποὺ βρέθηκα μαζί σας τέτοια ἡμέρα.

ΠΑΥΛΟΣ — "Ἐκαμες πολὺ καλά, θεῖε, νᾶρθης μαζί μας. Ξέρεις πόσο σὲ ἀγαποῦμε πάντα.

Ο Θ. ΛΟΥΚΑΣ — Τὸ ἔρω τοῦ τὸ βλέπω. "Η ἀλήθεια εἶνε πῶς δὲν μποροῦσα πλέον νὰ ζήσω ἔκει. "Ο βίος μου ἥταν ἀβίωτος. Ο Βάρδας παραξένεψε πολὺ.

ΠΑΥΛΟΣ — "Ε! θεῖε. Σκεφθῆτε λιγάκι. "Εχει κι' αὐτὸς τὸ δικαιότητα. Μιὰ ἀτυχία στὰ γεράματα, ὅταν δὲν ἔχει κανένας τὸν καιρὸ νὰ ἐπανορθώσῃ καὶ τὴ δύναμι νάντισταθῇ.

Ο Θ. ΛΟΥΚΑΣ — Δὲν λέγω δχι. "Απὸ τὴν ἡμέρα ἔκεινη ποὺ πουλήθηκε τὸ σπίτι του, ποὺ βρέθηκε ἔξαφνα σ' ἔνα σπίτι, ἔρημος καὶ ἐλεεινός, κατεβλήθη πολύ. "Επειτα [σιγά] καὶ ἡ στέρησις τῆς Μίνας — ἔτσι μεταξύ μας — τοῦ ἔκαμε πολὺ κακό.

ΠΑΥΛΟΣ — Τὸ ἀναγνωρίζω, τὸ βλέπω, θεῖε Λουκᾶ. "Αλλὰ δὲν εἰμι πρόσωπον νὰ γίνη ἀλλιῶς. "Η Μίνα δὲν ἔπρεπε νὰ βρεθῇ μέσα στὴν καταστροφή. Δὲν ἔπρεπε.

Ο Θ. ΛΟΥΚΑΣ — "Ω! ναί, ήσαν πολὺ θλιβερὲς ήμέρες αὐτές. Πολὺ θλιβερές. "Ας μὴ μιλοῦμε, Παῦλο.

ΠΑΥΛΟΣ — Εὐτυχῶς δι Μίνα δὲν ἔμαθε τίποτε ἀπ' δλ' αὐτά. "Η στέρησις του πατέρα της — δὲν σου λέω — στάθηκε ἔνας ἀρκετὸς κλονισμὸς γι' αὐτήν. "Ητο μία θλιψίς. "Οχι δμως

ἀπὸ τὰς θλιψίες ποὺ δηλητηριάζουν καὶ ἀσχημίζουν τὴν ψυχή μας. "Επειτα ἡ συγχώρησις του πατέρα της, ἡ ὑπόσχεσίς του πῶς ὅταν τακτοποιήσῃ τὰς ὑποθέσεις του θὰ ἔλθῃ νὰ ζήσῃ μας, τὴν ἄφιση νάπολαύσῃ τὴν νέα της εὐτυχία μὲ δλας της τὰς αἰσθήσεις. Πρόσεχε, θεῖε Λουκᾶ. Μήν της εἰπῆς ποτὲ τίποτε δυσάρεστο γιὰ τὸν πατέρα της. Θὰ της ἔφερνε θάνατο. "Αν πάθαινε τίποτε, θὰ είχε τὴν ίδεα πῶς αὐτὴ τὸν σκότωσε. Μία μικρὴ τύψις κρύβεται πάντα στὸ βάθος της ψυχῆς της.

Ο Θ. ΛΟΥΚΑΣ — Γιὰ δόνομα τοῦ θεοῦ. "Εγὼ νὰ προφέρω τέτοια λέξι;

ΠΑΥΛΟΣ [Προσπαθῶν νάλλαξη θέμα]. — "Ἄσ εἶνε. Δὲν μού λές ἀλήθεια, θεῖε Λουκᾶ; "Η Ιουλία τὸν περιποιεῖται τούλαχιστον; Μόνος δπως εἶνε δι ιαῦμένος δι γέρος.

ΛΟΥΚΑΣ — Καθὼς φαίνεται αὐτὴ ἔχει περισσότερη ἀνάγκη ἀπὸ περιποιήσι. Δὲν τὴν πετάρει περισσότερη ἀνάγκην ἀπὸ τὴν εὐτυχία της. ΛΟΥΚΑΣ — Καὶ τοῦτο τὸ πατέρα στὴν θέση της περισσότερη ἀνάγκη.

ΠΑΥΛΟΣ — Πάντα ἥτο ἀδύνατη.

ΛΟΥΚΑΣ — Τώρα περισσότερο.

ΠΑΥΛΟΣ — Μήν πῆς τίκτοτε ἀπ' αὐτὰ στὴν Μίνα, θεῖε.

ΛΟΥΚΑΣ — Δέν τρελλάθη.

ΠΑΥΛΟΣ — Δὲν μού λές, θεῖε Λουκᾶ; Πότε σκέπτεται νὰ ἔλθῃ μαζί μας δι πατέρας;

ΛΟΥΚΑΣ — "Υποθέτω γλίγωρα. "Ένας θεῖος τῆς Ιουλίας ἀπὸ τὴν Αλεξάνδρεια πρότεινε νὰ τὴ στελλῃ στὴν Ελβετία, σὲ κανένα σανατόριο. "Οταν φύγῃ κι' αὐτὴ δι Βάρδας ὑποθέτω τὰ ξενοικιάσῃ τὸ σπίτι καὶ θὰ ἔλθῃ μαζί σας.

"Ακούεται ἀπὸ μακρινὰ ἔνα φρεδονάρισμα εὐθύμου τραγουδιοῦ ἀπὸ τὴν Μίναν.

ΠΑΥΛΟΣ — Τὴν ἀκοῦς;

ΛΟΥΚΑΣ — Πόσο καλὸ μοῦ κάνει δι εὐτυχία της. "Αν ἔζοῦσε δι καῦμένη δι μητέρα της.

Μπαίνει δι Μίνα ζωηρή, μὲ ἀνοιχτόχρωμα φορέματα, μὲ τὴν ἀγκαλιά της γεμάτη χρυσάνθεμα καὶ τριαντάφυλλα, τρέχει πρὸς τὸν Παῦλο καὶ τὸν φιλεῖ. "Εναγκαλισμὸς θερμὸς ἀνθρώπων καὶ λουλουδιῶν. Ο Λουκᾶς βγάζει τὸ μαντύλι του καὶ σκουπίζει δάκρυα χρωμάτων.

ΣΚΗΝΗ ΙΙ

Ποῦλος, Λουκᾶς, Μίνα.

ΜΙΝΑ — Κύτταξε Παῦλο. Πόσα χρώματα! Καὶ εἶνε κι' ἀλλα ἔτοιμα νάντισον. Θὰ σου γεμίσω τὸ γραφεῖο σου χρυσάνθεμα. "Ολο τὸ σπίτι πρέπει νὰ γεμίσῃ σήμερα λουλούδια.

* Τέλος. — «Παναθηναϊκή» 15 Σεπτεμβρίου.

Ακούμπη ξωηρά τὸ δέμα τῶν λουλουδιῶν στὸ γραφεῖο καὶ ἀρχίζει νὰ τὰ ξεχωρίζῃ καὶ νὰ γεμίζῃ τάνδος δόξεῖ.

ΠΑΥΛΟΣ — Τρελλὸ κορίτσι. Θέρισες ὅλο τὸ περιβόλι . . . Σκότωσες ὅλα τὰ λουλούδια μὲ τὰ μικρά σου χρόκια.

ΜΙΝΑ [τῆς φιλεῖ τὰ χέρια]. — Μὴ λές ἀνοησίες. Τὰ σκότωσα. [γελά]. Τί ίδεα! Κύτταξε τί χαρούμενα ποὺ εἶνε. Τί χρώματα!

ΠΑΥΛΟΣ [μελαγχολικός]. — Ποιός εἶπε ὅχι, Μίνα. Καὶ ὁ θάνατος ὅταν τὸν φέρονταν τόσον ωραῖα χέρια, εἶνε γλυκός σὰν τὴ ζωή.

ΜΙΝΑ [τὸν κυττάξει πονηρά]. — Πότε ἔμαθες τὴν τέχνην τῶν φιλοφρονήσεων, Παῦλο; Εἰμεδα ἔνα χρόνο παντρεμένοι.

ΠΑΥΛΟΣ [τρυφερά]. — Εἶνε ἡ ἐπέτειος καὶ εἶνε σὰν τὴν πρώτη ήμέρα.

ΜΙΝΑ — Θὰ σου βάλω αὐτὰ τὰ δύο βάζα απάνω στὸ γραφεῖο σου. [Καθὼς γρίζει ἀντιλαμβάνεται τὸν θεῖον Λουκᾶν. Πρός τὸν Θ. Λουκᾶν]. Θεῖε, Λουκᾶ. Ἐδῶ εἰσθε καὶ δὲν σᾶς εἶδα καθόλου. [Αὐτηρά]. — Μπράβο σας. Δὲν ἥλθατε νὰ μᾶς συγχαρήτε ἀπὸ τὸ πρωΐ.

Θ. ΛΟΥΚΑΣ [τὴν ἀγκαλιάζει καὶ τὴν φιλεῖ]. — Παιδί μου, νὰ ζήσετε χίλια χρόνια. Χίλια χρόνια νὰ ζήσετε εὐτυχισμένοι, σὰν τὴν ὥραν αὐτή . . . Ἐγὼ ξύπνησα λίγο ἀργὰ σῆμερα. Σὲ εἶδα στὸ περιβόλι, μὰ δὲν ἥθελα νὰ σ' ἐνοχλήσω. "Ησουν τόσον ἀφωσιωμένη . . .

ΠΑΥΛΟΣ — Πές το, θεῖε Λουκᾶ. Δὲν ἥθελες νὰ ταράξῃς τὴν ἀδρονία τῶν λουλουδιῶν [χαιδεύει μὲ τὸ ἔνα χέρι τὸ κεφάλι τῆς Μίνας, μὲ τὸ ἄλλο τὰ χρονάνθεμα] τῶν λουλουδιῶν αὐτῶν.

Θ. ΛΟΥΚΑΣ — Ο Παῦλος τὸ εἶπε καλύτερα.

ΜΙΝΑ [τὸν κυττάξει γλυκά]. — Δὲν μ' ἀρέσει ὅταν εἶνε θεατρικός. Τὸν προτιμῶ ὅταν εἶνε ἀπλός. [Αὐτηρά]. Παῦλο, εἶσαι νευρικός. Αφησε τὰς φιλοφρονήσεις.

ΠΑΥΛΟΣ — Νευρικός! Πῶς νὰ μὴν εἶμαι . . . [Κάθεται στὴν πολυθρόνα ἐμπρὸς στὸ γραφεῖο τού].

ΜΙΝΑ — "Εχεις δίκαιο. "Ελα νὰ σὲ φιλήσω. [Τὸν φιλεῖ καὶ κάθεται σὲ γόνατά του, τὸ ἔνα χέρι περασμένο πιστὸ ἀπὸ τοὺς ὄμοις του. Πρός τὸν θεῖο Λουκᾶ]. Μᾶς καμαρώνετε, θεῖε Λουκᾶ;

ΠΑΥΛΟΣ — Τὶ θέλεις νὰ σου πῇ δὲν θεῖος;

ΜΙΝΑ [αὐτηρά καὶ γλυκά]. — 'Εσù νὰ μὴν ἐπεμβαίνῃς ὅταν μιλῶ ἐγώ.

Ο. ΛΟΥΚΑΣ — 'Ακούς ἐκεῖ, παιδί μου. Τί μεγαλύτερη εὐτυχία γιὰ μένα, νὰ σᾶς βλέψω . . . [Δακρύζει].

ΜΙΝΑ — "Α! θεῖε Λουκᾶ, δχι δάκρυα τέτοια μέρα.

Ο. ΛΟΥΚΑΣ — Εἶνε δάκρυα χαρᾶς. Εἶνε ἔνα κακό μου φυσικό . . . [στογγίζει τὰ μάτια του].

ΠΑΥΛΟΣ [πρὸς τὴν Μίνα]. — 'Εσù φταῖς . . .

ΜΙΝΑ — Παῦλο, θὰ φύγω ἀποπάνω σου. Εἶσαι κακός. [Κάνει νὰ φύγῃ. Ο Παῦλος τὴν κρατεῖ. Σὲ λίγο ἡ Μίνα πρὸς τὸν Θ. Λουκᾶν]. "Αν ἦτον ὁ παπάκης νὰ μᾶς ἔβλεπε. Τί θὰ ἔδινα! Πότε θὰ ἔλθῃ, θεῖε Λουκᾶ;

Ο. ΛΟΥΚΑΣ — Μὰ πολὺ γλίγωρα, πολὺ γλίγωρα ὅπως μοῦ ἔλεγε. Δὲν βλέπει τὴν ὥρα νὰ ἔλθῃ.

ΜΙΝΑ — Τοῦ ἔχω ἔτοιμη τὴν κάμαρά του. 'Η καλύτερη κάμαρα. 'Ο 'Ηλιος τὴν βλέπει ἀπὸ τὸ πρωΐ ὡς τὸ βράδυ. Τοῦ τῶραφα προχθές . . . [Συγκινεῖται, φέρνει τὸ μανδύλι στὰ μάτια].

ΠΑΥΛΟΣ [αὐτηρά]. — "Α! τώρας ἀρχισες ἐσύ; Δὲν μένει [ἀναστενάζει], παρὰ νὰ κλάψω κ' ἐγώ, γιὰ νὰ γίνη τελεία ἡ ἔορτή.

'Ακούνται ἀπέξω καὶ ἀπὸ μακριὰ ἥχοι φλογέρας ποὺ πλησάζει. 'Η Μίνα πετάγεται ἀπὸ τὰ γόνατα τοῦ Παύλου.

ΜΙΝΑ — Οι χωρικοί, Παῦλο. ἔρχονται οἱ χωρικοί.

Τρέχει πρὸς τὴ βεράντα, ὁ Θ. Λουκᾶς τὴν ἀκολουθεῖ.

ΠΑΥΛΟΣ [μόνος. Μελαγχολικά]. — Δὲν ἔμεινε παρὰ νὰ κλάψω κ' ἐγώ. Καὶ ὅμως ἐγώ ἔπρεπε νὰ κλάψω. [Σηκώνεται ἐπάνω νευρικά]. "Ας εἶνε. Θάντισταθοῦμε καὶ θὰ πολεμήσωμε.

Η Μίνα ἐπιστρέφει μὲ τὸν Θ. Λουκᾶν.

ΜΙΝΑ — "Ηλθαν, Παῦλο, ηλθαν. Οι καύμενοι οἱ χωρικοί. Τοὺς ἔγνεψα νάνεθουν ἐπάνω. Ποῦ θὰ τοὺς δεχθοῦμε;

ΠΑΥΛΟΣ — "Ας ἔλθουν ἔδω. 'Ε; Εἶνε πιὸ εὐρύχωρα καὶ πιὸ ἀνοικτικά. "Έχουν ἔτοιμάσει κάτω;

ΜΙΝΑ — Ναι εἶνε δλα ἔτοιμα. Θὰ φᾶνε κάτω ἀπὸ τὸν πλάτανο. 'Αργότερα θὰ πᾶμε κ' ἐμεῖς νὰ τοὺς στενοχωρήσωμε.

ΠΑΥΛΟΣ — "Α! ναι, ἀργότερα βέβαια. Νὰ μὴ τοὺς στενοχωρήσωμε. Θὰ πᾶμε νὰ πιοῦμε ἔνα ποτῆρι κρασί στὴν ὑγειά τους.

ΜΙΝΑ — Οι εὐχές τους θὰ μᾶς δώσουν εὐτυχία. Θὰ βγοῦν μέσα ἀπ' τὴν καρδιά τους.

'Ακούνται βήματα πολλὰ στὶς σκάλες. 'Η Μίνα, ὁ Παῦλος καὶ ὁ Θ. Λουκᾶς προχωροῦν πρὸς τὴ δεξιὰ θύρα νὰ τοὺς ὑποδεχθοῦν.

ΠΑΥΛΟΣ — Εἶπες, Μίνα, νὰ τοὺς ἔτοιμάσουν κανένα δρεκτικό;

ΜΙΝΑ — Βέβαια Παῦλο μου, θὰ τοὺς φέρουν ρακί . . .

ΣΚΗΝΗ III

Οι ίδιοι καὶ χωρικοί, κατόπιν "Αννα.

Μπαίνουν οἱ χωρικοί.

Α' ΧΩΡΙΚΟΣ [Φέρνει ἔνα μπουκέτο μὲ ἀγριολούλουδα καὶ τὸ προσφέρει στὴν Μίνα. 'Η Μίνα τοῦ δίνει τὸ χέρι]. — Νὰ ζήσετε, κυρά μου, νὰ ζήσετε σὰν τὰ ψηλὰ βουνά. [Δίνει τὸ χέρι στὸν Παῦλο]. Νὰ ζήσετε ἀφέντη. 'Η ώρα ἡ καλή, πάνια χαρούμενοι. [Χειροψίες, εὐχαριστίες. Μπαίνουν καὶ οἱ ἄλλοι χωρικοί καὶ δίνουν τὰ χέρια μ' εὐχές].

ΠΑΥΛΟΣ — Μιὰ ώρα δρόμο. Θὰ κονδασθήκατε, παιδιά, σᾶς εὐχαριστοῦμε.

Β' ΧΩΡΙΚΟΣ — Τέτοιες χαρὲς νάχωμε πάντα καὶ ἀς κονδαζόμαστε.

ΜΙΝΑ — Θὰ πάρετε, ἔνα δρεκτικό παιδιά . . .

[φωνάζει]: "Αννα.

Γ' ΧΩΡΙΚΟΣ — "Οπώς δρίζετε. Εὐχαριστοῦμε.

Μπαίνει ἡ "Αννα μὲ μεγάλο δίσκο, γεμάτο ποτηράκια ρακί. Παίρνουν δλοι. Τσουγκρίζουν τὰ ποτηρία μὲ τοὺς κυρίους. Εὐχές.

ΜΙΝΑ — 'Ελατε τώρα, παιδιά. Σᾶς ἔχουν ἔτοιμάσει κάτω ἀπ' τὸ πλατάνι. "Ολη ἡ μέρα εἶνε δική σας. 'Ελατε, θεῖε Λουκᾶ, ἔλα Παῦλο. "Υστερα πάλι θάρυθοῦμε νὰ σᾶς ιδοῦμε. "Ο ἄντρας μου θὰ σύρῃ καὶ τὸ χορό. Δὲν εἶνε ἔτσι, Παῦλο;

ΠΑΥΛΟΣ — 'Ακοῦς ἐκεῖ! Πηγαίνετε, κ' ἐγώ ἔφθασα.

Βγαίνουν δλοι. Μένει ὁ Παῦλος.

ΠΑΥΛΟΣ [μόνος]. — Θὰ σύρω καὶ τὸν χορό. "Αχ. Θεέ μου! "Αν εἰμποροῦσε νὰ εἶνε ἄλλιῶς. [Ως νὰ παίρνῃ θάρρος]. "Ας ήνε, θὰ ἀντισταθοῦμε. Θὰ βρῶ τὴ δύναμιν νάντισταθῶ ἀκόμα. Καὶ νὰ νικήσω; Ποιὸς τὸ έρει? "Ολη μου τὴ ζωὴ πολέμησα μὲ τὴ Μοῖρα. Πολέμησα στῆθος πρὸς στήθος. "Εκτιξα, εκτιξα καὶ ἡ Μοῖρα γκρέμισε. Δὲν θὰ κονδασθῶ. Δὲν θὰ δειλιάσω. Πάντα τὸ χέρι μου θὰ βάζῃ ἔνα καινούριο θυμέλιο, ἀπάνω στὰ ἔρείπια. . . [Σὲ λίγο]. Τούλαχιστον ἔκαμα πάντα μιὰ ἀτμοσφαῖρα εὐτυχίας τριγύρῳ μου. Καὶ ἡ εὐτυχία τῶν ἄλλων ἔγινε γιὰ μένα θάρρος. "Η ἀγάπη δύναμις. . . "Ας ήνε. Δὲν εἶνε ήμέρα λιποψυχίας σήμερα.

"Η χαρὰ γεμίζει τὸ σπίτι αὐτό. Τὸ φῶς πλημμυρεῖ ἀπὸ παντοῦ, γλυκοστρῶς μέσα στὴ ψυχή μου. 'Η Μίνα εἶνε εὐτυχισμένη. Καὶ θὰ εἶνε διὰ τὸ τέλος. Τίποτε δὲν θὰ μπορέσῃ νὰ κάμη ὥστε νὰ μὴν εἶνε.

ΣΚΗΝΗ IV

Παῦλος, "Αννα, ἔνας Στρατιώτης.

ΑΝΝΑ — Κύριε, δ στρατιώτης τοῦ λοχαγοῦ τοῦ κ. Κορακίδη, σᾶς ζητεῖ νὰ σᾶς δώσῃ ἔνα γράμμα.

ΠΑΥΛΟΣ — "Ενα γράμμα; "Ας ἔλθῃ.

"Η "Αννα βγαίνει. Μπαίνει δ στρατιώτης.

ΣΤΡΑΤΙΩΤΗΣ — "Ο κ. λοχαγὸς μοῦ ἔδωκε νὰ σᾶς φέρω αὐτὸ τὸ γράμμα. Τοῦ τοῦδωκε δ ἡ Βάρδας ἀπ' τὴν 'Αθήνα. Μοῦ εἶπε δ κ. λοχαγὸς νὰ τὸν συγχωρήσῃτε ποὺ ἄργησε. "Εμεινε μιὰ βδομάδα στὴν 'Αταλάντη γιὰ μιὰ ὑπόθεσί του καὶ μόλις ἔφθασε τώρα. Νὰ τὸν συγχωρήσῃτε μοῦ εἶπε δ κ. λοχαγός . . .

"Ο Παῦλος εὐχαριστεῖ, δ στρατιώτης φεύγει. "Ο Παῦλος ἀνοίγει βιαστικὰ τὸ γράμμα, τὸ διαβάζει μὲ καθαρότητα. Τὸ ξαναδιαβάζει. Πέφτει στὴν πολυθρόνα.

ΠΑΥΛΟΣ [μὲ γαλαστὸ πρόσωπο]. — Θεέ μου. Εἶνε δυνατὸν; Λοιπὸν κάποιος καλὸς θεὸς μᾶς παραστέκει. "Α! ή Μίνα! Πρέπει νὰ τὴν φωνάξω ἀμέσως. Σ' εὐχαριστῶ, θεέ μου. Εὐχές με ποτηράκια ρακί. Πέφτει μὲ τὸ πλατάνι. "Η ήμέρα αὐτὴ δὲν ἔπρεπε νὰ ἔχῃ κανένα συνεφάκι. Σ' εὐχαριστῶ, θεέ μου. [Ξαναδιαβάζει τὸ γράμμα]. . . " «Χαρήτε καὶ σεῖς μαζί μου. "Ο Θεὸς μᾶς ἀγαπᾷ. Εἴμεδα πλούσιοι. Πλούσιοι δοσοὶ δὲν εἶνε δέητος. "Ενα μεγάλο μας δημόσιον φαντάζεται κανένος. Οι ἔχθροι μας δημόσιον φαντάζεται ποτέρο. "Ενα ἔκαμπο μοῦ προσφέρονταν γιὰ τὸ μεταλεῖον τῆς Σκύρου. "Αν ἥθελα νὰ περίνω. Τί λέει έδω; Νὰ περίνω, θέλει νὰ πῆ. "Αν ἥθελα νὰ περιμένω, θέλει νὰ εἴρω πέτερα. . . Περιστέρα θέλει νὰ περιμένει νὰ πῆ. "Απὸ τὴ χαρὰ του δυστυχισμένος δ πατέρας τρώει τὰς λέξεις καὶ τὸ γράψιμό του ἔγινε τόσο μπερδεμένο. . . [Ἐξαπολούθει]. "Περιστέρα έκαπομμύοια. "Εν τούτοις αὐριον ύπογράφω τὰ συμβόλαια. "Έχω πολλὰ σχέδια στὸν νοῦ μου. Δὲν εἶνε τώρα η ὥρα. "Οταν ἔλθω ἐκεῖ θὰ τὰ συζητήσωμε. Σὲ ἀφίνω, διότι μὲ περιμένει δ πρωθυπουργός. Στὶς δέκα θὰ ἔλθῃ τὸ ἀμάξι τοῦ πρωθυπουργοῦ. Φίλησε μου. . . » Μίνα, Μίνα. [Σηκώνεται]. "Ας τρέξω νὰ τὴν εύρω. "Οχι "Αννα, "Αννα.

"Ερχεται ή "Αννα.

ΑΝΝΑ — Κύριε . . .

ΠΑΥΛΟΣ — Πές της κυρίας σου νάρθη γλίγωρα επάνω. "Έχω εὐχαριστά νέα, πές της, ἀπὸ τὸν πατέρα.

Η "Αννα φεύγει.

ΠΑΥΛΟΣ — "Αχ ! Θεέ μου. Δὲν πιστεύω τὰ μάτια μου. Τὸ μεταλλεῖο. Εἶχα ἀκούσει κάποτε γιὰ κάποιο μεταλλεῖο. Κάποιο μεταλλεῖο στὴ Σκύρο. Ποὺ νὰ υποθέσῃ κανένας. Δόξα σοὶ δ Θεός. Πῶς θὰ χαρῷ ἡ Μίνα. Πῶς θὰ χαρῷ. Νὰ τῆς τὸ πῶ ἀμέσως; Νὰ τὴν βάλω νὰ μαντεύῃ; "Α ! ὅχι δὲν θὰ κρατηθῶ. Θὰ τῆς τὸ πῶ ἀμέσως.

'Ακούεται ἡ Μίνα ποὺ ἀνεβαίνει τρεχάτη στὴ σκάλα. Μπαίνει μέσα βιαστική.

ΣΚΗΝΗ V

Παῦλος, Μίνα

ΜΙΝΑ — Παῦλο ! Γράμμα ἀπ' τὸν παππάκη; Τί χαρά. Δῶσε μού το γλίγωδα.

ΠΑΥΛΟΣ [κρατεῖ τὸ γράμμα]. — Κάτι περισσότερο ἀπὸ νέα. [Τῆς δίνει τὸ γράμμα. Ή Μίνα διαβάζει καὶ δ Παῦλος μαζὶ τῆς ἐπάνω ἀπὸ τὸ ἄρι τῆς].

ΜΙΝΑ ["Εξαλλη ἀπὸ χαρᾷ]. — Εἶνε δυνατόν; Παῦλο μου ! Τὸν ἀγκαλιάζει θερμά καὶ τὸν φιλεῖ. Οἱ εὐχές τῶν χωρικῶν. Δὲν σοῦ τὸ εἶπα, Παῦλο; Πᾶμε. [Τὸν τραβᾷ ἀπὸ τὸ χέρι]. Πᾶμε στοὺς χωρικούς. Νὰ σκορπίσωμε τὴ χαρά μας μέσα στὴν εὐθυμία τους. Θέλω νὰ κινηθῶ, νὰ τρέξω, νὰ χορέψω στὸ φῶς. "Α ! δ παππάκης δ καῦμένος. Τί χαρὰ στὰ γεράματά του. "Α ! νὰ τὸ ἔλεγα. Ο Θεός θὰ τοῦ ἔδινε καλό. Ο Θεός δὲν λησμονεῖ. Ο καλὸς δ παππάκης. Καὶ θὰ εἴμαστε δλοι μαζὶ, εὐτυχισμένοι. Εὐτυχία καὶ... δόξα. [Πρὸς τὸν Παῦλο πειφατικά]. 'Αρχιτέκτων Μάρθα, δταν θὰ γίνης ἔνδοξος, θὰ καταδέχεσαι τὴν Μίνα σου; "Ο Παῦλος τὴν φιλεῖ στὰ μαλλιά. "Οταν [μὲ στόμφον] τδνομα σου θὰ λάμπῃ μὲ χρυσᾶ γράμματα ἐπάνω στὸ καταπληκτικὸ οἰκοδόμημα, ποὺ θάρχεται νὰ θαυμαζῃ ἡ οἰκουμένη στὰ περιγιάλια τοῦ νέου κόσμου... [Κίνημα στενοχωρίας τοῦ Παύλου. Ή Μίνα Χαϊδευτικά]. Δὲν τὰ λέω ώραία, Παῦλο;

ΠΑΥΛΟΣ [γλυκά καὶ μελαγχολικά]. — "Οπως θὰ τὰ ἔλεγε ἔνα πουλάκι μεθυσμένο ἀπὸ τὸ φῶς...

ΜΙΝΑ — Πᾶμε, πᾶμε, Παῦλο. Πᾶμε στοὺς χωρικούς. Δὲν ἀκοῦς πᾶς διασκεδάζουν, πόσο εἶνε εὐτυχισμένοι κι' αὐτοὶ! Ακούνονται ἥχοι μουσικῆς ἀπὸ ἐγκώρια δραγανα]. Μὲ τὸ τίποτα κάνουν τὴν εὐτυχία τους. [Τραβᾷ τὸν Παῦλο νὰ φύγουν, προχωρούν λίγα βίματα].

ΠΑΥΛΟΣ — Μὲ τὸ τίποτα ἀλήθεια. Κ' ἡ εὐτυχία εἶνε πάντα ἡ ζδια. Οἱ ψυχές διαφέρουν. Καλύτερα νὰ μὴ διέφεραν, Μίνα.

ΜΙΝΑ [τὸν σταματᾷ]. — "Α, κύριε Παῦλο. Τώρα δύμως μποροῦμε νὰ ἔχωμε τὸ κότερο μας. Εἶμεθα πλούσιοι. [Δείχνει πρὸς τὴ βεράντα]. Κύτταξε τὶ ὡραία ποὺ εἶνε ἡ θάλασσα. Μᾶς προσκαλεῖ μὲ χίλια χρώματα. Οἱ γλάροι τρελλάθηκαν σήμερο ἀπὸ χαρά. Κύτταξε πόσοι γλάροι. Δὲν σοῦ φαίνονται, Παῦλο, σὰν μικρὲς δέρινες βαροκούλες, ποὺ κάνουν βόλτες μὲ τὸ φύσημα τοῦ μπάτη; 'Ο μπάτης εἶνε δυνατὸς σήμερα. Θὰ ταξιδεύαμε κ' ἐμεῖς μαζὶ τους. Τὸ πανί μας θὰ φρύσκωνε. "Α ! Παῦλο, τώρα εἴμαστε πλούσιοι, θὰ κάνωμε τὸ κότερο μας. Θὰ τὸ κάνωμε. Αὐτὸς λείπει ἀκόμα ἀπ' τὴν εὐτυχία μας.

ΠΑΥΛΟΣ — Δὲν σοῦ τὸ υποσχέθηκα, Μίνα; Καὶ χωρὶς τὸ μεταλλεῖο μποροῦσε νὰ γίνη. Δὲν εἶνε τόσο μεγάλη δουλειά... Μιὰ ήμερα θὰ τὸ ίδης ἀραγμένο στὸ λιμανάκι μας...

ΜΙΝΑ [τρελλά]. — Παῦλο, εἴσαι ἔκτακτος σήμερα [τὸν φιλεῖ]. Πᾶμε, πᾶμε, οἱ χωρικοί μας περιμένουν... 'Αλήθεια, σκέφθηκα ἔνα πρᾶγμα. Θὰ κάμω ἔνα δῶρο στὴν "Αννα. Θὰ τῆς χαρίσω τὶς μετοχές μου. Τρεῖς μετοχές γιὰ τὴν προῖκα τῆς. Μᾶς δούλεψε τόσο πιστά.

ΠΑΥΛΟΣ — "Ο, τι θέλεις, Μίνα. 'Αξίζει κάθε ἀνταμοιβή.

ΜΙΝΑ — Κ' ἔχω μὰ ίδεα, Παῦλο. Πῶς μᾶς φέρνει τύχη αὐτὸς κορίτσι. Εἶνε μασκότ. 'Απὸ τὴ στιγμὴ ποὺ ἥλθε σπίτι μας, ἡ εὐτυχία δὲν ἔλειψε μιὰ ήμερα θὰ τὴν φωνάξω νὰ τῆς τὸ πῶ. [φωνάξει]. "Αννα, "Αννα.

Θὰ τῆς τὸ πῶ τώρα.

"Ερχεται ἡ "Αννα.

"Αννα, σήμερα εἶχαμε μιὰ καλὴ εἰδησί.

ΑΝΝΑ — Πάντα δ Θεός νὰ σᾶς δίνῃ, κυρία.

ΜΙΝΑ — Καὶ δ κύριος θὰ σοῦ κάνῃ ἔνα καλὸ δῶρο.

ΑΝΝΑ [εὐτυχής]. — Εὐχαριστῶ, Κύριε, εὐχαριστῶ, Κυρία. Νὰ ζήσετε.

ΜΙΝΑ — Νὰ ἔλλης ἔπειτα ἀπ' τὴν κάμαρά μου.

ΑΝΝΑ — Εὐχαριστῶ, Κυρία.

ΜΙΝΑ [ἀνυπόμονη]. — Πᾶμε λοιπόν, Παῦλο.

Μᾶς περιμένουν. [Τραβᾷ τὸν Παῦλο ἀπὸ τὸ χέρι, τερετίζουσα κάποιο εῦθυμο τραγουδάκι. Φεύγουν]. "Αννα, μάζεψε παρακαλῶ τὰ λουλούδια ἀπ' τὸ πάτωμα...

ΣΚΗΝΗ VI

"Αννα, μόνη τῆς, κατόπιν Μάρκος Ζόλας.

ΑΝΝΑ [Ένω μαζεύει φύλλα λουλουδιῶν ποὺ εί-

χαν σκορπίσει στὸ πάτωμα]. — Τί καλοὶ κύριοι. Ο Θεός νὰ τοὺς δίνῃ καλό. [Τριβει τὰ χέρια τῆς]. Τώρα θὰ γίνω κ' ἔγω πλουσία. Τί καλά. «'Ενα ωραίο δῶρο "Αννα. Δὲν μοῦ εἶπε τί. 'Εγώ τὰ εἶχα ἀκούσει ὅμις δλα ἀπέξω. Τρεῖς μετοχές. Οὔτε στ' ὅνειρό μου δὲν τώβλεπτα. Τί καλά, τί καλά, τί καλά ! 'Αλήθεια τί ἔβλεπα στὸνειρό μου σήμερα; Τίποτε, ἀνοησίες. "Εβλεπα ἀλήθεια πῶς δ κύριος εἶχε χτίσει ἔνα παλάτι μέσα στὴ μέση τῆς θάλασσας!... Κάτι κουτά ὅνειρα ποὺ βλέπω. Τί παλάτι, δλο κολόνες ἀσπρες, ποὺ ἔφταναν ὅως τὸν οὐρανό! Σᾶν κ' ἔκεινο τὰ σχέδιο ποὺ ἔκανε δ κύριος γιὰ τὴν 'Αμερική. "Ολο τέτοια ὅνειρα βλέπω, ποὺ οὔτε δ διεισορότης δὲν τάχει μέσα. 'Αγκαλὰ τὸ καλύτερο ὅνειρο δὲν τάχει τὸν ξύπνο μου. Τί χαρά! Τί χαρά!... Καὶ ωτοῦσα λέει τὸν κύριο: «Μὰ πῶς στέκεται αὐτὸς τὸ παλάτι ἀπάνω στὰ νερά καὶ δὲν βουλιάζει; Γιὰ συλλογίσου μέσα στὸν υπνό μου μοῦ ἥρθε ἡ ἔξινπνάδα νὰ ωτήσω. Καὶ δ κύριος, λέει, μοῦ εἶπε: «Δὲν τὸ ξέρεις, κουτή; Τὰ πιὸ στερεὰ παλάτια γίνονται ἀπάνω στὰ κύματα κι' ἀπάνω στὸν ἀέρα». Μὲ κορούδη στὰ κύματα κι' ἀπάνω στὸν ἀέρα». Ολο κορούδη δίες δ κύριος. "Ολο τέτοια κουτά ὅνειρα βλέπω.

"Εξαφνα ἀνοίγει ἡ δεξιά πόρτα καὶ μπαίνει μ' ἐπιφύλαξεις μέσα δ Μάρκος Ζόλας. Ή "Αννα ξαφνίζεται. Ο Μάρκος τὴν καθησυχάζει μ' ἔνα κίνημα.

ΣΚΗΝΗ VII

"Αννα, Μάρκος

ΑΝΝΑ — Κύριε Ζόλα. 'Εσεῖς ἔδω; Καλῶς ὠρίσατε. Δὲν εἶδατε τοὺς κυρίους κάτω; Τρέχω νὰ τοὺς τὸ πῶ. Εἶνε μὲ τοὺς χωριάτες, ποὺ διασκεδάζουν. "Έχουν σήμερα τὴ γιορτὴ τῶν γάμων τους. Πάεις ἔνας χρόνος.

ΜΑΡΚΟΣ — Στάσου, στάσου, "Αννα. Μὴν τρέχης. "Αφισέ τους ήσυχους. Θὰ τοὺς ίδω ἔγω.

ΑΝΝΑ — Μὰ πῶς δὲν τοὺς εἶδατε, κύριε Ζόλα. 'Απὸ ποὺ περάσατε;

ΜΑΡΚΟΣ — Τοὺς εἶδα ἀπὸ μακριά. 'Αλλὰ προτίμησα νάνεβω ἀπάνω. Είμαι κουρασμένος ἀπὸ τὸ ταξίδι.

ΑΝΝΑ — "Ερχεσθε ἀπ' τὴν 'Αθήνα, κύριε; Τί κάνουν δλοι;

ΜΑΡΚΟΣ [ταραγμένος]. — Καλά, καλά. "Ακουσε

"Αννα ! Ό κύριος εἶνε μαζὶ μὲ τὴν κυρία;

ΑΝΝΑ — Μάλιστα, δὲν τοὺς εἶδατε;

ΜΑΡΚΟΣ — "Α ! νὰ τοὺς εἶδα ἀπὸ μακριά.

Δὲν μοῦ λέσ, "Αννα; Μπορεῖς νὰ μιλήσῃς τοῦ κυρίου ίδιατέρως νάρθη ἐπάνω νὰ τὸν ίδω!

ΑΝΝΑ — Μάλιστα, κύριε. Νὰ πῶ καὶ τῆς κυρίας. Θὰ χαρῇ πολὺ νὰ σᾶς ίδῃ. Τόσο συχνὰ ἔχουν τὴν διμιλία σας Κι' δταν λάβαιναν τὰ δελτάρια σας ἀπ' τὴν 'Αγγλία, εἰχανε τόση χαρά...

ΜΑΡΚΟΣ — "Οχι, "Αννα. Μὴν πῆς τῆς κυρίας τίτοτε. Θὰ τὴν ίδω ἀργότερα. "Ηθελα τὸν κ. Παῦλο πρῶτα, γιὰ μιάν υπόθεσι.

ΑΝΝΑ — Πολὺ καλά, κύριε, πηγαίνω.

Βγαίνει ἡ "Αννα.

ΜΑΡΚΟΣ [μόνος σὲ ἀμηχανίαν]. — Σὲ τί στιγμὴ φθάνω! Καλύτερα νὰ μὴν ἔρχομον. 'Εδω ἔχουν πανηγύρι. Ποῦ νὰ τὸ ξέρω πῶς εἶνε ἡ ἐπέτειος τῶν γάμων τους σήμερα, ποῦ νὰ τὸ συλλογισθῶ! Διάλεξα τὴν ήμέρα. 'Εγὼ εἶπα πῶς θὰ ήτονται καλύτερα νὰ ξεκινήσω νάρθη μόνος μου παρὰ νὰ τὸ μάθουν ἀπὸ γράμμα. Τὸ γράμμα μποροῦσε νὰ πέσῃ καὶ στὰ χέρια τῆς Μίνας. Ξέρω κ' ἔγω; Ξεκίνησα καὶ ήρθα. Κ' ἔπεσα μέσ' στὸ πανηγύρι. Τί διάβολο; Ποτὲ δὲ βρέθηκα σὲ δυσκολώτερη θέση... Τώρα ποὺ ηλθα τέλος πάντων πρέπει νὰ τὸ πῶ στὸν Παῦλο. Αὐτὸς εἶνε ἀντρας. Πρέπει νὰ τὸ πάρη δπως εἶνε. "Επειτα δις εῖδη αὐτὸς τρόπο νὰ τὸ πῆ στη γυναικα τον. [Σὲ λίγο]. "Αν τὸ ήξερα, δὲν ξεκινοῦσα μέσα δ Μάρκος Ζόλας. Τώρα διέρθησες εἶδης την καθησυχάζει μ' ἔνα κίνημα.

ΑΝΝΑ — Κύριε Ζόλα. 'Εσεῖς ἔδω; Καλῶς ὠρίσατε τὰς ἀναμνήσεις του, λυπάται πέντε δευτερόλεπτα ἀπὸ μέσα του, καὶ τι ψιθυρίζει π. χ. «Ο καῦμένος δ πατέρας». "Επειτα σοῦ σφίγγει τὸ χέρι φλεγματικά καὶ σοῦ λέει: «Σ' εὐχαριστῶ, φίλε μου, βρίσκομαι στὴ δυσάρεστη θέση νὰ σοῦ αναγγείλω τὸν θάνατο τοῦ πατέρα σου...» Σὲ κυττάξει μιὰ στιγμή. Συγκεντρώνει τὰς ἀναμνήσεις του, λυπάται πέντε δευτερόλεπτα ἀπὸ μέσα του, καὶ τι ψιθυρίζει π. χ. «Ο κύριος εἶνε ποὺ ἔλαβε τὸν κόπο ποὺ ἔλαβε τὸν κόπο νὰ μᾶς ἀναγγείλῃ τὸν θάνατο τοῦ καῦμένου τοῦ πατέρα». Οι κυρίες σὲς καιρετοῦν φιλοφρονέστατα: «Ω ! Ω ! Καὶ πάει λέοντας... Τώρα έδω δὲν ξέρεις πῶς νὰ φερθῆς...». Επὶ τέλους θὰ κάμω δπως μπορέσω. 'Εγὼ εἶμαι Εγγλέζος. "Α ! ερχεται. [Παίρνει κάποιο ψφος. Μπαίνει δ Παῦλος, ἀντικρύζει]

μ' ἔκπληξι τὸν Μάρκο. Πέφτει στὴν ἀγκαλιὰ του καὶ φιλοῦνται].

ΣΚΗΝΗ VIII

Μάρκος, Παῦλος, κατόπιν Μίνα.

ΠΑΥΛΟΣ — 'Εσὺ Μάρκο. Τί εὐτυχία! [Τὸν κυττάζει στὰ μάτια]. Σὲ τί ὀραία στιγμὴ ἔχεσαι... Μπράβο, Μάρκο! [Ο Μάρκος μὲ κάποια ἀμηχανία τὸν χαῖδενει στὸν ὄμοι]. 'Ησουν πολὺ καλὸς νῦροθης νὰ μᾶς εὔρῃς. Πῶς πέρασες στὴν Ἀγγλία;

ΜΑΡΚΟΣ [μὲ ἀμηχανίαν πάντα]. — Καλά, καλὰ Παῦλο μου. 'Η γυναῖκα σου;

ΠΑΥΛΟΣ — Λαμπρά, Μάρκο, λαμπρά. Δὲν ξέρεις τί λαμπρὸ κορίτσι ποὺ εἶνε, πόσο εἰμαι εὐτυχισμένος. Θὰ τὴ φωνάξω τώρα νὰ ἔλθῃ νὰ σὲ ἰδῇ [Κάνει νὰ προκωρήσῃ πρὸς τὴ βεράνταν. Ο Μάρκος τὸν κρατεῖ].

ΜΑΡΚΟΣ [σοβαρά]. — Μιὰ στιγμή, Παῦλο μου, κάθισε, ἀς καθίσωμε. 'Έχομε χάτι τι νὰ ποῦμε πρῶτα. [Κάθονται. Ο Παῦλος ἀρχίζει νὰ ταράσσεται]. Κλείσε τὴν πόρτα. [Ο Παῦλος κλίνει τὴν θύρα. Ἐπιστρέψει καὶ κάθεται κοντά του].

ΠΑΥΛΟΣ — Σὲ βλέπω ταραγμένον, Μάρκο. Τί τρέχει γιὰ δύνομα τοῦ Θεοῦ; Σου συμβαίνει σωσ τίποτε; Μπροῦ;

ΜΑΡΚΟΣ — Μοῦ συμβαίνει, μοῦ συμβαίνει κάτι φρεσό, Παῦλο, αὐτὴ τὴ στιγμή. Μοῦ συμβαίνει νὰ ἔρχωμαι σὲ μιὰ στιγμή, τέτοια στιγμὴ εὐτυχίας ἐδῶ μέσα νὰ φέρω μία εἰδῆσι... 'Αχ Θεέ μου. Παῦλο, εἴσαι ἀνδρας, εἴσαι φιλόσοφος...

ΠΑΥΛΟΣ [ἀναπηδᾷ]. — Γιὰ δύνομα τοῦ Θεοῦ, Μάρκο, λέγε...

ΜΑΡΚΟΣ — Νά, ποὺ σου τὸ λέω. Ο δυστυχισμένος δέ γέρος...

ΠΑΥΛΟΣ [φέρνει τὸ χέρι στὸ κεφάλι]. — Πέθανε... Τὸ ἐμάντευσα, Μάρκο.

ΜΑΡΚΟΣ — 'Ητανε γραφτό...

Σιωπή.

ΠΑΥΛΟΣ [Σιγαλὰ καὶ ἐπίσημα]. — 'Ητανε γραφτό... Καὶ τώρα; Τώρα δέ νοῦς μου σταματᾶ. 'Ενα χάος μέσα μου καὶ ἀπέξω. Ο νοῦς μου σταμάτησε, Μάρκο. [Σκέπτεται].

ΜΑΡΚΟΣ — Πρέπει νὰ εῖμεθα γενναῖοι, Παῦλο. 'Εννοῶ τὴν θέσι σου.

ΠΑΥΛΟΣ [ώς νάκολουσθῇ τὴ σκέψη του. Σιγαλὰ πάντα καὶ ἐπίσημα]. — Τώρα δέ νοῦς μου σταματᾶ. Οὕτε γενναῖος, οὕτε δειλός, οὕτε νὰ λυπηθῶ, οὕτε νά... Οὕτε τίποτε. Ο νοῦς μου σταμάτησε... [Άκουμπη τὸ κεφάλι του ἀπάνω στὸ δύο του χέρια καὶ φαίνεται ἐκμηδενισμένος].

ΜΑΡΚΟΣ — Τί θὰ γίνη, Παῦλο; "Ο, τι ἔγινε, ἔγινε. 'Έγω ἥλθα ἐπίτηδες μόνος μου, γιὰ νὰ μὴ σᾶς ἔλθῃ ἡ εἰδησίς μ' ἐνα τηλεγράφημα, μ' ἐνα γράμμα. 'Έγὼ ξέρω τί ὑπόφερα σὲ μιὰ τέτοια φοιβερὴ ἀποστολή. 'Εννοεῖς τὴ θέση μου...

Σταματᾶς νὰ περιμένῃ ἀπάντησι ἀπὸ τὸν Παῦλο. Ο Παῦλος μένει στὴν ἴδια θέσι χωρὶς νάπαντᾶ.

Τί θὰ γίνη! Θὰ σκεφθοῦμε, Παῦλο. Τί νομίζεις;

'Ο Παῦλος σιωπᾶ.

Βέβαια τέτοια ὡραία ἀμέσως δὲν εἶνε φρόνιμο. Θὰ προετοιμάσωμε τὰ πράγματα. Νομίζω. Πῶς;

'Ο Παῦλος σιωπᾶ.

Θὰ προετοιμάσωμε τὴν κυρία Μίνα, θὰ βροῦμε τὴ στιγμὴ τὴν κατάλληλη. Τὸ βράδυ, αὐγὸι τέλος πάντων...

ΠΑΥΛΟΣ [ἀνατινάσσεται ως νὰ ξυπνᾷ ἀπὸ δύνειρο]. — Τί εἶπες, Μάρκο;... [Μὲ τόνον αὐθεντικόν]. Δὲν ὑπάρχει οὕτε βράδυ, οὕτε αὔριο. Ποτέ.

ΜΑΡΚΟΣ — Καθησύχασε, Παῦλο. Θὰ σκεφθοῦμε ψυχρότερα.

ΠΑΥΛΟΣ — Εἶμαι ἥσυχος καὶ ψυχρότατος. Δὲν ὑπάρχει ἄλλος βαθμὸς ἥσυχίας καὶ ψυχρότητος ἀπὸ τὸν βαθμὸ τῆς ἀπολιθώσεως. Δὲν θὰ ὑπάρχῃ ἄλλος. Λοιπόν, Μάρκο: Ποτέ! 'Έξω ἀπὸ τὸ Ποτέ δὲν μπορῶ πλέον νὰ σκεφθῶ. 'Ενα πρᾶγμα εἶνε αὐτὴ τὴ στιγμὴ τὸ δύπλο τοῦ πόνου μου καὶ τὸ ναρκωτικό του. Ποτέ! Εἶμαι ἀπολύτως ἥσυχος. [Ξαναστηρίζει τὸ κεφάλι του στὶς δύο του παλάμες καὶ μένει βυθισμένος πάλι].

ΜΑΡΚΟΣ — 'Εννοῶ τὴ θέσι σου, Παῦλο. 'Εννοῶ τὴν ἀγάπη σου πρὸς τὴν Μίνα. Ξέρω πῶς τὴν ἀρπαξες ἐπάνω σὲ φτερὰ ἀγγέλου ἀπὸ ἓνα σπίτι, τὴ στιγμὴ ποὺ ἦτον ἔτοιμο νὰ γκρεμισθῇ. 'Άλλα τώρα. Τώρα, Παῦλο, δὲν εἰμπορεῖ νὰ γίνῃ ἀλλιῶς. Θὰ βρεθῇ τρόπος. Δὲν εἶνε ή πρώτη ποὺ χάνει τὸν πατέρα της. Μιὰ ήμέρα θὰ τὸ μάθῃ.

ΠΑΥΛΟΣ [Ἐπισήμως, χωρὶς νὰ μετακινηθῇ]. — Ποτέ. Δὲν ἔννοεις λοιπὸν ὅτι τίποτε ἄλλο δὲν χωρεῖ στὸ νοῦ μου, ἀπὸ ἓνα ἀπόλυτο ποτέ.

ΜΑΡΚΟΣ — 'Εννοῶ, δόλα τὰ ἐννοῶ, Παῦλο. 'Ενα μόνο δὲν ἐννοῶ, Παῦλο. Δὲν ἔννοω ἐσένα. Ή τακτική σου αὐτή, δὲν ξέρω.

ΠΑΥΛΟΣ [Άναστηκώνει τὸ κεφάλι του]. — 'Α! δὲν ἔννοεις ἐμένα. . . 'Έχεις δίκαιο. Εἶμαι πολὺ ἀπλὸς γιὰ νὰ μ' ἐννοήσῃς. Τὴν τακτική μου εἶπες... Ναί! 'Έχεις δίκαιο. Νομίζεις λοιπὸν

KONTA ΣΤΗ ΦΩΤΙΑ — ΔΟΥΣΕΜΒΟΥΓΡΟΝ — ΥΠΟ Α. ΜΠΕΝΑΡ

πῶς ἔχει κανένας τὸ δικαίωμα νὰ καταστρέψῃ μιὰν εὐτυχία; Είνε τόσον εύκολο πρᾶγμα ή εὐτυχία; Τρέχει στοὺς δρόμους;

ΜΑΡΚΟΣ — Μήπως τὴν καταστρέψεις ἐσύ; Είσαι περίεργος.

ΠΑΥΛΟΣ — 'Οχι ἔγω; 'Άλλα ποιός. 'Όταν ξυπνᾶς ἔνα ἀνθρώπον ἀπὸ τὸ δύνειρο στὴν πραγματικότητα, φταίει ή πραγματικότης ποὺ δὲν μοιάζει μὲ τὸ δύνειρο του; Αὐτὴ εἶνε ή λογική σου; 'Άλλα ποιός σου εἶπε νὰ τὸν ξυπνήσῃς;

ΜΑΡΚΟΣ — 'Άλλα θὰ ξυπνήσῃ μόνος του ἀργά ή γλύκωρα.

ΠΑΥΛΟΣ [μὲ δργήν]. — 'Οχι. Αὐτὸς δὲν τὸ ξέρεις ἀν θὰ ξυπνήσῃ. Εἰμπορεῖ νὰ κοιμηθῇ αἰώνιως μὲ τὸνειρό του. Πῶς ἐπεμβαίνεις ἐσύ ἀνάμεσα δύνειρον καὶ αἰώνιότητος;

ΜΑΡΚΟΣ — Αὐτὰ εἶνε φαντασίες, Παῦλο. Τὰ πράγματα εἶνε ἄλλα. Πρέπει νὰ εἴμαστε ἀνδρες.

ΠΑΥΛΟΣ — Δὲν ἔννοησα τὴ διαφορὰν ἀνάμεσα φαντασίας καὶ πράγματος. Πολλὰ πράγματα δὲν ἔννοω.

ΜΑΡΚΟΣ — Αὐτὸς ἔλεγα. 'Οτι ή τακτική σου...

ΠΑΥΛΟΣ [ἐρεθισμένος]. — Ναὶ ή τακτική μου. Καὶ εἶπες νὰ εἴμαστε ἀνδρες. Τὸ εἶπες χωρὶς νὰ τὸ ἐννοήσῃς. 'Αν δὲν εἶνε λοιπὸν ἀνδρεῖο τὸ νὰ βάζῃ κανεὶς τὸ στήθος του ἐμπρός καὶ νὰ δέχεται τὰ κτυπήματα τῆς Μοίρας, σὰν μιὰ ἀσπίδα ἐμπρός στὰ πλάσματα ποὺ ἀγαπᾶ, ἐμπρός στὴν εὐτυχία, ποὺ τὴν παραμονεύει ή συμφορά, τότε τί εἶνε τὸ ἀνδρεῖο;

ΜΑΡΚΟΣ — Παῦλο, είσαι ταραγμένος. Δὲν εἰμποροῦμε νὰ πολεμήσωμεν μὲ τὴν Εἰμαρμένην, παρὰ ὡς ἔνα σημείον. Πέρα αὐτὸς εἶνε δογκικωτισμός.

ΠΑΥΛΟΣ — Ο δογκικώτης εἶνε ό μεγαλύτερος ήρως.

ΜΑΡΚΟΣ — Είνε ἡ τακτική σου.

ΠΑΥΛΟΣ [ἐρεθισμένος]. — Ἡ τακτική μου καὶ ὁ ἡρωϊσμός μου. Καὶ εἶχα δάφνες ποὺ δὲν τίς εἶδε κανένας. Τὶς αἰσθάνθηκα δύμας ἐγώ γύρω ἀπὸ τὸ μέτωπό μου. Ξέρεις τὴ ζωὴ μου, τὴν ξέρεις, ἐσύ. Ἡ Μοίρα μ' ἔκυνήγησε ἀπὸ τὴν κούνια μου καὶ δὲν ἐνικήθηκα μιὰ φορά. Ἐπολέμησα μὲ τὰ χέρια μου καὶ μὲ τὴν ψυχὴν μου. Ἡ πανοπλία μου δὲν ἐλέγει ἔνα ὅπλο. Εἶχε πολλά. Καὶ ἐπολέμησα μὲ δλα. Ὑψωσα τὸ σπίτι μου ἀπάνω στὰ ἐρείπια του μὲ τὰ χέρια μου, μὲ τὸν ἰδρῶτα μου. Ὅταν τὰ χέρια μου δὲν μοῦ ἔχοντιμεναν, πολέμησα μὲ τὴν ψυχὴν μου. Ὅταν ὁ ἀδελφός μου σκοτώθηκε στὴν Κρήτη, ἡ μητέρα μου, ποὺ θὰ ἔτρεχε πίσω του νὰ τὸν εὑρῃ, ἔζησε τρία χρόνια, γεμάτα εὐτυχία. Ὁ γυιός της δὲν εἶχε πεθάνει γι' αὐτῆν. Ἀπλωσα μπρὸς στὰ γεροντικά της μάτια τὰ δραιστέρα ψέματα. Κ' ἔκλεισε τὰ μάτια της εὐτυχισμένη, ἀφίνουσα τὴν τελευταία γλυκύτερην εὐχὴν της γιὰ τὸ παιδί της ποὺ δὲν ὑπῆρχε.

ΜΑΡΚΟΣ — Τὸ γνωρίζω. Ἐκαμες ὑπερανθρώπους ἄγδνας.

ΠΑΥΛΟΣ — Ἀπὸ τὸ ὄνειρο πέρασε στὴν αἰωνιότητα. Ποιὸς θὰ εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ ἐπέμβῃ ἀνάμεσα σὲ δύο ὄνειρα;

ΜΑΡΚΟΣ — Τὰ γνωρίζω, τὰ γνωρίζω, δλα Παῦλο.

ΠΑΥΛΟΣ — Τὰ γνωρίζεις... Καὶ ὅταν ἡ Μοίρα ἥρθε νὰ μοῦ δάσω τὸ ἄλλο χτύπημα, ὅταν ὁ γιατρὸς ἔκούνησε τὸ κεφάλι του καὶ μοῦ εἶπε: «Δὲν είνε πλέον καμμία ἐλπίδα. Ὁ πατέρας σου είνε χαμένος.» Τὸ θυμᾶσαι; Ὁ γέρος γύρισε καὶ μὲ ρώτησε; «Τί είπαν οἱ γιατροί?». «Τί νὰ ποῦν; Πώς δὲν είνε τίποτε». Καὶ τερέτισα ἔνα τραγούδι, ποὺ βουτίζει ἀκόμα στ' αὐτιά μου σὰν νεκρώσιμη καμπάνα. «Θὰ πῆς στὸ χορὸ ἀπόψε;» μοῦ ἔαναεπε πονηρὰ ὁ δυστυχισμένος ὁ γέρος. «Ἐνας λόγος περισσότερο νὰ πάω, ὑστερ' ἀπὸ μία τόσο εὐχάριστη εἴδησι» τοῦ εἶπα. «Ἐνα φῶς χύθηκε στὸ βασανισμένο πρόσωπο του». «Πέξ τῆς Αἰμιλίας νὰ ντυθῇ, μοῦ εἶπε». Ὅτον ἤσυχος. «Ἐβαλα τὸ φράκο μου, ναὶ Μάρκο, ἐβαλα τὸ φράκο μου, πήρα τὴν Αἰμιλία—δὲν ἥξερε τίποτε ἡ ἀδελφούλα μου ἀκόμα—καὶ πῆγα στὸ χορό. Καὶ τὴν ὥρα ποὺ στριφογύριζαν τὰ ζεύγη, κρυμμένος ἀπὸ πίσω ἀπὸ μία κουρτίνα, σκούπτεις τὰ δάκρυνά μου.

ΜΑΡΚΟΣ — Ἡτο τραγικὸ ἀλήθεια...

ΠΑΥΛΟΣ — Καὶ ὁ ἐφίαλτης ἔπνιγε καθημέρα τὸν πατέρα μου. Μὰ ἥτον εὐχάριστημένος. Τὸν

ἔπνιγε κάθε μέρα. «Ολίγο ἀκόμα, τοῦ ἔλεγα; Θὰ ἔλθῃ μιὰ στιγμή, εἰπαν οἱ γιατροί, ποὺ δὲν θὰ μπορῆσε νάνασάνης. Αὐτὴ ἡ στιγμὴ εἶνε. Τὸ κακὸ θὰ σπάσῃ καὶ θὰ εἶσαι σᾶν καὶ πρῶτα». «Ἀχ! ἀς ἔρθη αὐτὴ ἡ στιγμή, ἀς ἔρθη», ἀναστέναζε δι γέρος. «Θὰ κάμω ὑπομονή». Ήτον εὐχάριστημένος καὶ περίμενε. «Ηρθε ἡ στιγμή: «Παιδί μου, πνίγομαι», μοῦ λέει κι' ἀνατινάχθηκε στὸ κρεβάτι». — «Λίγη ὑπομονή, πατέρα, αὔριο θὰ εἶσαι καλά». — «Δόξα σοι ὁ Θεός, εἰπε βραχνά». Ήτελευταία ἐλπίδα ἔλαμψε στὸ πρόσωπό του. Ήτον εὐτυχῆς στὸ μαρτύριο του. Τοῦ ἔκαμα μία ἔνει μορφίνης μὲ τὰ χέρια μου. «Ολίγο ἀκόμα, πατέρα. Τὸ κακὸ ἔσπασε». Τὰ λόγια μου τὸν μέθυσαν περισσότερο ἀπ' τὸ ναρκωτικό. «Δόξα σοι, ὁ Θεός, παιδί μου. Αἰσθάνομαι καλύτερα. Όλοντανε καλύτερα!» «Ἐκλεισε τὰ μάτια του. Πέθανε μὲ τὸ ὄνειρο τῆς ζωῆς...»

Κρύβει τὸ πρόσωπό του στὰ χέρια του.

ΜΑΡΚΟΣ — Τὰ γνωρίζω δλα, Παῦλο, τὰ γνωρίζω.

ΠΑΥΛΟΣ — Τὰ γνωρίζεις... Τί θέλεις λοιπὸν τῷ τώρᾳ; Νὰ φυσήξω ἔτσι, πφ! καὶ νὰ σβύσω μιὰ εὐτυχία, ἀπάνω στὴ μεγαλύτερη λάμψι της; Μπορῶ νὰ ἔανακάμω αὐτὸν ποὺ θὰ καταστέψω; Καὶ ἡ Μίνα θάνατέῃ σ' ἔνα τέτοιο ἔσφυτο; Σὲ μιὰ καταιγίδα μὲ χιλίους κεραυνοὺς ἀπ' δλα τὰ σημεῖα τοῦ δρίζοντος; Ο πατέρας της πεθαμένος, τὴν ὥρα ποὺ τὸν περιμένει ἀπὸ στιγμὴ σὲ στιγμή. Ποιὸς θὰ τὴν πείσῃ πῶς δὲν τὸν ἔσκοτωσε ἡ ἴδια; Ποιὸς θὰ τὴν σώσῃ ἀπὸ μιὰ τύψι, μιὰ τύψι φοβερή, θανάτισμη ἵσως;

ΜΑΡΚΟΣ — Είνε φοβερὸ ἀλήθεια...

ΠΑΥΛΟΣ — Καὶ ἡ Ίουλία φθιτικὴ σ' ἔνα σανατόριο. Μία τύψις ἵσως ἀκόμα! Ποιὸς ἔρει! Μιὰ τύψις...

ΜΑΡΚΟΣ — Τὸ βλέπω, Μάρκο, τὸ βλέπω. Ἀλλὰ τὶ σκέπτεσαι νὰ κάμης;

ΠΑΥΛΟΣ — Τὶ σκέπτομαι; Θὰ φύγωμε, θὰ πάμε σ' ἔνα ταξίδι μακρονό. Θὰ καλλιεργήσωμε τὸν χωρισμὸ καὶ τὴ λήθη.

ΜΑΡΚΟΣ — «Ἐστω, είνε μιὰ λύσις. Τώρα ξέχεις τὰ μέσα νὰ τὸ κάμης. Ὁ θρίαμβός σου σ' αὐτὸν τὸ σχέδιο, τὸ στεφάνωμα τῶν κόπων σου, θὰ σοῦ δώσῃ δλα τὰ ὑλικὰ μέσα.

ΠΑΥΛΟΣ — Ἀλλοίμονον! Δὲν τὸ ξέρεις λοιπὸν; Δὲν τὸ ξέρεις πῶς δὲν ὑπάρχει τίποτε πλέον;

ΜΑΡΚΟΣ — Είνε δυνατόν;

ΠΑΥΛΟΣ — Δυνατόν; Είνε πρᾶγμα. «Ἐνα κράχ, τὸ μεγάλο κράχ τῆς Ἀμερικῆς. Ο χορηγὸς καταστρεμένος. Τὸ σχέδιο του στάχτη. Είνε ἔνας μῆνας τώρα ποὺ κρύβω ἀπὸ τὴ Μίνα αὐτὴ τὴ συμφορά.

ΜΑΡΚΟΣ — Είνε φοβερὸ αὐτὸν ποὺ μοῦ λές.

ΠΑΥΛΟΣ — Φοβερό. Εύτυχως ἥλθε τὸ ὑλικὸ ἀντισήκωμα. Κι' αὐτὸν μιὰ παρηγορία. «Ο Θεός με λυπήθηκε.

ΜΑΡΚΟΣ — Δηλαδή;

ΠΑΥΛΟΣ — «Ἡ τύχη τοῦ καῦμένου τοῦ πατέρα... Αὐτὸν τὸ μεταλλεῖο, ποὺ κανένας δὲν ἔλπιζε...»

ΜΑΡΚΟΣ [ἀνήσυχος]. — Τί ἔννοεις, Παῦλο;

ΠΑΥΛΟΣ — Αστειεύει, Μάρκο, τέτοια στιγμή;

ΜΑΡΚΟΣ — Θεέ μου! Δὲν ἔννοω τίποτε.

ΠΑΥΛΟΣ — Κύτταξε λοιπὸν αὐτὸν τὸ γράμμα. [Τοῦ δίνει τὸ γράμμα].

ΜΑΡΚΟΣ [διαβάζει]. — «Οκτὼ ἡμερῶν γράμμα. Πέντε ἡμέρες πρὸ τοῦ τέλους...» [διπλόνει μὲ ἀπελτιστικὸ κίνημα τὸ γράμμα, σηκώνεται καὶ βάζει τὰ δύο χέρια του στοὺς ὑμῶν τοῦ Παύλου, ποὺ τὸν κυττάζει ἔνεος]. Παῦλο μου! «Ἄς ἡτο δυνατὸν νὰ μὴ σοῦ πῶ τὴν ἀλήθεια...»

ΠΑΥΛΟΣ [ἀνατινάξεται]. — Χάνω τὸ κεφάλι μου, Μάρκο. Τὶ συμβαίνει λοιπόν;

ΜΑΡΚΟΣ — Δὲν ξέρεις λοιπὸν τίποτε; «Α! Θεέ μου. Δὲν ἔμαθες τὸ τέλος αὐτοῦ τοῦ δυστυχισμένου; Δὲν ἔμαθες, πὼς κτυπήμενος ἀπὸ μιὰ φοβερὴ ἀρρώστια, μιὰ «προϊούσα παράλυσι», σ' ἔνα παραλήρημα μεγαλείους δυνειρευότανε ἔκατομμύρια;... Δὲν ἔμαθες; «Α! δυστυχισμένε.

«Ο Παῦλος χωρὶς νάλλαξῃ στάσι, καθησυχάζει τὴν Μίνα μὲ μίαν χειρονομία, ὡς νὰ τῆς λέγῃ νὰ περιμένῃ μιὰν στιγμή.

ΠΑΥΛΟΣ [πρὸς τὸν Μάρκον, ὁ ὅποιος μένει σὰν ἀποιθωμένος, ἐνῷ ἡ Μίνα καθησυχάζουσα, κυττάζει περιέργα]. — «Δεῖξε μου τί θέλει νὰ κάμης; Θὲ νὰ κλαψής, θὰ πολεμήσης, θὰ νηστεύσῃς; θὰ εσκολήσῃς τὸ σῶμα σου; θὰ πιῆς χολίνη; θὰ φάγης ἔναν κροκόδειλον; Τὰ κάμινω ἐγώ. Νὰ κλαίης ἥλθες, στὸν τάφον της νὰ πέσῃς γιὰ νὰ μ' ὄνειδίσῃς; Θάψου μαζί της, μὴν ἀργῆς, κ' ἐγώ κοντά σας».

[Ἔντες]

«Ἐτοι είνε...

ΜΙΝΑ — Παῦλο, είσαι ἀνόητος. Μοῦ ἔκοψες τὸ αἷμα. Καὶ σεῖς κάννετε θέατρο ἐδῶ. [Πρὸς τὸν Μάρκον]. Κύριε Μάρκο, μὲ συγχωρεῖτε. Μὲ τὴν ταραχή μου... Καλῶς ὀρίσατε.

ΜΑΡΚΟΣ [προσπαθεῖ νὰ συνέλθῃ]. — Κυρία μου... [χειραψία].

ΠΑΥΛΟΣ — Λοιπὸν ὁ κύριος ἐδῶ εἶδε στὴν Ἀγγλία τὸν «Ἐρβιγκ στὸν Ἀμερικό». «Ἐγώ ἐπιμένω δι τὸ Νοβέλλι είνε ἀνώτερος σ' αὐτὴ

τὴ σκηνή. Τὴν ἔρμηνει καλύτερα, ἀσυγκρίτως. Δὲν εἶνε ἔτσι, Μάρκο; "Επειτα πρέπει νὰ λογαριάσῃς διτὶ ἐγὼ μιμοῦμαι, δὲν εἶμαι διδιος.

ΜΑΡΚΟΣ — Δὲν λέγω...

ΜΙΝΑ — 'Αφῆστε τώρα τὰ θέατρα. Καθίστε, κύριε Μάρκο. Πέστε μας τὰ νέα σας.

ΜΑΡΚΟΣ [μὲ ἀμηχανία] — Τὰ νέα μου... Σιγά - σιγά θὰ τὰ πούμε. Πῶς εἰσθε σεῖς, Κυρία μου.

ΜΙΝΑ — Δὲν μᾶς βλέπετε; Σ' ἔνα δνειρο εὐτυχίας. Σήμερα ἔχομε τὴν ἐπέτειό μας [κυττάζει τρυφερὰ τὸν Παῦλο]. Καὶ εἴχαμε τὸν χωρικοὺς δλη τὴν ἡμέρα. 'Αλήθεια, πρέπει νὰ πάμε δλοι μαζὶ κάτω, πρὶν φύγουν. Δὲν μοῦ λέτε, κύριε Μάρκο; Περάσατε βέβαια ἀπ' τὰς 'Αθήνας...

ΜΑΡΚΟΣ [βιαστικά, νευρικός]. — "Ω! ναί, ναί, δλοι καλά, χαιρετίσματα ἀπὸ δλους, σᾶς φέρνω χαιρετίσματα.

ΜΙΝΑ — 'Ο παπάκης καλά, ἡ Ιουλία; Εἴχαμε καὶ γράμμα του. Εμάθατε βέβαια. Πότε ἔχεται ἀλλήθεια ὁ παπάκης; Σᾶς εἶπε;

ΜΑΡΚΟΣ — Καλά, καλά. Μὰ ὑποθέτω, ὑπόθετω σὲ λίγες ἡμέρες. [Άνασκηνώνται]. 'Εμένα δῦμας, κυρία μου, θὰ μὲ συγχωρέσετε γιὰ μισὴ ὥρα; Πρέπει νὰ συναντήσω κάποιον στὴν πόλη, πρὶν φύγῃ τὸ βαπτόρι...

ΜΙΝΑ — Κύριε, Μάρκο, τόσο γλίγωρα! Δὲν σᾶς ἀφίνομε.

ΜΑΡΚΟΣ — Θὰ ἐπιστρέψω, θὰ ἐπιστρέψω. Μισὴ ὥρα. Μισὴ ὥρα μόνον.

Ο Παῦλος στὸ διάστημα αὐτὸν ἀναζητεῖ κάτι στὸ γραφεῖο του.

ΜΙΝΑ — Θὰ δειπνήσωμε μαζὶ τὸ βράδι. Σᾶς ἔχω κυνῆγι ποὺ σᾶς ἀρέσει...

ΜΑΡΚΟΣ — Εὐχαριστῶ, εὐχαριστῶ δὲν θὰ λείψω.

ΜΙΝΑ — Πρὶν φύγετε δῦμας θὰ πάρωμε ἔνα ποτῆρι σαμπάνια. Πρέπει νὰ μᾶς εὐχηθῆτε.

ΜΑΡΚΟΣ — Εὐχαριστῶ, τὸ παίρνομε.

ΜΙΝΑ [φωνάζει πρὸς τὴν θύραν]. — "Αννα!

Τοία ποτήρια. Φέρε σαμπάνια... [Πρὸς τὸν Μάρκον]. Τί χαρὰ νὰ σᾶς ἔχωμε μαζί μας. Θὰ σᾶς κρατήσωμε ἀρκετὲς ἡμέρες. Θὰ κάμωμε ἐκδρομές... "Έχω νὰ σᾶς δείξω μέρη νὰ τρελλαθῆτε, ἐσεῖς ποὺ εἰσθε ποιητής. Θὰ κάμωμε κ' ἐκδρομές ναυτικές. 'Ο Παῦλος ἔγινε τέλειος ναυτικός. Πάμε συχνὰ μὲ τὸ πανί. "Α! τὸ ξέρετε. Ή τρέλλα μου εἶνε ἡ θάλασσα.

ΜΑΡΚΟΣ — Πάντα ἡ ίδια, λοιπόν, πάντα ἡ ίδια.

ΜΙΝΑ — Τώρα θὰ φέρωμε κ' ἔνα δικό μας κότερο. 'Ο Παῦλος δλο μοῦ λέει πῶς θὰ τὸ παραγγελῇ στὴν 'Αγγλία καὶ τίποτε ἀκόμη.

ΠΑΥΛΟΣ [στενοχωρημένος]. — Μίνα, παιδί μου, τὸν ἔκουρασες τὸν Μάρκο μὲ τὰ σχέδια σου...

ΜΙΝΑ [πρὸς τὸν Παῦλο, "χαδευτική"]. — 'Εσὺ νὰ κυττάζῃς τὴν δουλειά σου. 'Ο κ. Μάρκος εἶνε ποιητής...

Η "Αννα φέρνει δίσκον μὲ ποτήρια καὶ μιὰν φιάλη σαμπάνια. 'Αγονίγει τὴν σαμπάνια, σερβίζει. Η Μίνα προσφέρει τὰ ποτήρια. Πίνουν. Ξαναπίνουν. Εύχεις. Η "Αννα βγάνει.

ΜΑΡΚΟΣ — "Ωστε, au revoir, σὲ λίγο. [Χαιρετᾷ].

ΠΑΥΛΟΣ - ΜΙΝΑ — Au revoir, Μάρκο. Θάργησης;

ΜΑΡΚΟΣ — Μισὴ ὥρα... ['Ο Παῦλος κάνει ἔνα καταφατικὸ σχῆμα. 'Ο Μάρκος φεύγει].

ΣΚΗΝΗ Χ

Παῦλος, Μίνα

Η Μίνα προχωρεῖ πρὸς τὸν Παῦλον καὶ τοῦ τραβᾶ τὸ αὐτί.

ΜΙΝΑ — 'Εσύ, εἶσαι κακὸς σήμερα. Θὰ σου βγάλω τὸ αὐτί σου [τὸν φιλεῖ, γελᾷ].

ΠΑΥΛΟΣ — Δῶσε μου ἔνα ποτῆρι σαμπάνια, Μίνα.

ΜΙΝΑ — Εἶσαι μεθυσμένος.

ΠΑΥΛΟΣ — "Οχι δοσο πρέπει. Πρέπει νὰ μεθύσωμε, Μίνα.

ΜΙΝΑ — Τότε ἀς πιοῦμε κ' οι δυό. Πρέπει νὰ εὐχηθοῦμε δὲν εἶνας τὸν ἄλλον. [Βάζει στὰ ποτήρια σαμπάνια, τσουνγκρίζουν τὰ ποτήρια, πίνουν. 'Ο καιρὸς ἔξω συννεφιάζει. Ακούνται φύσημα ἀνέμου].

ΜΙΝΑ — Φυσῆξω, Παῦλο. Σοροκάδα ἔτοιμαζεται. Πᾶς μὲ ἡλεκτρίζει!...

ΠΑΥΛΟΣ — Εἶνε μπάτης. [Ξαναπίνουν].

ΜΙΝΑ — Παῦλο, εἶσαι μεθυσμένος.

ΠΑΥΛΟΣ — "Οχι δοσο πρέπει. Νὰ πιοῦμε ἔνα ποτῆρι ἀκόμα, Μίνα.

ΜΙΝΑ — Γιὰ νὰ ξεμεθύσωμε. [Ξαναπίνουν]. Παῦλο, εἴμεθα τρελλοί. Ξέρεις πῶς ποτέ μου δὲν ἥπια τόσο; Τὸ σπίτι γυρίζει.

ΠΑΥΛΟΣ — "Ενα ἀκόμη. Τὸ τελευταῖο. Εἶνε ἡ ἡμέρα. [Πίνουν].

ΜΙΝΑ [ξαλισμένη]. — Παῦλο, θὰ σου τραβήξω πάλι τὸ αὐτί σου. Δὲν βαστιοῦμαι. "Αν δὲν σου τὸ τραβήξω θὰ σκάσω.

ΠΑΥΛΟΣ — "Αν ἔξερες κάτι τι, δὲν θὰ μοῦ τὸ τραβοῦσες.

ΜΙΝΑ — Τί;

ΠΑΥΛΟΣ [ἐπίσημα]. — Τὸ κότερο ἔρχεται. Νὰ ἡ μεγάλη εῖδησις!

ΜΙΝΑ [Πετᾶ ἐπάνω καὶ κτυπᾷ τὰ χέρια της]. — Λέσ ψέματα. Πρόσεχε, Παῦλο. "Αν μὲ γελᾶς δὲν ἔρω τί θὰ σου κάμω.

ΠΑΥΛΟΣ — 'Αμφιβάλλεις; "Ερχεται σήμερα. 'Ο Μάρκος τὸ συνάντησε στὸ δρόμο πιὸν ἔρχεται μὲ τὰ πανιά του...

ΜΙΝΑ — Γιατί δὲν μοῦ τὸ εἶπατε;

ΠΑΥΛΟΣ — Δὲν σου εἶπα πῶς θὰ ἥτανε μιὰ surprise; Σου κάνω μιὰ surprise. Χθὲς ξεκίνησε ἀπὸ τὸν Πειραιᾶ... Πρὸ δὲν μηνὸς ἔφυγε ἀπ' τὴν 'Αγγλία...

ΜΙΝΑ — "Α! πονηρέ. Γι' αὐτὸ μοῦ ἔκρυβες ἔκεινο τὸ γράμμα. [Τὸν τραβᾶ τὸ αὐτί. Κάθεται στὰ γόνατά του καὶ τὸν ἀγκαλιάζει]. Εἶσαι δὲ καλύτερος ἀνδρας τοῦ κόσμου. Θὰ σου βγάλω τὸ αὐτί σου.

ΠΑΥΛΟΣ — Εἶσαι μεθυσμένη, ἀγάπη μου. Ποτὲ δὲν σὲ εἶδα ωραιότερη.

ΜΙΝΑ — 'Εσὺ εἶσαι [Τὸν τραβᾶ τὸ αὐτί του καὶ τὸ φιλεῖ]. Θυμᾶσαι πέρσην τέτοια ήμέρα;

ΠΑΥΛΟΣ [μὲ προσποιημένη εὐθυμία]. — Θυμᾶμαι. "Ησουν καὶ τότε μεθυσμένη καὶ ώραιά σὰ σήμερα.

ΜΙΝΑ — Κ' ἐσὺ ήσουν ἀτακτος. Πότε πέρασε ἔνας χρόνος!

ΠΑΥΛΟΣ [μελαγχολικά]. — Σάν δνειρον, Μίνα. "Αν μποροῦσε νὰ εἶνε αἰώνιο αὐτὸ τὸ δνειρο καὶ αὐτὸ τὸ μεθύσ.

ΜΙΝΑ — Μὴ μιλᾶς ρομαντικά. Εἶσαι θεατρίνος.

ΠΑΥΛΟΣ [μελαγχολικός]. — Παῖσω τὸ μέρος μου. "Η ζωὴ εἶνε κωμῳδία. "Αν δὲν παῖσω καλά, σφύριξε με. Νὰ σὲ σφυρίξω: Θὰ σὲ κειροκροτήσω.

ΜΙΝΑ [χειροκροτεῖ].

ΠΑΥΛΟΣ — "Ισως ἔπρεπε νὰ μὲ σφυρίξης, Μίνα.

Η Μίνα τὸν φιλεῖ.

ΜΙΝΑ — Θυμᾶσαι τὸ κομάτι ποὺ ἔπαιξα στὸ Φάληρο; Τὸ «Μενούτεο τῆς Μανὸν» τὸ θυμᾶσαι; 'Αλήθεια ἀπὸ πότε μ' ἀγαποῦσες;

ΠΑΥΛΟΣ — Δὲν ξέρω. "Ισως ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τοῦ κόσμου...

ΜΙΝΑ — "Ελα νὰ σὲ φιλήσω. [Τὸν φιλεῖ]. Θυμᾶσαι τὸ «Μενούτεο τῆς Μανόν»; "Ελα νὰ παῖσωμε τοὺς ἔρωτευμένους. 'Εγὼ θὰ πάω στὸ πιάνο καὶ σὺ θὰ μελαγχολῆς ἔδω στὴν καρέκλα.

Σηκώνεται, πάσι στὸ πιάνο καὶ παῖσει. "Απὸ καισὸ σὲ καιρὸ γυρίζει καὶ τὸν κυττάζει. 'Ο Παῦλος βγάζει τὸ μαντίλι του καὶ σκουπίζει δύο δάκρυα. Η Μίνα τὸν ἀντιλαμβάνεται.

Κλαῖς στάλήθεια, Παῦλο;

Ο ἄνεμος βουνῖζει δυνατότερα.

ΠΑΥΛΟΣ [μελαγχολικός]. — Ξέχασες, Μίνα; Δὲν εἴπαμε πῶς θὰ παῖσωμε τοὺς ἔρωτευμένους καὶ τοὺς... εὐτυχεῖς; Κάνω τὸ μέρος μου.

ΜΙΝΑ [χωρὶς νὰ γυρίσῃ, ἐνῷ παῖσει, σοβαρά]. Παῦλο, σὲ ἀγαπῶ.

Ο Παῦλος σηκώνεται, προχωρεῖ σιγά, ἀγκαλιάζει τὸ κεφάλι της καὶ κρύβει τὸ πρόσωπό του στὰ μαλλιά της. Τὴν φιλεῖ καὶ κλαίει.

ΠΑΥΛΟΣ — Μία ίδεα, Μίνα. Μοῦ ίδιμε μία ίδεα. Νὰ πάρωμε τὴ βάρκα νὰ πᾶμε νὰ προϋπαντήσωμε τὸ κότερο. Θάνοιξωμε τὸ πανί μας, δὲν ἀρέας θὰ τὸ φουσκώσῃ....

ΜΙΝΑ [ἀνατινάσσεται]. — Παῦλο μου, εἶσαι Θεός σήμερα. Θὰ εἶνε τρέλλα. Τὸ κότερο θάρρηχεται πρίμα μὲ τὴ νοτιά. Θὰ τὸ ἀπαντήσωμε στὸ πέλαγος.

ΠΑΥΛΟΣ — Θὰ εἶνε σὰν δνειρο.

ΜΙΝΑ — 'Ο ἄνεμος δὲν εἶνε δυνατός, Παῦλο;

ΠΑΥΛΟΣ — Ποιὸς εἶνε στὸ τιμόνι; Ξεχνᾶς Μίνα;

ΜΙΝΑ — 'Εσύ, Παῦλο μου [τὸν ἀγκαλιάζει].

ΠΑΥΛΟΣ — Θυμᾶσαι τὴ βραδυά τοῦ κήπου;

"Ετσι ήσουν κόκκινη.

ΜΙΝΑ — [πειρακτικά]. — Δὲν θυμοῦμαι τίποτε. Αφισέ με. [Τὸν κυττάζει γλυκά]. Καὶ τώρα σὲ φοβοῦμαι... [Τὸν ξεφεύγει καὶ τρέχει βιαστικά πρὸς τὴν κάμαρά της].

ΠΑΥΛΟΣ [τρελλά]. — Μὴ φεύγης Μίνα, στάσου. [Τρέχει ἀποτίσω της].

ΣΚΗΝΗ ΧΙ

"Αννα, δὲ θείος Λουκᾶς

ΑΝΝΑ — Καλὲ δὲν μὲ φωνάξαν; Ποιὸς μὲ φωνάξε; "Οχι, ἔτσι μοῦ φάνηκε. Εἶνε στὴν κάμαρά τους. Τί τρελλὸ ζευγάρι. "Έκαμαν ἀνω κάτω ἔδω τὰ πράγματα [Ταχτοποιεῖ τὰ ἔπιπλα. Μπαίνει θ. Λουκᾶς].

ΛΟΥΓΚΑΣ — "Αννα, ποῦ εἶνε δὲ κύριος; Η κυρία σου;

ANNA — Στήν κάμαρά τους. Ντύνονται νομίζω νὰ βγοῦν.

ΛΟΥΚΑΣ — Νὰ βγοῦν; "Ακουσε "Αννα. Είπε τίποτε ὁ κύριος στήν κυρία;

ANNA — Τί νὰ πῆ; Εἶνε τίποτε;

ΛΟΥΚΑΣ — "Οχι. Δηλαδὴ ὁ κύριος εἶπε γιὰ νὰ κατέβουν κάτω. Οἱ χωρικοὶ σὲ λίγο θὰ φύγουν. Πρέπει νὰ κατέβουν νὰ τοὺς ἀποχαιρετίσουν.

ANNA — Μὰ γι' αὐτὸ διαρρῶ πῶς θὰ κατέβουν. "Επειτα θὰ πᾶνε νομίζω μὲ τὴ βάρκα περίπατο. "Ετσι ἀκουσα ποὺ ἔλεγαν...

ΛΟΥΚΑΣ — Μὲ τη βάρκα, τέτοιο καιρό; Εἶνε χαλασμὸς κόσμου ἔξω.

ANNA — Μήπως δὲν πήγανε καὶ μὲ χειρότερο; "Ο κύριος σὰν εἶνε μέσα.... σὰ βαστάῃ τὸ τιμόνι ὁ κύριος...

"Ο ἄνεμος ἔξακολουθεῖ. Ποῦ καὶ ποῦ ἀστράφει.

ΛΟΥΚΑΣ [κυττάζει ἔξω]. — Καλέ, τί λέσ; "Ερχεται μπόρα.

ANNA — "Ο κύριος εἶπε πῶς θὰ πέσῃ ὁ καιρός.

'Ανοίγει ἡ θύρα δεξιὰ καὶ βγαίνουν πρῶτα ἡ Μίνα ἔπειτα ὁ Παῦλος μ' ἐπανωφόρια καὶ κούκους. "Η Μίνα διορθώνει τὰ μαλλιά της σ' ἔνα καθρέφτη. "Επειτα φέρνει τὶς παλάμες στὰ μάγοντα σὰ νὰ θέλῃ νὰ αἰσθανθῇ ἀν εἰνε κόκκινη. "Ο Μάρκος τῆς διορθώνει τὸ ἐπανωφόρι της.

ΣΚΗΝΗ XII

Οἱ ίδιοι, Μίνα, Παῦλος

MINA [ἐνῷ διορθώνει τὰ μαλλιά της]. — Θεέ, ὁ Παῦλος εἶνε μεθυσμένος Νὰ τὸν μαλλώσετε.

ΠΑΥΛΟΣ — "Οχι, Μίνα! Δὲν εἶμαι μεθυσμένος. Εἶμαι τρελλός...

MINA — Τότε εἶσαι μεθυσμένος τρελλός. Μοῦ χάλασες τὰ μαλλιά μου. Νὰ! βλέπεις τώρα; Μοῦ χάλασες τὰ μαλλιά μου.

ΠΑΥΛΟΣ — Νὰ σοῦ τὰ διορθώσω, ἀγάπη μου! [τὴν φιλεῖ στὰ μάτια].

MINA — Καλὲ τί σαστισμένη. "Αντὶ ἀδιάβροχο ἔβαλα τὸ ἐπανωφόρι μου. Μιὰ στιγμή, Παῦλο μου. [Τρέχει πρὸς τὴν κάμαρα της. "Η Αννα πηγαίνει μαζὶ της].

ΛΟΥΚΑΣ [πλησιάζει τὸν Παῦλο]. — Παιδί μου, τὰ ἔμαθα ὅλα ἀπὸ τὸν Μάρκον. Τί δυστύχημα, τί δυστύχημα! "Η Μίνα δὲν ἔρει τίποτε...

ΠΑΥΛΟΣ [ταραγμένος στὸ αὐτὶ τοῦ Λουκᾶ]. — Τίποτε. Γιὰ δύνομα Θεοῦ! Μὴ βγάλῃς λέξι, θεῖε.

ΛΟΥΚΑΣ [μὲ νεῦμα καθησυχαστικό]. — Κουράγιο Παῦλο, κουράγιο. Μὴν ἀπελπίζεσαι. Θὰ ἔλθουν οἱ καλὲς ἡμέρες. Στηρίξου σ' ἔμενα. "Έχει τὶς

ἔλπιδες σου σ' ἔμενα. Θὰ ιδῆς γλίγωρα... .

ΠΑΥΛΟΣ [ἀναστενάζει]. — "Ο καῦμένος δὲν θεῖος. [Σκύβει καὶ τὸν φιλεῖ, ἐνῷ σκουπίζει ἔνα δάκρυ. "Απομακρύνεται ἔξαφνα, φέρνει τὸ χέρι στὸ κεφάλι]. "Αχ, Θεέ μου. "Η τελευταία ἔλωνεία... ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ ἀγαθοῦ αὐτοῦ ἀνθρώπου. [Πρὸς τὸν Λουκᾶ δυνατά]. Πῶς διασκέδασες, θεῖε; Πῶς διεσκέδασες μὲ τοὺς χωρικούς;

ΛΟΥΚΑΣ [δυνατά]. — "Έκανα χάζι τοὺς καῦμένους τοὺς χωρικούς. Τί καλὴ καρδιά.

MINA — Παῦλο, ἀργοῦμε. "Έλα, παιδί μου. [Τρέχει φαίδρο ἐμπρός, δὲ Παῦλος τὴν ἀπολογία]. Εἶμαι τρελλὴ ἀπὸ τὴ χαρά μου... [Ο θεῖος Λουκᾶς καὶ ἡ Αννα τὸν συνοδεύουν ἔως τὴν θύραν].

ΠΑΥΛΟΣ [γυρίζει μιὰ στιγμὴ πρὸς τὸ γραφεῖον του παίρνει ἔνα ποῦρο καὶ τὸ ἀνάβει]. — Τὸ δύνειρο δὲν θὰ σινύσῃ. Θὰ ἔξακολουθήσῃ τὸ δύνειρο. Εἶνε μιὰ θύρα ἀκόμη. Εἶνε μιὰ θύρα!

Φεύγει ἔξαλλος.

ΣΚΗΝΗ XIII

"Αννα, Θ. Λουκᾶς, κατόπιν Μάρκος.

ANNA [πηγαίνει πρὸς τὴν βεράντα, βλέπει ἔξω]. — Πηγαίνουν στοὺς χωρικούς.

"Ακούονται ἀπέξω ἥχοι ὅργανων καὶ μέλη χοροῦ.

Τρελλάθηκαν οἱ χωρικοί, τρελλάθηκαν ἀπὸ τὴ χαρά τους.

ΛΟΥΚΑΣ [ἀφηρημένος]. — Οἱ καῦμένοι οἱ χωρικοί, οἱ καῦμένοι.

ANNA [κυττάζει ἔξω]. — Γιὰ κυττάξτε τοὺς χαιρετοῦν, φωνάζουν, τί γίνεται!

"Ακούονται ἀπέξω ζητωκραυγαί. Τὰ ὅργανα παιζουν. Ἀλαλαγμός.

ANNA [κυττάζει ἔξω]. — Σηκωθήκαν νὰ τοὺς συνοδεύουν ὡς στὴ βάρκα. Φυσῷ ὅμως δυνατά, δὲν ξέρω ἀν μπορέσουν νὰ προχωρήσουν.

ΛΟΥΚΑΣ — Θὰ γυρίσουν μπρὸς-πίσω. Ποῦ νὰ προχωρήσουν. Θὰ γυρίσουν μπρὸς-πίσω.

ANNA — Μοῦ φαίνεται. Μὲ τέτοιο καιρό. [Κυττάζει ἔξω]. Νά τους! Μπαίνουν. Πῶς πηδᾶ ἡ κυρία μου στὴ βάρκα. Θαρρεῖς πῶς εἶνε ναυτάκι μὲ τὸν κοῦκο της. "Ανοιξαν τὸ πανί.

ΛΟΥΚΑΣ — Θὰ πάρουν βόλτες. "Ο καιρὸς εἶνε μπροστά. "Αδύνατο νὰ προχωρήσουν.

"Ακούονται πάλι ζητωκραυγαί, ποὺ βαθμηδὸν ἀπομακρύνονται μὲ τοὺς ἥχους τῆς μουσικῆς καὶ σφύνονται. Μικρὰ σιωπῆ.

ANNA [κυττάζει ἔξω]. — Πῶς σχίζουν τὴ θάλασσα. Εἶνε μιὰ χαρά. Δὲν ἔχει μεγάλο κῦμα,

μὰ δὲρας εἶνε δυνατός. Πῶς φουσκώνει τὸ πανί!

"Ο ἄνεμος ἀκούεται πάντα. "Αστραπὲς ἐκ διαλειμμάτων.

ΛΟΥΚΑΣ — "Εγὼ κατεβαίνω κάτω, "Αννα. Πηγαίνω στὴν προκυμαία. Σὲ λίγο θὰ ἐπιστρέψῃ καὶ ο Μάρκος. "Έχει τὸν νοῦ σου στὸ σπίτι, "Αννα [φεύγει].

[Τρέχει σὰν τρελλὴ στὸ δωμάτιο]. Θεέ μου! Μόνη μου τί νὰ κάνω; [Κρύψει τὸ πρόσωπό της]. Νὰ μὴν ίδω, Θεέ μου! Νὰ μὴν ίδω! Νὰ κλείσω τὸ παράθυρο... Θεέ μου, βάλε τὸ χέρι σου. Τί εἶνε τοῦτο τὸ κακό;

Ορμᾷ στὸ δωμάτιο ὁ Μάρκος.

ΜΑΡΚΟΣ — Τί τρέλλα! Τί δυστυχία! "Αναποδογύρισε ἡ βάρκα. Τί τρέλλα, τί δυστυχία! Τὰ κιάλια, "Αννα, τὰ κιάλια, ποῦ εἶνε τὰ κιάλια; Δὲν βλέπω τίποτε πιά. Δῶσε μου τὰ κιάλια.

ANNA — Θεέ μου! Κύριε Μάρκο. Τί εἶνε τὸ κακὸ ποὺ μᾶς ενδρήκε. Σῶστε τους, κύριε Μάρκο, φευγάτε. Τί κάθεσθε ἐδῶ; Σῶστε τους...

"Ο ἄνεμος βουτίζει δυνατότερα, ἀστραπὲς ἀπὸ καιρὸ σὲ καιρό.

ΜΑΡΚΟΣ — Τὰ κιάλια! Ποῦ εἶνε τὰ κιάλια;

Γυρεύουν κ' οἱ δύο σὰ σαστισμένοι. "Επὶ τέλους δὲ ο Μάρκος βρίσκει τὰ κιάλια ἀπάνω στὸ γραφεῖο. Τρέχει πρὸς τὴ βεράντα καὶ κυττάζει. Τὰ κέρια του τρέμουν. "Η Αννα τὸν κυττάζει στὰ μάτια ἔξαλλη.

Τίποτε! Δὲν βλέπω τίποτε. [Πετῷ τὰ κιάλια σ' ἔνα κάθισμα]. Τί τρέλλα, Θεέ μου, τί δυστυχία! Χάθηκαν! [Μένει σὰν ἀπολιθωμένος. Οἱ φωνὲς ἔξακολουθοῦν ἀπὸ τὸ δρόμο. "Η Αννα πέφτει μὲ τὰ γόνατα, ἀκουμπῶντας σὰ λιγοθυμισμένη σὲ μιὰ καρέκλα].

ANNA [μὲ λυγμοὺς δυνατά]. — "Αχ! γλυκεία μου κυρία. Κυρία μου! Γλυκεία μου κυρία... [πέφτει σὰ λιγοθυμισμένη κάτω, δὲ ο Μάρκος κρατεῖ τὸ κεφάλι του μὲ τὰ δύο του κέρια].

ΜΑΡΚΟΣ — Τί τρέλλα! Τί τρέλλα!

"Ο ἄνεμος βουτίζει, ζωηρὲς ἀστραπὲς φωτίζουν τὴν σκηνήν. "Ο ἄνεμος βουτίζει.

ΑΥΛΑΙΑ — ΤΕΛΟΣ

ΠΑΥΛΟΣ ΝΙΡΒΑΝΑΣ

ΤΟ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ

ΛΟΓΟΙ ΚΑΙ ΑΝΤΙΛΟΓΟΙ

Ai μεγάλαι ἀσκήσεις.

Τὸ πρακτορεῖον Ρέουτερ πληροφορεῖται ὅτι τὰ μεγάλα γυμνάσια τῆς Ἰταλίας ἐπέτυχαν. Τὸ αὐτὸν ἔχει νὰ παρατηρήσῃ καὶ ὁ Ἑλληνικὸς τύπος. Ἐν τούτοις ἡ ἀλήθεια δὲν εὑρίσκεται εἰς καμίαν ἀπό τὰς δύο αὐτὰς πληροφορίας. Τὰ μεγάλα γυμνάσια δὲν ἀπέτυχαν, ἀλλ’ οὐτε καὶ ἐπέτυχαν. Ἀληθῶς μεταξὺ τῆς ἀποτυχίας καὶ τῆς ἐπιτυχίας υπάρχει μία μέση κατάστασις καὶ αὐτὴ μόνη ἡμιπορεῖ νὰ χαρακτηρίσῃ τὰ μεγάλα γυμνάσια. Ἐν πρώτοις ἔχει κανεῖς νὰ παρατηρήσῃ ὅτι ἡ τὸσον διατυπωτισθεῖσα προσθυμία τῶν ἑφέδων δὲν ὑπῆρξεν γεγονός. Τέσσαρες εἰν δὲ λόγω χιλιάδες ἑφέδων ἥρινθησαν νὰ ὑπακούσουν εἰς τὴν «φωνὴν τῆς Πατρίδος». Τέσσαρες χιλιάδες ἀνυποτάκτων, σχετικῶς μὲ τὸν δικιὸν ἀριθμὸν τῶν προσκληθεῖστων ἑφέδων, είνε πολλα. Καταντᾶ εἴκοσιν ἐπὶ τοῖς ἔκατον, σχεδόν. Τὸ φαινόμενον ὀφείλεται, κατὰ γενναίαν ἀναλογίαν, εἰς τὴν μετανάστευσιν, ἡ ὅποια δὲν φαίνεται ἔχουσα διαβέσεις νὰ σταματήσῃ ἢ νὰ ἐλαττωθῇ. Ματαίως νομίζομεν ὅτι ψηφίζουν δι’ αὐτὴν σχετικῶν νόμους. Ἡ μετανάστευσις, διὰ χώρας ὃς ἡ Ἰταλία καὶ ἡ Ἐλλάς, δὲν ὑπάρχει ἐλπίς νὰ μετριασθῇ μὲ κανένα νόμον. Υπὲρ τοὺς τοπικούς, καὶ γενικῶς, ὑπὲρ τοὺς ἀνθρωπίνους νόμους ὑπάρχουν οἱ γενικοὶ νόμοι, οἱ ὑπερδιάνω τῶν ἀνθρωπίνων προσπαθεῖαν καὶ θελήσεων. Ἡ μετανάστευσις πρὸς πάντα νέον κόσμουν, ἡ ἐγκαταλεύψις τῶν γερόντων καὶ ἡ προσφυγὴ πρὸς τοὺς νέους, πρὸς τοὺς κόσμους τῆς κινήσεως καὶ τῆς ζωῆς, είναι ἔνας νόμος, ὁ ὅποιος θὰ πραγματοποιηθῇ, ἔστω καὶ ἀν δέοσιν μὲ χονδρά παλαμάρια δλοντ. τοὺς νεοέλληνας. Θὰ ἡτο ἐντελῶς τανταλικὴ πᾶσα προσπάθεια ἔναντια. Καὶ ἐάν ὑπάρχῃ φροντὶς σώφρων ἀπόκιμη, διὰ τὰ πράγματα τοῦ ἐλληνικοῦ κράτους, ὀφείλει νὰ στραφῇ εἰς τὴν χρησιμοτέρην τῶν ἐκ μέρους τῶν μεταναστῶν εἰσαγομένων χρημάτων, εἰς τὸν πολλατλασιασμόν των καὶ τὴν καλὴν ἐν γένει διαχείρισιν των.

Ισως φανή παράξενον αὐτό. Έν τούτοις είνε ἀληθῆς. Παρατηρήσατε δὲ ὅτι ἡ φύσις ἀποκαθιστᾷ παντοῦ μίαν Ισορροπίαν ἀξιοζήλευτον. Παραποτήσατε δὲ ὅτι ὁ μέγας νόμος : « ἡ φύσις ἀποστρέφεται τὸ κενόν », δὲν είνε παρὰ θεμελίωδης ἀρχὴ τῆς Ισορροπίας τὴν δοπίαν ξητεῖ διὰ παντὸς τρόπου νὰ πραγματοποιῇ. Εἰς τὴν Ἀμερικὴν ἡ δραστὶς ἐγέννησης κενά. Ή δίψα τῆς πραγματοποιήσεως μεγάλων ὑλικῶν ἔργων ἐγέννησης τὴν στέρησην βραχιόνων, τὴν ἀνάκηρην ἀναπλήρωσεως τῶν κενῶν. Οἱ μέγας γάρ οἵξατο λειτουργῶν. Οἱ γείτονες ἥρεσαντο πληρόνοντες τὸν φόρον των εἰς τὴν χώραν τῶν μεγάλων δράσεων καὶ τῶν πεντάλων κενῶν. Οταν φυσῷ ἔνας ὀνειρος, δὲν φυσῷ παρὰ μόνον διότι εἰς τὸν τόπον μας ὑπάρχει κενόν, εἴτε διότι ἐψύχθη καὶ ἐπικυνθήθη ὁ σύρρα, εἴτε διότι ὑπερβολικά ἀραιώθη. Ποιος ἡμιποδεῖ νὰ ἐμποδίσῃ τὸν ἄνεμον, ὁ δοπίος πληρώνει τὰ γεννηθέντα κενά; Θά ἦτο ἀστείον νὰ ψηφίσωμεν ἔνα νόμον κατὰ πνέοντος ἀνέμου.....

Ἡ ποώτη λοιπὸν ἀποτυχία τῶν γυμνασίων ὁφείλεται εἰς ἔνα γενικὸν ἀναπόφευκτον νόμον. Αφοῦ ζῶμεν ὀλιγάτερον ἀπό τὴν Ἀμερικήν, θὰ μᾶς λείπουν πάντοτε ἔφεδοι. Τί εἰμποροῦμεν; ν' ἀντιτάξωμεν; Νόμους;

Αλλά νόμος μὴ στριζόμενος εἰς τὴν κοινὴν διολογίαν καὶ τὴν κοινὴν ἀνάγκην δὲν είνε νόμος, ἀλλὰ τυραννία, συνθήκη ὀλιγόχως... Προχωρούμενος. Οἱ ἔφεδροι δὲν είχαν παρα νὰ ἐνθυμηθοῦν τὰς παλαιὰς ἀσκήσεις των καὶ νὰ μάθουν τὸν κειμένου τοῦ νέου δπλου, τὸν δπτοῖον — θὰ μᾶς ἐπιτρέψουν οἱ εἰδικοὶ — ἀκόμη δὲν ἐκπατάλαβαν οἱ ἔφεδροι. Τὸ πῶς ἀνεμηνήσθησαν τὰς ἀσκήσεις των, ἀπό τῆς ἀτομικῆς ἐκπαταδεύσεως (μᾶς ἔννοούσι οἱ στρατιωτικοί) μέχρι τῶν ἀσκήσεων συνόλου, αὐτὸν θὰ δέ πολὺν θλιβερόν νὰ ἔξιτο-ρηθῇ ἐν πλάτε. Εἰς τὸν ἐλληνικὸν στρατὸν δὲν ἔχει ἔννοηθῇ κυρίως ὅτι ἡ ἀτομικὴ ἐκπαταδεύσις είνε ἡ βάσις τῆς καθόλου ἐκπατεύσεως. Τὰς πρότας ημέρας — δυστυχῶς δὲ καὶ τὰς τελευταίας — κανεὶς ρυθμός, οὔτε ρυθμός βασιλικός, οὔτε ὅπλασκίας, οὔτε σχηματισμῶν, δὲν ὑπῆρχεν διοικούμενος, ἀπό τῆς πρώτης μέχρι τῆς τελευταίος κλάσεως, ὅπως ὀξεῖται εἰς ἀσκούμενον στρατεύμα. Ἐκεῖνο ποὺ παρατηρεῖ καὶ ὁ πλέον ἀσχέτος πρός τὰ στρατιωτικά είνε διότι οἱ ρυθμοὶ τῶν ἀσκήσεων εἶνε ἐντελῶς ἐπιφρόνη τῶν προσωπικοί. Κάθε διοικητής μονάδος, ἀσκεῖ τὴν ἐπιφρόνη τῶν προσωπικῶν τὸν ὄρεξεων καὶ ἀντιλήψεων ἐπὶ τῶν ὑπὸ τὸς διαταγάς του ἀνδρῶν. Ἡ Α. Υ. ὁ Διάδοχος παρετίθησεν ἐπανειλημμένως εἰς τὴν κριτικήν, ποὺ ἔκαμε, τὴν ἀτέλειαν τῆς ἀτομικῆς ἐκπατεύσεως. Ἐν ᾧ αἱ σκέψεις καὶ τὰ σχέδια — εἴτε τὸν διοικητὴν τῶν μονάδων ὑπῆρχαν ἐπιτυχή, κατὰ τὸ μᾶλλον ἡ ἡττονή ἐκτέλεσις δὲν ἀντιτεκούσῃ πρός τὴν ἐπιτυχίαν αὐτῆν. Προσέθεσεν διώρος διότι διὰ τὰς ἐλλείψεις ταύτας εὑδύνονται τὰ γλίσχρα μέσα. Ἡ τελευταία παρατήρησις ἔχει σχετικήν τινα ἀλληδειαν. Διότι μέσα, διὰ τῶν δποτῶν προάγεται ἡ ἀτομικὴ ἐκπαταδεύσις, δὲν είνε παρά οἱ ὑπαξιωματικοί, οἱ δποιοὶ ὑπάρχουν ἐν σχετικῇ ἀρθρονίᾳ. Ἐάν ἔννοη, ἡ Α. Υ., ως αἵτιον τὰς ἐλλείψεις τῆς ἐκπατεύσεως, τὴν κακὴν ποιότητα τῶν ὑπαξιωματικῶν, καὶ αἵτιαν πάλιν τούτον τὴν κακὴν ἀμοιβήν των, δὲν εὑρίσκεται ἐν τῇ ἀληθείᾳ, ἀπολύτως. Οἱ Ἑλλήνες ὑπαξιωματικοί δὲν ἀμείβονται κακῶς. Οἱ ὑπαξιωματικοί είνε δύο εἰδῶν: Οἱ ἐποφθαλμῶντες τὰς χρυσᾶς ἐπωμίδας καὶ οἱ ζηλεύοντες τὸν βαθμὸν τοῦ ἀνθυπαστιστοῦ. Καὶ οἱ δύο αὗται κλάσεις ἀμείβονται. Οἱ πρώτοι, ἀν ἀληθῶς θέλουν νὰ γίνονται ἀξιωματικοί, γίνονται. Είνε τούτο μια ἀμοιβή. Οἱ δεύτεροι, μὲ τὰ ἐπιμόσθια τῆς ἀνακατατάξεως, ἐπιτυγχάνουν ἐναν καλούνταικον μισθόν, εἰς τὸν δποῖον στέργονταν εὐχαρίστως, διότι ἀλλως θὰ ἀμφιπρότευον. Μότε ὑπάρχουν τὰ μέσα, καὶ ἐκεῖνο ποὺ δὲν ὑπάρχει είνε ἡ ὄρεξις. Ἡ ἐκ τῶν ἀνα προνόη. Πταιούν δέκα ἀνθρώπων. Πταιούν οἱ συνταγματάρχαι. Ἐάν ἔχῃ κανεὶς ἀμυδρὸν ἰδέαν τοῦ πῶς κινούνται αἱ μᾶς του πλήθυνς, θὰ μᾶς ἐννοήσῃ. Ο συνταγματάρχης είνε, ἡ ψυχὴ τοῦ συνταγματος καὶ ὁ συνταγματάρχης είνε πολὺν ἡλικιωμένος εἰς τὸν τόπον αὐτόν, δπον βασιλεύουν ἀλλά ἀστόπα μαλλιὰ καὶ τὰ μακριὰ γένεια... Είνε ἀρρώστια καθολικὴ εἰς τὴν Ἑλλάδα η βασιλεία τῶν γηρατείων. Οἱ ἀνθρώπων οἱ δποιοὶ ἀπέθαναν, περιφέρουν τὰς σκάστων καὶ προστανταὶ τῶν συνταγμάτων, τῶν κλάδων τοῦ πολιτικοῦ ὁργανισμοῦ, τοῦ κοινωνικοῦ, πασδίν τῶν ὑπηρεσιῶν καὶ τῶν λειτουργῶν. Οἱ νεαροὶ ποίαν ζωὴν ἔινανοι νὰ ἐμπνεύσουν; οἱ ἐτομοθάνατοι πῶς θὰ διοικήσουν;...

‘Η ἀτομικὴ ἐκπαίδευσις ὑπῆρξε λοιπὸν καὶ ἀρχικῶς—ὅταν οἱ ἔφεδροι ὑπηρέτουν ὡς αἰληρωτοὶ—ἀ-

θλία και ἡ ἀνάμνησις τῆς ἀκόμη χειροτέρα. Ό αντίκτυπος τῆς οὐσιώδους αὐτῆς ἐλλείψεως ὑπῆρξεν ἄμεσος εἰς τὰς γενικάς δοκήσεις. Παρατάξατε τραπουλόχωρα, φυσήσατε τὸ ἐν καὶ πίτουν ὅλα κλιμακωτά, τὸ ἐν καπτών τοὺς ὅλους. Τὸ πρῶτον τραπουλόχωρον διὰ τὴν συγκρότησιν στρατὸν εἶνε ἡ ἀτομική ἐκπαίδευσις. "Ἐπεσεν αὐτή; Τὸ πᾶν ἔκφημισθη. Ἡ βάσις ὑπῆρξε σαθρά, διότι ἡ κεφαλὴ ὑπῆρξε ἀνίκανος. Ό συνταγματάρχης δημιουργεῖ τὸν ὑπαξιωματικὸν. Οἱ ὑπαξιωματικοὶ τὸν στρατὸν. Συνταγματάρχης δὲν ὑπῆρξε, ὑπαξιωματικὸς οὐτέ, στρατὸς ἡ στρατιώτης οὐτέ. Τί ὑπῆρξε λοιπόν; ὑπῆρξε ἐκεῖνο ποὺ ὑπάρχει εἰς τὰσσαν ἐλληνικὴν ἐκδήλωσιν. Υπῆρξαν στοιχεῖα: ὑπῆρξαν ὡρισμένοι ἵκανοι ἀξιωματικοί, ωρισμένοι ἀξιωματικοί ζῶντες, οἱ δόποι οἱ ἐκινήθησαν. Τὰ λοιπά, θάνατος. Αὐτοὶ οἱ ὀλίγοι ἵκανοι ἀξιωματικοὶ ζοῦν τόσον πολύ, ὅσον διὰ νὰ ἔγελάσουν και τὰ ἔμ- πειρα μάτια και νὰ τὰ πείσουν οὗτοι ζῆ και ὁ στρατὸς.

EATPON

Θέατρον Συντάγματος: 'Ο Γυιός του' Ισκιον, δρᾶμα εἰς πράξεις τρεῖς, ὑπὸ Σπύρου Μελέτην.

Ο ήρως τοῦ ἔξοχον τούτου ἔργου, ὁ Βάγγος, ὁ ἐπιλεγόμενος γυνὸς τοῦ Ἰσκιου, δὲν εἰνέ ἀνθρώπος. Είναι Σύμβολον. Οἱ συνήθεις συγγραφεῖς, ἀντιγράφοντες ἀπὸ τὴν ζωὴν ἀνθρώπους, καλοὺς ἢ κακοὺς,

καπούς, μικρούς ἢ μεγάλους, κάμινους τύπους ἢ καρακτήρας. Οἱ ἡρῷες των εἰνεῖς αὐτοὶ ποὺ εἰνε, αὐτοὶ ποὺ φάινονται, καὶ τίποτε περισσότερον. 'Αλλ' οἱ ποιηταὶ οἱ μεγαλοφάνταστοι δημιουργοῦν Σύμβολα. Ὁλων τῶν μεγάλων ἔργων οἱ ἡρῷες μετέχουν τοῦ ποαιγματικοῦ μόνον δυσον ἀρκεῖ διὰ νὰ τοὺς αἰσθανώμεθα ὡς ἀνθρώπους, νὰ τοὺς βλέπωμεν καὶ νὰ τοὺς ἀκούωμεν. Κατὰ τὰ ἄλλα εἰνεῖς υπερφυεῖς. Μία 'Ιδέα ἐνσωκωμένη, κόσμος δόλακληρος ὑπὸ μορφὴν ἀνθρώπου. 'Ο μῆδος τῆς συλλήψεως τοῦ Βάγγου ἀπὸ τὸ μυστηριώδες φίλημα ἐνὸς 'Ισκιου, δ ὅποιος ἀγάπτησε την ἀπλούστην γυναικαν ἐνὸς ἀπλούσκων ψαφᾶ, εἰνε ποιητικᾶς ὁδαῖος, ἀλλὰ καὶ κατάλληλος διὰ νὰ ἔξηγησῃ εἰς τοὺς ἀνθρώπους, ζητοῦντας τάπτοντας καὶ ἔπινον τὸ μῆδαν δὲ τούτου.

ειρηνικά παντες νοεισθήσονται το συνάμα δια συνάματος, πάντας μεταξύ των κοινών και των ταπεινών είμπορεις εξαφνούνται γεννηθήσονται έκτακτος και μεγάλος. Παραδόσεις δύοινων υπερφυσικῶν συλλήψεων αναφέρονται εἰς δύοις τοὺς λαούς και εἰς δύοις τὰς ἐποχάς. Ο πανάρχαιος Ἡρακλῆς είνε ψύχος του Διος καὶ τῆς Ἀλκμήνης. Οἱ χθεσινοὶ Μανδομιχαλαῖοι είνε, κατά τὸν Ἑλληνικὸν λαόν, Νεραϊδόνενθητοι. Καὶ δὲ ὁ Βάγγος, δύσνατος, είνε γυιδὸς ἐνὸς Ἰσκιου. Ἀλλὰ τί είνε ὁ Ἰσκιος αὐτὸς; Πνεύμα κακοποιὸν βέβαια, κατὰ τὴν

Αντιληψιν τον λαού μας, ο Βρυκόλακας Ἰσως· διότι ὅπως μου ἔξήγησεν ό φίλος μου κ. Βλαχογιάννης, οἱ Ἰσκιοι είναι κακοί, οἱ Νεράϊδες είναι καλές. Κακὸς λοιπόν, κατά τὴν κοινὴν ἀντιληψιν, ἔπειτε νὰ γεννηθῇ καὶ ὁ Βάγγος. 'Αλλ' ὁ ποιητης ἡθέλησε νὰ αἰσθητοποιήσῃ ἐνα νέπεροχον ἀνθρωπον, ἐνα δυνατόν. Και ὁ δυνατός, 'Ισκιος ή 'Ανθρωπος, εἰς τὴν κοινὴν ἀντιληψιν και διὰ τὴν κοινὴν ἡθικήν, δὲν είμπορει νὰ μη φαινέται κακός.

'Οπωδήποτε, τὰ γενέθλια τοῦ ήποως ἔξηροιν τὸ

'Αλλ' ή Αὔγη μένει πάλιν Αὔγη. Δὲν κυττάζει τὸν Βάγγον οὔτε τώρα, ώς σωτῆρα τοῦ πατέρα της. «Ναι, τὸν ἔσωσες, σου τὸ χρωστάμε για χάρι αὐτόν... μά έγω είμαι αργοντοπούλα!» Έχει ἀκόμη ἐνα παλάτι ὁ καπετάν Λεφτέρης, και είνε ἀκόμη αὐτὸν ἡ προΐκα τῆς κόρης του και ἡ περηφάνεια της. «Ω ἀν δὲν ἦταν κι' αὐτό!... Και ο Βάγγος μιὰ νύκτα βάζει φωτιὰ και τῆς καίει τὸ παλάτι, και ἀφίνει μέσα νὰ καῆ τὸν καπετάν Λεφτέρη, και δὲν σώζει παρὰ δι, τι αξίζει, — τὴν Αὔγη.

ανεξήγητον, και αυτά καθ' εστιά ποιητικά, σκορπίους σεν εἰς τὸ σύνολον τὴν ποίησίν των. Εἰς τὸ μικρὸν ἔκεινον νῆσον, διου διοι οἱ ἄνθρωποι περιπατοῦν μὲ τὰ μέτωπα σκυφάτα, ίδον ἔνας ποὺ περιπατεῖ μὲ τὸ μέτωπον ὑψωμένον: 'Ο Βάγγος τοῦ κώδ - Μάνθον τοῦ φαρᾶ, ὁ γυνός τοῦ "Ισκιουν. Αὐτὸς νοεῖ, αἰσθάνεται πράττει διαφορετικά και ὑψηλότερα ἀπὸ τοὺς ἄλλους. Εἶναι ποιητής, ἀλλ' εἴμπορεῖ νὰ τὸν φαντάζεται

κανεὶς ὅτιδήποτε ἄλλο. Διότι, ὅπως εἴπαμεν, εἶνε τὸ Σύμβολον κάθε ἀνθρώπου σπανίου, ἔξαιρετικοῦ, μεγάλου. ποὺ γεννᾶται εἰς μίαν κοινωνίαν τόσον διαφορετικός ἀπό τοὺς ἀδελφούς του.

Καὶ ιδού ὁ Πέτρος, ὁ ἀδελφὸς τοῦ Βάγγου ὁ κοινός, ὑπὸ τὸν διποιὸν εἰμπορεῖ κανεῖς νὰ φαντασθῇ δλοὺς τοὺς κοινῶνδες ἀδελφούς. Καὶ ιδοὺ ἡ μικρὰ κοινωνία τοῦ ηησιοῦ, οἱ καπεταναῖοι, οἱ ναῦται· καὶ οἱ ψαράδες μὲ τὰς οἰκογενείας των, ἀντιπρόσωπεύοντα καὶ αὐτή τὴν κοινωνίαν, τὴν ἀνθρωπότητα ἀνθέλετε, τυφλήν, καφήν, ἀναισθητὸν καὶ σκληρὸν ἀπέναντι τῶν ἔκλεκτῶν της. Κανείς, κανεὶς δὲν ἔννοει τὸν Βάγγον, τὸν ποιητήν. Κανένα δὲν συγκυνοῦν οἱ ἥχοι τοῦ βιολιοῦ του. Τὸν φοβοῦνται, διότι εἰνεὶ δυνατός. Άλλα τὸν περιφρονοῦν, διότι τὰ λόγια του, τὰ καμώματά του, τοὺς φαίνονται τρελά. Εἰς τὰ στόματά των «διγιός τοῦ Ἰσκιού!» εἰνεὶ χρανγὴ τρόμου συγχρόνως καὶ χλεῦς, μίσους καὶ περιφρονήσεως. «Ο Βάγγος

ΣΠΥΡΟΣ ΜΕΛΑΣ

άνω στὸ ψέμα; Θέλει νὰ τὸν ἀγάπησῃ ἡ Αὐγῆ,
καὶ ἀφοῦ μάθῃ ποιὸς εἶνε ἀλλητινὰ καὶ τί ἔκαιμε γιὰ
τὸν ἀγάπη της. Κ' ἔνα βράδυ ποὺ βγαίνει τὸ φεγγάρι
καὶ ὁ ὄγερας μουγκούζεις εἰς ἀποκαΐδια τοῦ παλαιοῦ,
εστὲ ἀτέξω, ὅπου πρὸν ἡ γυναῖκα του, εὐτυχισμένη
ἀγκαλιά του, τοῦ εἰλέχη τῇ τὸ συμβολικὸ παρα-
στήν τοῦ Δράκοντα, δ. Βάγγος τῆς τὰ φανερώνει ὅλα.
ὑπὸ τῆς ἐσύντριψε τὸ καράβι, ναὶ, αὐτὸς τῆς ἔκαιψε
απέρα καὶ παλάτι. . . Ἄλλα ἡ Αὐγῆ, ταπεινὴ γυναῖκα,
εἶνε πλασμένη νὰ ἔνονται ὑπερανθρώπους. . . «Φο-
ρά! Φάντασμα! Κακοῦργε! Γινεὶ τοῦ «Ιστού»! ξε-
ωνίζει σάν τρελή. Καὶ οἱ φωνές της ξυντοῦν καὶ μα-
εύουν ἔκει ὅλο τὸ νησί.

"Ε, τώρα τά «κακουργήματα» τοῦ Βάγγου είνε
ανερά. Ο Πέτρος δ ἀδελφός του ποὺ μισεῖ τὸν
Βάγγον διό τὸν θάνατόν, δομῷ, ἐμπρὸς εἰς τοὺς ἀν-
ρωπούς, νὰ τὸν σκοτώσῃ. Τὸν τιάνουν. "Οχ!" Ο κα-
κουργὸς θὰ παραδοθῇ «τὸν ἄνθρωπο μὲ τὰ χρυσᾶ
σουμιά, που κάθεται στὸν καφενὲ καὶ λέει πῶς είνε δ
Νόμος!» Ή καρμανιόλα τὸν περιμένει. Ἀλλ δ ὁνα-
ός, δταν δὲν νικᾷ εἰς τὴν ζωήν, νικᾷ εἰς τὸν θάνα-
τον. "Ο γιώτς τοῦ! "Ισκιου δὲν είνε γραμμένο νὰ πάγ-
ητὸν ἀνθρώπου τού!» Καὶ ανεβαίνει εἰς τὸν βράχον,
αὐτὸν ἀπὸ ἕκει κρημνίζεται εἰς τὴν θάλασσαν, τὴν πλα-
ειὰ θάλασσα, που μόνη αὐτὴ μπορεῖ νὰ τὸν χωρέσῃ.

* * *

‘Η μορφοποίησις τῆς ιδέας, ἡ ἐκτέλεσις τοῦ δράματος αὐτοῦ τοῦ ἐντελῶν νέου, τοῦ βαθύτατα ἀλήθηγοῦ καὶ ἀνθρώπουν, εἶνε ἀνάλογος πρὸς τὴν ὑπέροχον ποιητικὴν ἔμπτευσιν. Τὸ σχέδιον ἔχει τὴν ἀπλότητα καὶ τὰς ἀδράς γραμμάς τῶν κλασικῶν ἔργων.

Καὶ εἰς τὰς προτέρεις ἔχουμεν ἐμπόρος μας τὴν Ἰδίαν σκηνογραφίαν, — ἡ παραλία τοῦ νησίου. ἀπὸ δὲ τὸ παλάτι τοῦ καπετάνων Δεφτέρου, ἀπὸ ἕκει τὸ σπιτάκι τοῦ Μάνθου καὶ εἰς τὸ βάθος ἡ θάλασσα, — καὶ εἰνε πάντοτε εἰς τὴν Ἰδίαν μυστικήν καὶ μοιραίαν ὥσπεν καὶ να εννοήσεις τοῦ ἡρώησαν κάθε ἀξίαν,

πού ἀνατέλλει ἔνα φεγγάρι ματωμένο ὅπως ἡ καρδιά τοῦ Βάγγου, καὶ φίχνει μάλιστα φωτεινὴν γραμμὴν εἰς τὴν συμβολικὴν θάλασσαν. ποὺ ψυχή του — μήπο τὸ ξεχνάτε! — ἔχει κάτι από τὸ ἀπέραντο μάρκος της. Αἱ πράξεις είνες θαυμασίως σχεδιασμέναι, μὲ τὴν ἀσυνείδητον σοφίαν τοῦ γνησίου δραματικοῦ, καὶ ἔχουν μίαν σύμμετρίαν καὶ μίαν ἀνταπόκρισιν μεταξύ των καταπληκτικήν. Ὁμοιάζουν μὲ τρεῖς στροφαῖς ἐνὸς ὑπερφυΐνος ποιήματος, ποὺ θᾱ ἔχαν τάς ίδιας ὁμοιοτατηλογίας μὲ τὴν ίδιαν ἑταφόδον. Αἱ ἀνταποκρινόμεναι σκηναὶ κάθε πρόξεως είνε σταθερώς ἡ μία δυνατωτέρα τῆς ἄλλης, καὶ ἡ δύναμις κορυφούσται εἰς τὴν

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΕΕΝΟΠΟΥΛΟΣ

Τὸ κατ' ἑμὲ τουλάχιστον, διὰ τοῦ "Ισημερίου", ἀπότολεν ἀποκάλυψιν, καὶ πρωτόλειον νέου ποιητοῦ, ἀπότελεν ἀποκάλυψιν, καὶ εἶνε κάτι ποὺ ἐνθυμίζει ἀπό πολὺ κοντά τὴν μεγαλο- φύναν. "Ἐργον ἀνώτερον ἀπὸ αὐτό, οὐσιαστικῶς, εἰς τὸ ἔλληνικὸν θέατρον, δὲν εἰδὼν ἀδύοιη" καὶ οὕτω φαντάζο- των καὶ αλλων εἰς τὸ λογοεῖδες.

ΤΗΝ μίαν ἡμέραν ἐρωτοῦσαν οἱ ἄνθρωποι : «Μα ποὺς εἰν’ αὐτός ;» Τὴν ἀλλην τὸν ἐδακτολοδεῖ κτοῦσαν εἰς τὸν δρόμον καὶ ἔλεγαν : «Αὐτὸς εἶνε». Καὶ ποιητῆς τοῦ «Γυνιοῦ τοῦ Ἰακού» δὲν ἔμεινε πολὺ καιρόν, σχεδὸν καθόλου ἀρραβωνιασμένος μὲ τὴν Δόξαν τὴν ἐγνώσιες καὶ τὴν ἐπανδρεύθηκε τοῖν διάν την μέραν. Καὶ οἱ ἄνθρωποι ποὺ τὸν ἐπευφημοῦσαν, ποὺ τὸν ἔττιλαν, καὶ τὸν γειονορούσαν, τὴν βραδύα.

Ἐλνε ἀλλοθές ὅτι μερικοὶ — καὶ ἐκλεκτοί, — δὲν πα-

ΥΣΙΩΓΝΩΜΙΑ!

Σπύρος Μελάς

ΤΗΝ μίαν ἡμέραν ἐδωτοῦσαν οἱ ἄνθρωποι : «Μὰ ποιὸς εἰν' αὐτός ;» Τὴν ἄλλην τὸν ἔδακτολοδει-
κτοῦσαν εἰς τὸν δρόμον καὶ ἔλεγαν : «Αὐτὸς εἶνε». Οὐ ποιητής τοῦ «Γυιοῦ τοῦ Ἰσκιου» δὲν ἔμεινε πολὺν
καιρούν, σχεδὸν καθόλου ἀρραβωνιασμένος μὲν τὴν Δό-
ξαν· τὴν ἔγγάρισε καὶ τὴν ἐπανδρεύθηκε τὴν ίδιαν ἦ-
μέραν. Καὶ οἱ ἄνθρωποι ποὺ τὸν ἐπευφημοῦσαν, ποὺ
τὸν ἑζήλευαν καὶ τὸν χειροχοτοῦσαν, τὴν βραδύν-

ΣΠΥΡΟΣ ΜΕΛΑΣ

τοῦ ἔξαφνικοῦ αὐτοῦ γάμου του, δὲν ἔνοιωθαν ὅτι εἰχαν ἐμπρός τους ἔνα ἀνθρώπον, ποὺ ἔστερηθή τὰς μεγαλυτέρας γήινυστητας τοῦ ἔφωτος αὐτού. Μόνος ὁ Μελᾶς τὸ βράδυ ἐκεῖνο ἦτο μελαγχολικός, βαδύτατα μελαγχολικός. Και είχε δίκαιον.

"Εχώ την ευτυχίαν νά είμαι άπό τους πρώτους που
άνεκάλυψα τα κρυφά ἐρωτικά βλέμματα τῆς Δόξας
πρὸς τὴν νέον αὐτὸν. Ἐνα προὶ ποὺ ἐδιάβαζα τὴν
“Ἀκρόπολιν”, τὸ μάτια μου ἐπεσαν σ' ἔνα κομάτι τῆς
πρώτης σελιδοῦ, ποὺ ἔφερε μίαν δάσκην ὑπογραφήν.
Καὶ τὸ ἐδιάβασα διότι δὲν είχα ἄλλο καλύτερον νά
κάμω. Ἡτο μιὰ ζωγραφιὰ ἀπό τὸν δρόμον νομίζω,
ὅπου ἐπέθυνε ἔνα γατάκι, μέσα σ' ἔνα μικρὸ τέλμα
ποὺ ἤλεγ ς σχηματίσεις ή βροχή. Καὶ ὅπως ὁ ἥρως τοῦ
Δάντη, δὲν ἐπερχόρθησα κ' ἐγώ πλέον παρακάτω. Ὁ-
λην τὴν ἡμέραν ἔκεινην ἐπέθυνε μέσα μου ἔνα γατάκι
καὶ ἀνεστάνετο ἔνας ποιητής.

"Επειτα μοῦ τὸν ἐσύνστησαν μίαν ὑμέραν εἰς τὸν δρόμον: «Ο. κ. Μελᾶς» · «Ἐσεῖς ποὺ γράφετε αὐτά τὰ μικρὰ πραματάκια στὴν «Ακρόπολιν»; » Ο ἔντονος ἀνθρωπάκος ποὺ μοῦ παρουσίαζεν. Ἐνας ἀνθρωπάκος μὲ πλατύ μετώπον, — αὐτὸν πρωτεῖδα—μ' — ἔνα μαρα- μένο πρόσωπον, μὲ δύο μάτια ἀορίστουν ἐκφράσεως, δῆπος ὅλα τὰ μάτια τὰ ἐστραμμένα πρὸς τὸν μέσον κό-

νομιμούς οποιούς είναι η σημασία του αλώπηκα και της περιπέτειας της έχαγμας της μουστάκι του, σαν νάνο το έξερος ζωνες, έβγαλε τότε καπέλο του (δηλι γάλα νάνο με χωρετήση) έψαξε τά μαλλιά του, ώστε νάναζητούσε κάτι τι μέσα τους, έξανθάβαλε τότε καπέλο του, έρρουσθούντισε, με άγριους κυτταρίτες και μούν είπε: «Μάλιστα». Τού έσφρεξε τότε χέρι με θωμασμόν. «Υστερό» από δένα μηνά, μέσα είς ένοια cabinet particulier μιᾶς μπιραρίας, όπου έτρωγαμεν γαρίδες έμιλουσάμεν διά τότε έρωτα κ' έπιναμεν μπύσαν, εἰς μίαν στιγμήν διωχθέως· ο ανθρώπος αὐτὸς έσπαρθε άπο τὴν θέσιν του συγκινημένος και μ' έφιλησε. Κ' έφιλησθήκαμεν. «Αν ο Μελᾶς ήτο γυναίκα, δὲν θάξεις τότε κόπον νά μηνομουενθῇ τό πρόγαμα ίδιαιτέρως. Αλλά τὰ φυλιά τῶν ἀνδρῶν κάτι σφραγίζουν. Άπο τὴν στιγμήν ἐκείνην ἡ γνωριμία μας ἐπέταξεν ἀμέσως πολλὰ χρόνια ὅπιστον. Καὶ τώρα που κάνωμεν τόσον συχνά τὴν νύκτα ἡμέραν μὲν τὸν νεόν ποιητήν—έχω μίαν έξαιρετικὴν ὑπόληψιν κ' ἐμπιστούσηνην πρόσως τούς ἀνθρώπους που ζοῦν τὴν νύκτα—μού

φαίνεται ἀπίστευτον ὅτι πρὸ δὲ λύγων μηνῶν ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς μοῦ ἦτον ἄγνωστος.

* * *

Τί παράξενον καὶ τί μυστικὸν φαινόμενον ἀλήθεια
τὸ ἄνθισμα τῶν ψυχῶν. Ἀπάνω εἰς μίαν κέρδους γῆν,
ἀπὸ ἓνα ἀφανὲς φυτόν, ἀπὸ μίαν κοινὴν πρασινάδαν
ξεφυτώσωντες ἔσχαντα ἐναὶ λουλούδιν. Κ' ἔχει ἀπάνω του
ὅλα τὰ χρῶματα καὶ σκορπῷ γύνω τους ὅλας τὰς εὐθύ-
δίας καὶ κυττάζει κατάματα τὸν ἥλιον καὶ τ' ἀστρα. Ἀπὸ
ποὺν ἐμβέησεν ὅλα αὐτὰ τὰ πλούτη τῶν χυμῶν
καὶ μὲ ποίαν δύναμιν τοὺς ἔκαμε χρῶμα, φῶς, πνεῦ-
μα; Κανεὶς δὲν ἡγεύοι τί γίνεται μὲ τὰς ἔξαιρνικὰς
αὐτὰς ἀνθήσεις. Ὁ Μελάς εἶν' ἐναὶ ἀπὸ τὰ φαινόμενα
αὐτὰ. Παιδὶ ἐνὸς πταισιατόδικου, γέννησέν τον εἰς ἐνα
σημεῖον τῆς περιττλανήσεως ἐνὸς δημοσίου μικροῦ ἀλ-
λήλου, ἀναθρεμμένος μέσα εἰς τὸν Πειραιᾶ, μεγαλούμε-
νον μέσα εἰς μίαν ἀτμοσφαίραν μεφιτικήν, γνωρισμέ-

νον ἀπὸ τὰ μικρά του χρόνια μὲ δῆλας τὰς τατεινώσεις τῶν στερήσεων, ἀποκλεισμένον ἀπὸ κάθε συνθηματικὴν λαλήψιν καὶ ἔξαστην τῆς γύρω ζωῆς, κερδίζον τὸ φωμὶ του ἔνα χρόνον μέσα εἰς ἔνα μαγαζάκι ὅπου ἐποκλοῦσαν ἔτοιμα ροῦχα διὰ τοὺς ἐργάτας, στερημένον ἀπ’ ὄλα τὰ μέσα τῆς ἐπικοινωνίας πρὸς τὸ πνεῦμα, τὴν τέχνην, τὴν ζωήν, πλάττει μέσα του ἔνα διόλκηρον ἀτομικὸν πολιτισμὸν καὶ τὸν ἐκδηλώνει ὡς διδάσκαλος, εἰς ψυχομόν, εἰκόνας, πλαστικότητας, ίδεας. Ποῖος ὑπῆρχεν διδάσκαλός του, δ δῦνηγός του, τὸ ἀστρον του ποὺ τοῦ ἔδειξε τὸν δρόμον; Κανένας. Τὸν βάζουν νά γράψῃ ἔνα κοινὸν ἀνάγνωσμα ἀπὸ τὴν ζωὴν τῶν ἐργατικῶν τάξεων τοῦ Πειραιώς. Καὶ γράψει τοὺς «Μάνθους Ανθρώπους». Καὶ μέσα εἰς τὰς σελίδας του αἰσθάνεσθε νά ρέη βασιλικὸν αἷμα. Καὶ ἐφωτάτε τὸν ἕαυτόν σος; Εἶν, ἔνας ἀναγνωσματογράφος ἐδῶ δὴ ἔνας συγγραφεὺς τῆς πρώτης γραμμῆς; Στέλνει εἰς τὴν «Ακρόπολιν» μαζὶ μὲ τὰς ειδήσεις ἐνὸς ερειπώσικου μικρὲς ζωγραφίες τοῦ δρόμου καὶ τῆς κακθημερινῆς ζωῆς. Καὶ τοίβετε τὰ μάτια σας μπροστά εἰς τὴν ἐμφάνισιν ἐνὸς ποιητοῦ. Κ’ ἔπειτα μίαν ἥμεραν δο μικρός φεπόρτερ, μὲ τὰ εἰκονοτρία του χρόνια, γράφει ἔνα δρᾶμα καὶ τὸ δρᾶμα αὐτὸν δύνομά-
ζεται «Ο Γυιώς τοῦ Ισκιού», διὰ νά σας ἔξαφνιση καὶ μ’ αὐτὸν τὸν τίτλον του. Τὸ δρᾶμα αὐτὸν παίζεται

είς ἔνα ἀπὸ τὰ πρῶτα θέατρα τῶν Ἀθηνῶν καὶ οἱ μάνδυοι, ποὺ δὲν ἐπαγγέλλονται τὸν κριτικόν, δὲν ἔχεινδουν ἄν πρέτη νά σταυροκοπήθουν ἢ νά χειροφροτήσουν. Καὶ ὁ Μελᾶς εἰς μίαν βραδυάν κατακτᾷ πλέον δυσαπόκτητον ἔταιρον τοῦ κόσμου, τὴν Δόξαν, καὶ κοιμᾶται μαζί της τὸ ἴδιο βράδυ. Αὐτὰ
ἔινε τὰ περίεργα πράγματα.

Όταν δὲ Μελᾶς μοῦ ἐπωτοδιάβασε τὸν «Γυιὸν τοῦ Ἰσκιου» μέσα εἰς τὸ ἔλευσιν πάλκῳ ἐνός θεάσθησαν τοῦ Πειραιῶς, ἐπῆρα τοὺς δρόμους καὶ ἔγυρενα ἀνθρώπους διὰ νὰ τοὺς εἰπὼν τὴν μεγάλην εἰδῆσιν ὅτι ἐγράπτε χάρακε ἔνα ἑλληνικὸν ἀριστονόργημα. Ἐκτοτε δὲν ἀλλαξάκη ἰδεῖν. Ἀρχότερα ἡ ἐντύπωσις ὥλων τῶν ἀνθρώπων ποὺ ἐννοοῦν ἀπὸ ποίησιν καὶ ἀπὸ τέχνην μὲν ἐδικαίωσε. Τί εἰνε τώρα αὐτὸς δὲν «Γυιὸς τοῦ Ἰσκιου» δὲν εἰμπορῷ νὰ τὸ εἰπὼν μέσα εἰς ἔνα πορτραΐτο τοῦ συγγραφέως του. Ωρισμένως διμως εἶνε κατει τι περισσότερον καὶ μαρφορετικὸν ἀπὸ ὅτι ἐννόησαν οἱ πειρισσότεροι κριτικοὶ τὸ τόπου. Τὴν ἐπαώριον τῆς παστοσάσεως, μέσα εἰς μίαν γενικήν κατάπληξιν, οἱ κριτικοὶ αὐτοὶ ἐφρόντισαν νὰ εὔρουν καὶ νάπαριθμήσουν ἂλλα ἐλαττώματά του. Ἐγώ ἀκόμη δὲν ἔλαβα τὴν φροντίδα αὐτῆν. Διὰ τὸ ἔργα ποὺ μοῦ δίδουν μίαν ἴσχυράν την συγκάνθησιν, ἀναβάλλω πάντα τὴν γελοιάν αὐτῆν φροντίδα καὶ δὲν μετενόησα ποτέ μου. Ἀλλὰ οἱ κριτικοὶ τῶν Ἀθηνῶν (εἰς τὰς Ἀθήνας δῆλος ὁ κόσμος

κρίνει ἀπὸ ἔνα παράδοξον εἰδος συνοβισμοῦ καὶ μίαν παρεξήγησην τῆς στάσεως τοῦ θεατοῦ ἐμπτός εἰς τὰ ἔργα τῆς τέχνης) δὲν ἐννοοῦν νὰ γελασθούν ἀπὸ κανένα. Αὐτοὶ δὲν ἐγελάσθηκαν ἀπὸ τὴν Δόξαν τοῦ Γύζη. Θά τους γελάσῃ τώρα ἔνας Μελᾶς; Ἀλλά αὐτά είνει ἀστεῖα πράγματα καὶ μοῦν ἐνθυμίζουν ἔνα μακαρίτην θεῖον μου. Ὁ δόποιος ἡτο γεννημένος διὰ κριτικὸς καὶ παραστατήσας ἀπὸ τῶν προορισμῶν του περιωρίζετο νὰ κρίνῃ τὰ φαγητά ὅλων τῶν μαγειόδων τοῦ κοσμου, εὑρίσκων πάντοτε περισσότερον ἢ ολιγάτερον τὸ ἀλάτι. Και ἐπειδὴ κανένας μάγειρος δὲν εὐρέθη νὰ ἐπιτύχῃ τὸ ίδιαν κὸν ὄφιον τοῦ ἀλατίσματος, ὁ κριτικὸς ἀπὸ τὴν ἀπελτισμάτων του μετέβη εἰς τὸ γεῦμα τοῦ Ἀμπλέτου, εἰς τὸ γεῦμα δηλαδὴ ὃπου δὲν τρώγουν ἀλλὰ τρώγονται. Ο Μελᾶς εἰμπτοεῖ νὰ εὔηρῃ τὸν τρόπον νὰ παρηγορηθῇ, δοσον δι' αὐτό.

* * .

Φωνή ἡρούσθη τὴν ἐπαύριον τῆς παρουσίασεως τοῦ «Γυιοῦ τοῦ Ἰσκιου». Καὶ τὴν φωνὴν αὐτῆν τὴν ἔσανακούω τώρα : «Προσέξετε μή χαλάσετε ἐπὶ τέλους τὸν νέον μὲ τοὺς ὑπερβολικούς σας ἐπαίνους». Ὑπάρχουν ἀκόμη ἄνθρωποι οἱ δύοι πιστεύοντες εἰς περιεργα πρόγυματα, διότι τοὺς τὰ εἴτε κάποτε ἡ μάμμη τῶν «πούν ἦτο γραῖα πολλῶν καυκάλων». Ἐγὼ πιστεύω περισσότερον εἰς τὴν βασκανίαν παρὰ εἰς τὰς ἐπιδράσεις τοῦ εἰδούς ἀντοῦ. Καὶ μοῦ φαίνεται τόσον ἀστειόν ὅτι ἔνας καλὸς ποιητὴς ἡ ἔνας καλὸς ὕγραφος εἰμιτορεῖ νὰ γίνη χειρότερος ἀπὸ ἔναν ἐπαινον, δοσον καὶ δι τὸ ἔνας μέτριος ἡ κακὸς εἰμιτορεῖ νὰ καλυτερεύῃ ἐὰν τοῦ φάλλουν κάθε πρωὶ τὸν ἔξανθαλμον ὅλοι οἱ κριτικοὶ τοῦ κόσμου. Ἐάν ὑπῆρχε πιθανότης ὅτι παρόμοια πρόγυματα εἰμιτορεῦν νὰ συμβοῦν, δολοὶ οἱ παλαιοὶ συνάδελφοι τοῦ Μελᾶ θὰ τὸν ἔθυμιαζαν ἀπὸ τὸ προὶ ἔως τὸ βράδυ. Πρᾶγμα ποὺ δεν τὸ ἀντελήφθητα. Ἐὰν τώρα τὸ ἀρδθον μου ὥντο ὁμοιάζῃ ὀλόκληρον μὲ ἔγκωμιον, ἀς μὴ μοῦ καταλογίσῃ κανεὶς κακοβούσιαν. Εἴπα ὅτι δὲν πιστεύω εἰς τὴν δηλητηριώδη δύναμιν τοῦ ἐπαίνου. Καὶ κάμων ἀνέπαισχύντως χρήσιν τοῦ ἐνθουσιασμοῦ μου. Κύριοι συνάδελφοι, κάπιοις περονᾶ μπροστά μας : «Παρουσιάστε ὅμοι !...»

ΙΑΥΛΟΣ ΝΙΡΒΑΝΑΣ

ραμμάτων πενθεὶ βαθειὰ διὰ τὸν καλλιτέχνην ἐπι-
τῆμον.

“Η ἐπιστημονικὴ ζωὴ τοῦ Φουρτβαίγκλερ είνε γε-
άτη ἀπὸ φωτεινούς σταθμούς, οἱ δόποιοι φωτίζουν
ἡν̄ ἀρχαιολογίαν. Μαζὶ μὲ τὸν ἐπιστήμονα εἰργάζετο
καὶ μόνον τότε ὁ ἀρχαιολόγος ἡμπο-
τεῖ νὰ ἔχῃ τὸν τίτλον αὐτὸν ἑπαξίως. Η ἔντρα ἐπιστη-
μονικὴ ἔξετασις δὲν ἀρκεῖ πάντοτε νὰ ἔχηγήσῃ ἔνα
ἥγητμα: χρειάζεται καὶ κατὶ ἄλλο, τὸ καλλιτεχνικὸν
ἴδιον θῆμα τὸ δόποιον ἐστόλιζε τὸν Φουρτβαίγκλερ. Πρὸ
ύπο τὸν ἀκόμη μία του μικρὰ μελέτη περὶ τῶν πω-
μίνων γλυπτῶν τῆς Ἀρκοπόλεως είλετε τὴν τελευταῖ-
λειν ἐπὶ ζητημάτων τὰ δόποια ἀπησχόλησαν ἐπὶ πολὺ^{τό}
λιλους τοὺς ἀρχαιολόγους. Περὶ τῆς μελέτης αὐτῆς ἔ-
ραψεν ἐν ἔκτασε εἰς τὰ Παναθήναια — τευχὸς 125 —
οἱ ἀγαπητοὶ συνεργάτες μας κ. Γ. Σωτηριάδης.

Ο Φουρτιβατικολεό ἀγάπατούσε τὴν Ἑλλάδα ὡς ἄλλην τατοιίδα του. Τόσον ὥστε ἥμελε ἐδῶ ν' ἀποθάνῃ καὶ ἐδῶ νὰ ταφῇ. Τὸ χόμα τῆς Ἑλλάδος, ἐδέχθη φιλόξενον τὸ σῶμα τοῦ θετοῦ τέκνου τῆς:

ΟΛΙΓΟΣΤΙΧΑ

πό τοῦ προσεκοῦς τεύχους ἀρχίζομεν τὴν δημο-
σιον τοῦ ἔξδουν ἔργον τοῦ κ. Σπύρου Μελά «Ο
τοῦ "Ισκιου". Ο «Γυναῖκας τοῦ "Ισκιου" θὰ ἐκ-
ῆ και εἰς ιδιαίτερον τεύχος.

δρύεται εἰς τὰς Ἀθήνας Ἰταλικὴ ἀρχαιολογικὴ σχολή.

νένεται σκέψις τροποποίησεως τῆς στολῆς τῶν ἀ-
ματικῶν τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ σύμφωνα μὲ τὴν
ἡγέτην τῶν ὄπλιτῶν. Τὴν ἀνάγκην αὐτῆν κατέδιξεν
τελευταῖα γυμνάσια, ὅπου ἡ στολὴ τῶν ἀξιωματι-
ῆτο πολὺ καταφανής.

πο τὸν ἔρδον ὅπου θά κτισθῇ ἡ Νέα Ἀγχίαλος, ὁ
ἔρδος τῶν ἀρχαιοτήτων κ. Ἀρβανιτόπουλος ἐξῆρεσε
τετράγωνα τὰ ὅποια θ' ἀνασκαφοῦν. Εἰς τὸ μέ-
αντὸ ὑπῆρχεν ἡ ἀρχαία Πύρασος.

ΠΡΑΜΜΑΤΑ ΤΕΧΝΗ ΕΠΙΣΗΤΜΗ

Ο κ. Σπύρος Μελάς, ό νέος συνεργάτης μας, ό δι-
ποιος παρουσιάσθη εἰς τὸ τελευταῖον τεῦχος τῶν
«Παναθηναίων» μὲ τὰ ὡραῖα του Τραγούδια τοῦ Ἀρ-
θρώπου, ἔδωκε συγχρόνως ἔνα δυνατὸν τίνιγμα εἰς
τὸν φιλολογικὸν μας κόσμον, μὲ τὸν Γινών τοῦ Ἰοκείου.
Νέος ἀρχετά μπαίνει εἰς τὸ ἐλληνικὸν θέατρον
μὲ ἔνα πολὺ ἐπιβλητικὸν ἔχον. "Εχει τὴν ἐμορ-
φὰ ἀρχαίου δράματος μὲ τὴν ἀπλότητα τῶν γραμ-
μῶν, ἀπλότητα δράσεως καὶ ἀπλότητα σκηνικῆν, καὶ
είναι κτισμένον ἐπάνω σὲ κολόνες ὑσάλευτες, τοῦ
ὅρασίου.

Τὰ «Παναθήναια» δίδουν μὲ καράν τὸ χέρι εἰς τὸν νέον συνεργάτην των.

Α ΠΕΘΑΝΕ 54 ἐτῶν εἰς τὰς Ἀθήνας, εἰς τὸ νοσοκομεῖον Εὐαγγελισμός, ὁ Ἄδολφος Φουρτβαΐγκλερ, καθηγητὴς τῆς ἀρχαιολογίας εἰς τὸ Μόναχον, μία ἀπὸ τὰς ἑπτάμυνικάς δόξας τῆς Γερμανίας. Οὐαὶ σοφὸς Γερμανὸς εἴλεις κατέληπτος τελευταῖς εἰς τὴν Ἑλλάδα διὰ νὰ ἔξακολουθήσῃ τὰς ἐν Αἰγαίῳ ἀνασκαφάς. Ἡτο ἀκόμη ἐν ἀνάρρωσει ἀναχωρῶν ἀπὸ τὸ Μόναχον, καὶ ἡ μὴ ἐπαρκής προσοσκή ἔφερεν ὑποτροπὴν τῆς νόσου του, καὶ τέλος τὸν θάνατον. Οὐ κόσμος τῶν

μέτα αντιστροφών της

Τὸ Ἰδανικό, σκηνικὴ φαντασμαγορία ὑπὸ Θεμ. I.
Μουσική τοῦ Ἀθηναῖος τῷ 1

Πρωτόγονος Ἀνοικα ύπὸ Μιλτ. Οἰκονομάκη. — Ἡ-
βιθρενία, καταπονία, παράνοια. — Ἐν Ἀθήναις, τύ-
πος Π. Α. Σακελλαρίου. 1907.

Délos et la transgression actuelle des mers par Ph. Négris. Athènes, imprimerie P. D. Sakellarios 1907.

Alfred de Musset ancedotique par Alphonse Séché. Paris E. Sansot & C° fr. 1.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Μ. Α. ΑΝΔΡΕΑΔΗ
Αἱ συνταγματικαὶ δαπάναι σ. 148, 203.

ΠΕΤΡΟΥ ΑΞΙΩΤΙΔΗ
Τὸ φρακικὸν ἔγημα, σ. 225.

ΝΙΚΟΥ Α. ΒΕΗ
Νέα παραλλαγὴ τοῦ τραγουδιοῦ τοῦ Πλιάσκα, σ. 19.
Τὰ βιβλία, σ. 90.
Ἐκθεσις ἵστοριοδικιῶν καὶ παλαιογρ. ἐρευνῶν ἐν Ζα-
κύνθῳ, σ. 158.

CAMILLE BELLAIGUE
Μπετόβεν, σ. 167.

Ἀριστοτέλης, σ. 264.

ΣΙΙ ΔΕ BIAZH
Νίκη τοῦ Μοροζίνη ἐν Ἑλλάδι τῷ 1686, σ. 51.

Ο Πολιοῦχος Ζακύνθου, σ. 243.

ΒΟΡΕΙΟΥ
Σκανδινανικὰ Γράμματα, σ. 269.

Φυσιογνωμία Φιλελλήκον — Ἐρβερ Κρῆγερ — σ. 288.
Γεώργιος Γρήγορε, σ. 312.

ΔΗΜ. Ν. ΒΟΥΤΥΡΑ
Ἄπο τὴν παλῆα ζωή, σ. 135.

JAROSLAV VRCHLICKY
Τὸ ρόδον, σ. 118.

ΙΩ. Α. ΓΚΙΚΑ
Ο Τρυγονοφάνης, σ. 276.

ΜΙΧΑΗΛ ΓΟΥΔΑ
Τὰ βιβλία, σ. 123.

ΚΩΝΣ. Σ. ΓΟΥΝΑΡΗ
Χαρακτηρισμὸς τῶν ἔνων ὑπὸ τοῦ ἑλλ. λαοῦ, σ. 54, 84.
Δημοτικὰ Τραγούδια Μήλου, σ. 188.

HENRI GRÉGOIRE
Τὰ βιβλία, σ. 60.

W. DEONNA
Ο ἴδιωτικὸς βίος τῶν ἀρχαίων Ἀγάλιων, σ. 112.

ΠΕΤΡΟΥ ΖΗΤΟΥΝΙΑΤΗ
Ἀνατὸλ Φρένης, σ. 62.
Ἄπο τὴν Λήκυθον, σ. 104.

Τὰ βιβλία, σ. 125.

ΘΕΟΚΡΙΤΟΥ Μετάφρ. ΑΛΕΞ. Δ. ΦΩΤΙΑΔΗ
Δάφνις καὶ Κόρη, σ. 50.

ΙΩΝΟΣ
Ἐπιστολαὶ ἐκ Παρισίων, σ. 125.

I. Γ. ΘΕΟΔΩΡΟΠΟΥΛΟΥ
Ο ἥλιοθρότος, σ. 310.

K. Π. ΚΑΒΑΦΗ
Ἡ συνοδεία τοῦ Διονύσου, σ. 19.

N. KAZAZΗ
Μακεδονία, σ. 129.

ΑΓΓΕΛΟΥ ΚΟΣΜΗ
Θαλασσινός, σ. 86.

ΣΩΚΡ. Β. ΚΟΥΓΕΑ
Φρειδερίκος Μπλάς, σ. 63.
Ὀ δακτύλιος τοῦ ἀρραβώνος μιᾶς Κομητῆς, σ. 73.

Δ. ΛΑΥΡΑΓΚΑ
Σπῦρος Σαμάρας, σ. 61.
Ἄτρα φὸν Λότινερ, σ. 27.
Πρώτη ἐκθεσίς ἡλ. καλλιτεχνικῆς ἑταιρείας, σ. 79.

Μ. ΜΑΛΑΚΑΣΗ
Βαρυθυμίες, σ. 233.
ΑΛΕΞ. ΜΑΥΡΟΥΔΗ
Μικρὰ Τραγούδια, σ. 147.

ΣΠΥΡΟΥ ΜΕΛΑ
Τραγούδια τοῦ ἀνθρώπου, σ. 275.
Ἄροις καὶ ἀντίλογοι, σ. 329.

ΣΙΜΟΥ ΜΕΝΑΡΔΟΥ
Ἐπιγραφαὶ φοδίων ἀμφορέων, σ. 83.

LOUIS MENARD
Ο θρῦλος τοῦ ἄγιου Παΐσιον, σ. 257.

Σ. ΜΗΛΙΑΡΑΚΗ
Κάρολος Διναῖος, σ. 200.

ΚΙΜΩΝΟΣ ΜΙΧΑΗΑΙΔΗ
Παῦλος Μαθιόποντος, σ. 27.

MONTGOMERY Μετ. ΣΠΗΛΙΟΥ ΠΑΣΑΓΙΑΝΗ
Σκέψεις, σ. 190.

A. ΜΩΡΑΪΤΙΔΗ
Κουκίτσα, σ. 7.

ΚΑΡΜΑΣ ΝΙΡΒΑΝΗ
Δύο δάκρυα, σ. 111.

ΠΑΥΛΟΥ ΝΙΡΒΑΝΑ
Ἄροις καὶ ἀντίλογοι, σ. 25, 57, 89, 123, 169, 221,
267, 299.

Πτοις Τσιούνη, σ. 25.
Τὰ Βιβλία, σ. 58, 89, 222, 299.

Κωνσταντῖνος Βαλωνάκης, σ. 194.
Ο ἀρχιτέκτων Μάρθας, σ. 284, 290, 314.

Αἱ γυναικεῖς τοῦ θεάτρου—Μαρίκα Κοτοπούλη—σ. 285.
Σπῦρος Μελᾶς, σ. 331.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΥ
Τὰ βιβλία, σ. 59.

Ἐλπίς Καλογεροπόλον, σ. 92.
Θέατρον, σ. 171, 222, 267, 390, 330.

Παῦλος Νιεβάρας, σ. 250.

ΟΣΚΑΡ ΟΥΑΪΔ
Ο Χριστός, σ. 3.
Σαλώμη, σ. 33.

ΚΩΣΤΗ ΠΑΛΑΜΑ

Τὰ βιβλία, σ. 169.

ΠΕΡΑΣΤΙΚΟΥ

Ἐλληνικαὶ πόλεις — Πάτραι, σ. 21.

Ι. ΠΟΛΕΜΗ

Νέα ποιήματα, σ. 133.

ΠΕΡΙΚΛΗΣ ΠΡΩΤΟΚΑΡΑΒΟΥ

Νορβηγικὸν ὄντειον, σ. 153.

Δ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΔΗ

Φωνὴ Κυριον, σ. 255.

SHELLEY Μετάφ. Κ. ΠΡΙΝΑΡΗ

Προμηθεὺς λυόμενος, σ. 309.

ΜΑΡΙΝΟΥ ΣΙΓΟΥΡΟΥ

Ο Σολωμὸς ἐν Κερκύρᾳ, σ. 140, 207.

Ἡ ἐκανονιστηρίδις ἐνὸς ἥρωος, σ. 191.

Ν. ΣΚΩΤΙΔΗ

Ἡ Λιαπονριά, σ. 65.

Οἱ Μπεκτασίδης Ἀιβανοὶ καὶ δ Μπαμπά Ἀλῆς, σ. 273.

Δ. ΣΟΛΩΜΟΥ Μετάφ. ΣΤ. ΜΑΡΤΖΩΚΗ

Στὸν ὄγιον Διονύσιον, σ. 249.

ΕΙΚΟΝΕΣ

Σμοῦτολεξ: Σαλώμη, σ. 33.

Θαλείας Φλωρᾶ: Προσωπογραφία Δδος Γύζη, σ. 259.

Ἀποψίς Κωνσταντινουπόλεως, σ. 273.

ΓΕΛΟΙΟΓΡΑΦΙΑΙ

Θέμου Ἀννίνου:

Θέμις, σ. 56.

Πρόδενος ἐν Ὁδησσῷ, σ. 88.

Μὲ τὸν καπνὸν τοῦ, σ. 122.

Ἐκτὸς τοῦ προγράμματος τῆς «Χιμάίρας», σ. 220.

Δαιμὰ δίστιχα, σ. 266.

Ο Ἄρης, σ. 298.

Ἀπὸ τὸν φευτοπόλεμον, σ. 308.

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΑΙ

Ρόδιοι ἀμφορεῖς ἐν Πάφῳ, σ. 83.

Εἰκόνες τῆς Δήλου, σ. 113.

ΠΡΟΣΩΠΟΓΡΑΦΙΑΙ

Πτοις Τσιούνη, σ. 26.

Δίνα φὸν Λότινερ, σ. 28.

Οσκαρ Ονάϊλ, σ. 49.

Σπῦρος Σαμάρας, σ. 61.

Ι. Δαμβέργης, σ. 91.

Ο Σολωμὸς τενδός, σ. 143.

Ἡ ἀντοχάτειρα Ἐλισάβετ, σ. 178.

ΜΑΝΟΛΗ ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΙΔΗ
Thesaurus Linguae latinae, σ. 163.

Γ. Β. ΤΣΟΚΟΠΟΥΛΟΥ

I. M. Δαμβέργης, σ. 91.

Κέρκυρα, σ. 97.

Ἡ Θεοδώρα τοῦ Σαρδοῦ καὶ ἡ Θεοδώρα τῆς ιστορίας,
σ. 305.

Γ. Ν. ΦΙΛΑΡΕΤΟΥ

Ἐλλ. ναυτικὰ κατὰ τὰς παραμονὰς τῆς ἐπαναστάσεως,
σ. 217.

ΧΑΪΝΕ Μετάφρ. ΠΑΥΛΟΥ ΓΝΕΥΤΟΥ

Ἀπόλλωνας, σ. 189.

Χ. ΧΡΗΣΤΟΒΑΣΙΔΗ

Ο Γαλῆς, σ. 70.

Ἐξ ἀφορμῆς ἐνὸς βιβλίου, σ. 106.

Κ. ΧΡΗΣΤΟΜΑΝΟΥ

Ορφικὰ Τραγούδια, σ. 68.

Τὸ βιβλίο τῆς αὐτοκρατείρας Ἐλισάβετ, σ. 179.

Γεράρδος Χάονπτμαν, σ. 62. *

Αἱ ἀνασκαφαὶ τῆς Γερμ. Σχολῆς ἐν τῇ Ὄμηρικῇ Πύλῃ,
σ. 121.

ΓΡΑΜΜΑΤΑ, ΤΕΧΝΗ, ΕΠΙΣΤΗΜΗ

Σελὶς 28, 64, 92, 127, 173, 223, 270, 301, 333.

Ο Βολανάκης νέος, σ. 195.
Ο Βολανάκης είς τὸ ἀτελέ του, σ. 200.
Κάρολος Λινναῖος, σ. 201.
Μαρίνα Κοτοπούλη—Μίνα, σ. 241.
Παῦλος Νικβάρας, σ. 250.
Ἡ πριγκήπισα Μαρίλα Βοναπάρτη, σ. 256.
Μαρίνα Κοτοπούλη, σ. 286.
Ἐρβερτ Κρῆγερ, σ. 289.
Γεώργιος Γρήγορης, σ. 312.
Σπύρος Μελᾶς σ. 332.

ΠΟΙΚΙΛΑΙ

Ο βασιλεὺς τῆς Ιταλίας ἐν Ἀθήναις, σ. 9.

Οἱ βασιλεῖς τῆς Ἰταλίας καὶ τῆς Ἑλλάδος ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως, σ. 17.
Ἄποφις τῶν Πατρῶν, σ. 23.
Ἡ Δίς Θύρα Ἐμίλιαν ὡς Σαλῶμη, σ. 41.
Σαλαμίς, σ. 72.
Ο δακτύλιος τοῦ ἀρραβῶνος μᾶς Κομητῆς, σ. 73.
Τὸ μημεῖον τοῦ Ἐννάροδον ἐν Γενεύῃ, σ. 94.
Ἀχέλειον Κερκύρας, σ. 103.
Ἄπο τὴν Ἐκθεσιν τοῦ Βορδώ σ. 138, 162, 191.
Ἡ ἐν Κερκύρᾳ οἰκία ὅπου ἀπέθανεν δ Σολωμός, σ. 141.
Εἰκόνες ἀπὸ τὴν Νορβηγίαν, σ. 153.
Τὰ Παναθήναια κατὰ τὸ 1907, σ. 284.
Ἡ διᾶρυν τῆς Κορινθίου, σ. 313